

Uppföljning av Översiktsplan FalunBorlänge, 2014

Kunskapsunderlag

BORLÄNGE

Metadata om dokument

Dokumentnamn Uppföljning av Översiktsplan FalunBorlänge, 2014		Dokumenttyp Rapport	Omfattar Uppföljning
Dokumentägare Louise Nordström	Dokumentansvarig Jenny Palmqvist	Publicering Ja	
Författningsstöd PBL 2010:900			
Beslutad 2024-02-13	Bör revideras senast 2025-01-01	Beslutinsats Sektor/förvaltning	Diarienummer 2023/663

Innehåll

Uppföljning av Översiktsplan FalunBorlänge, 2014	0
Metadata om dokument	1
Innehåll.....	3
Sammanfattning.....	7
1. Syfte och motiv.....	8
1.1 Inledning.....	8
1.2 Planeringsstrategi	9
2. Omvärldsspaning	10
2.1 Digitalisering	10
2.2 Elektrifiering	11
2.3 Kompetensförsörjning.....	12
2.4 Demografisk utveckling	12
2.5 Sociala förändringar.....	12
2.6 Behov av ökad beredskap.....	13
3. Frågor av betydelse för översiktsplanens aktualitet.....	14
3.1 Lagstiftningar	14
3.1.1 Plan- och bygglagen, PBL, (2010:900)	14
3.1.2 Miljöbalken, MB, (1998:808)	15
3.1.3 Lag (2000:1383) om kommunens bostadsförsörjningsansvar.....	15
3.1.4 Lag (2018:1197) om Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter.....	15
3.2 Riksstyrelsen.....	15
3.2.1 Riksstyrelse för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken	16
3.2.2 Riksstyrelse för totalförsvaret enligt 3 kap. 9 § miljöbalken	16
3.3 Miljö kvalitetsnormer	16
3.4 Strategiskt styrande dokument i Borlänge kommun.....	16
3.4.1 Strategisk plan 2023-2026.....	16
3.4.2 Antagna program och strategier	16
3.4.3 Pågående program och strategier	17
3.4.4 Övriga relevanta vägledningar.....	17
3.5 Nationella och regionala underlag av särskild betydelse för Översiktsplan FalunBorlänge, 2014	17
3.5.1 Hållbarhet	17
3.5.2 Regional utveckling.....	18
3.5.3 Infrastruktur	18
3.5.4 Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 hänvisar till följande underlag från Länsstyrelsen. Flera av dessa är ersatta med nya planeringsunderlag.	19
4. Om kontinuerlig översiktsplanering och uppföljning i Översiktsplan FalunBorlänge, 2014	19
4.1 Genomförande	19
4.2 Översiktsplanen- En strategisk plan	20
4.3 Samband mellan kommunernas andra planer och program.....	20

4.4 Fortsatt samarbete	20
4.5 Rullande översiktsplanering och gemensamma planeringsunderlag.....	20
4.6 Aktualitetsförklaring och årlig avstämning.....	21
4.7 Sammanfattning om hur arbetet har bedrivits	21
5. Uppföljning av översiktsplanens huvudstrategier, planeringsinriktningar och rekommendationer	24
5.1 Inledande om status för översiktsplan, fördjupande översiktsplaner samt strategiska dokument av betydelse för ÖPs genomförande	25
5.2 Status för strategier för hållbar samhällsplanering: Samlade strategier för mark- och vattenanvändning.....	26
5.2.1 Strategi 1. Städerna ska förtätas, i första hand stadskärnorna och runt resecentrum.	26
5.2.2 Strategi 2. Utbyggnad av städerna med helt nya planerade bebyggelseområden ska ske i riktning mot varandra, väster om Runn och nära bra och effektiva kollektivtrafikhuvudstråk.	28
5.2.3 Strategi 3. Planberedskap ska finnas för ca 500 nya bostäder i småhus och flerfamiljshus per år.....	28
5.2.4 Strategi 4. Kollektivtrafiken ska utvecklas och gång- och cykeltrafik ska prioriteras ...	29
5.2.5 Strategi 5. De mindre tätorterna i stadsregionens omland ska bindas samman med stadsregionen m.h.a fasta kollektivtrafikhuvudstråk.	32
5.2.6 Strategi 6. Samhällsinsatser som stärker förutsättningar för boende och verksamheter i städernas omland prioriteras till serviceorterna Bjursås, Grycksbo, Enviken (Röndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Vika kyrkby, Sundborn, Ornäs, Torsång och Halvarsgårdarna/Sellnäs.	32
5.2.7 Strategi 7. Förtätning av bebyggelsen utanför städerna ska prioriteras till de mindre tätorterna och till lägen utmed de fasta kollektivtrafikhuvudstråken.	33
5.2.8 Strategi 8. Spridd bebyggelse, det vill säga enstaka hus eller mindre husgrupper utanför detaljplanerat område eller utanför sammanhållen bebyggelse, ska undvikas.....	35
5.2.9 Strategi 9. Rekreation och friluftsliv ska vara prioriterad markanvändning vid Runns stränder.	35
5.2.10 Strategi 10. Jordbruks- och skogsbruksmarkens produktionsförmåga ska behållas för framtiden ³⁶	
5.2.11 Strategi 11. Inom skogs- och odlingslandskapet ska rekreation/friluftsliv, natur- och kulturmiljövärden, biologisk mångfald, jakt, etablering av vindkraftsanläggningar, master, täktverksamhet och olika satsningar för turism och rekreation kunna utvecklas.	36
5.2.11.1 Naturvård, biologisk mångfald och rekreation/friluftsliv	37
5.2.11.2 Kulturmiljö	37
5.2.11.3 Turism	37
5.2.11.4 Vindkraft	38
5.3 Status gällande strategier för bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning	38
5.3.1 Strategi 1. Fördjupade översiktsplaner ska upprättas för Falun och Borlänges tätorter (städerna)	38
5.3.1.1 Den fördjupade översiktsplanen föreslår ett antal följdutredningar kopplat till FÖP-tätort.	38
5.3.1.2 Bostäder	39
5.3.1.3 Trafik.....	40
5.3.1.4 Skola	40

5.3.1.5 Park.....	41
5.3.2 Strategi 2. Gemensam fördjupad översiktsplan ska upprättas för Runn	41
5.3.3 Strategi 3. Om det finns motsatsförhållanden mellan Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 och ställningstaganden i äldre fördjupade översiktsplaner gäller Översiktsplan FalunBorlänge, 2014.....	41
5.3.4 Strategi 4. Byggnad på brukningsvärd jordbruksmark ska inte ske annat än om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk	41
5.3.5 Strategi 5. Stor restriktivitet ska alltid gälla vid fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd som berör grusåsar med viktiga grundvattentillgångar eller i områden där VA-frågorna inte kan ge en långsiktig hållbar lösning.	42
5.3.6 Strategi 6. Tillkommande bebyggelse ska alltid bedömas med hänsyn till störningar, risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp samt annan hänsyn som behöver tas.	42
5.3.7 Strategi 7. Nya planerade bostads- och arbetsplatsområden ska alltid anslutas till allmänt VA, placeras och utformas vackert och väl utifrån ekologiska principer och inpassas i stads- och landskapsbilden.....	45
5.3.8 Strategi 8. Den lokala bebyggelse- och byggnadshistorien, dess utseende och struktur är viktig att värna och bör särskilt uppmärksammas vid byggande inom världsarvet.	45
5.4 Planberedskap, förhandsbesked och bygglov i siffror 2018-2022	46
5.4.1 Planberedskap	46
5.4.2 Antal förhandsbesked.....	46
5.4.3 Antal bygglov	46
6. Analys och slutsats.....	47
6.1 Översiktsplanens aktualitet i relation till nya planeringsförutsättningar	47
6.2 Kommunala planeringsunderlag av särskild betydelse gällande översiktsplans aktualitet	49
6.3 Hur fungerar översiktsplanen (ÖP) och tillhörande fördjupningar (FÖP) som planeringsverktyg?	50
6.3.1 Hur väl fungerar översiktsplanen som styrdokument?	51
6.3.2 Beslut om detaljplaner, förhandsbesked och bygglov samt andra styrdokument.....	52
6.3.3 Analys av enkätsvar:	53
6.3.3.1 Analys om kunskap och aktualitet.....	53
6.3.3.2 Analys av användarvänlighet.....	53
6.3.3.3 Analys av styrning och förankring	54
6.3.3.4 Analys av innehållet i ÖP och FÖP	55
6.3.3.5 Analys av innehåll i ÖP/FÖP med bäring på ÖPs strategier.....	55
6.3.3.6 Behov av att utveckla huvudstrategi om jordbruksmark	56
6.4 Analys av vissa behov av förtydliganden i ÖP och FÖP kopplat till strategier med bäring på bostadsbyggande.....	56
6.4.1 Behov av att förtydliga prioriteringsordning för bostadsbyggnation i FÖP.....	56
6.4.2 Behov av att konkretisera huvudstrategi om förtätning i ÖP.....	58
6.4.3 Behov av att förtydliga huvudstrategin om att växa i riktning mot Falun.....	58
6.4.4 Analys av strategin gällande prioritering av gång och cykel.....	59

6.4.3 Sammanfattande analys av ÖP och FÖP som planeringsinstrument	59
6.5 Hållbarhetsanalys av ÖP	60
6.5.1 Analys av ÖP utifrån ekologisk hållbarhet	61
6.5.2 Analys av ÖP utifrån social hållbarhet	64
6.5.3 Analys av ÖP utifrån ekonomisk hållbarhet	69
Översiktsplanen behöver i högre grad styra för kompetensförsörjning	72
6.6 Sammanfattade analys och slutsats om uppföljningen av Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 samt FÖP-tätort, 2018	73
7. Definitioner och begrepp	74
8. Bilagor	74

Sammanfattning

Borlänge kommuns översiktsplan antogs 2014 och är en gemensam översiktsplan med Falu kommun. För att översiktsplanen ska fungera som styrning- och inriktningsdokument och som stöd för tillstånd, detaljplanering och bygglov måste den vara aktuell och spegla aktuella politiska ställningstaganden. Syftet med uppföljningen är även att redovisa hur stadens planering och byggande följer översiktsplanens intentioner och riktlinjer. Uppföljningen är ett viktigt steg inför framtagande av en planeringsstrategi. Senast den 11 september 2024, två år efter senaste ordinarie val ska kommunen ha antagit en planeringsstrategi, om inte blir kommunens översiktsplan med tillhörande fördjupningar automatiskt inaktuell enligt plan- och bygglagens 3 kap 23 §.

Samhället är under förändringar som påverkar samhällsplaneringen och därmed översiktsplaneringen. Det är både sociala och demografiska förändringar, likväl förändringar som uppstår genom digitalisering, det säkerhetspolitiska läget, klimatförändringar och elektrifiering. I denna rapport beskrivs ny lagstiftning och ändringar gällande tex miljö kvalitetsnormer och riksintressen som påverkar översiktsplanens aktualitet, regionala och kommunala planeringsunderlag av betydelse lyfts också fram som kan ha en påverkan på översiktsplanens aktualitet.

Översiktsplanens huvudstrategier är uppdelade i två delar. Den första gruppen är *Strategier för hållbar samhällsplanering*, vilket består av 11 strategier. Den andra gruppen är *Strategier för bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning* och består av 8 strategier. **Under kapitel fem beskrivs statusen för varje huvudstrategi.**

Rapporten synliggör vad som har fungerat bra i samarbetet mellan Falun och Borlänge och vad som är viktigt att bibehålla. Vidare så lyft även vad som inte har fungerat i den utsträckning som angavs i översiktsplanens intentioner.

En enkätundersökning om hur översiktsplanen fungerar som planeringsinstrument i kommunkoncernens arbete visar att det finns behov av vissa justeringar, se avsnitt 6.3. Bland de tjänstepersoner som besvarat enkäten finns det en klar majoritet som angivit att översiktsplanen och den fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort fungerar bra som styrdokument. Nästan hälften av tjänstepersonerna som svarat på enkäten anser dock att tjänstemannabeslut och politiska beslut inte går i linje med översiktsplanen och fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort (FÖP-tätort). Det finns behov av att öka översiktsplanens och FÖP-tätorts användarvänlighet samt medvetandet om översiktsplanen och dess användningsgrad.

Rapporten innehåller flera analysdelar, bland annat en ekologisk hållbarhetsanalys, se avsnitt 6.5.1, som visar att översiktsplanen i högre grad behöver styra mot kommunens miljö- och klimatmål, att det saknas strategiska miljöbedömningar och att översiktsplanen inte resulterat i minskad klimatpåverkan.

En social hållbarhetsanalys, se avsnitt 6.5.2, visar att översiktsplanen saknar styrning i enlighet med barnkonventionen. Analysen visar även att det finns behov av att prioritera mellan olika huvudstrategier för att kunna minska segregationen i kommunen. Analysen visar även på förbättringspotential av översiktsplanens innehåll för att i högre grad styra mot förbättrad folkhälsa.

En ekonomisk hållbarhetsanalys, se avsnitt 6.5.3 visar att översiktsplanen i högre grad behöver styra mot klimatanpassning i planeringen. För ökad ekonomisk hållbarhet behöver översikts-planeringen relatera till kommunens övergripande vision om ekonomisk hållbarhet och synliggöra hur olika planeringsriktningar och huvudstrategier ger sociala, ekologiska och ekonomiska effekter på lång sikt. Där ekonomiska effekterna inkluderar monetära värderingar av sociala och ekologiska nyttor. Analysen visar även behov av att i högre utsträckning prioritera kollektivtrafiken och gång- och cykeltrafik utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv.

I kapitel 6.6 finns en sammanfattande analys gällande uppföljningen av Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 och dess aktualitet som påverkas av nya lagar, mål, planeringsunderlag och ställningstaganden på både lokal, regional och nationell nivå. I analysen (6.6) konstateras det att det finns många bra ställningstaganden i ÖP, 2014 och rullande processer värda att bevara och utveckla vidare, inte minst samverkan med Falun i flera frågor, t.ex. gällande infrastruktur och näringslivsfrågor.

Gällande FÖP-tätort, 2018 bedöms den som aktuell i dess helhet. Många delar av FÖP:ens strategiska arbete, som innebär framtagande av nya planeringsunderlag är redan genomförda. Dessa behöver hållas aktuella och i vissa delar integreras i ÖP/FÖP övertid.

Det finns en tydlig intention från lagstiftaren om syftet med att ta fram en planeringsstrategi. Bland annat att den politiska majoritetens ställningstagande ska synas i översiktsplaneringen, en process som är betydligt mer komplext när två kommuners politiska majoritet ska hanteras i en och samma process. En annan viktig aspekt är att kommunen redan vid framtagande av en ny översiktsplan har möjlighet att skapa en tydlig struktur kring uppföljning med mål och mått. Även strukturer för vad, när och hur översiktsplanen ska följas upp och hur det ska integreras i samspel och efterföljande processer. Om Borlänge tar fram en egen kommuntäckande översiktsplan ges förutsättningar för tydligare och bättre implementering och kontinuitet, vidare skapas bättre förutsättningar att den politiska majoritetens ställningstagande framgår tydligare i översiktsplaneringen.

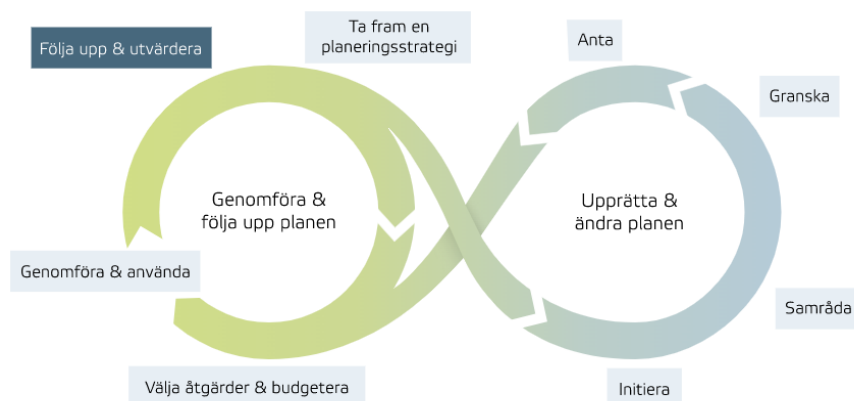
1. Syfte och motiv

1.1 Inledning

Översiktsplanen antogs i mars 2014 och följs nu upp systematiskt som ett underlag inför framtagande av planeringsstrategin. Justeringar av gällande översiktsplan kan bli nödvändiga på grund av förändrade förutsättningar, alternativt kan uppföljningen visa på behov av en ny kommuntäckande översiktsplan. Beslut i frågan fattas av kommunfullmäktige.

Arbetet med att följa upp översiktsplanen har pågått under perioden 221201 tom 230730. Rapportens layout och språk har bearbetats under hösten 2023. Samhällsbyggnadssektorn följer i denna rapport upp, hur planering och byggande följer översiktsplanens intentioner och strategier. För att översiktsplanen ska fungera som styrning- och inriktningsdokument och som stöd vid detaljplanering och bygglov, måste den vara aktuell och spegla aktuella politiska ställningstaganden. Andra faktorer som påverkar översiktsplanens aktualitet är ny lagstiftning och nationella och regionala faktorer, vilket inkluderar trender på global, nationell och regional nivå. För att kunna hänga med i det som händer i vår omvärld, är det viktigt att följa upp översiktsplanen kontinuerligt.

Boverkets ÖP-modell (figur 1) beskriver hur kommunen genom uppföljning av översiktsplanen klargör om översiktsplanen fungerar som vägledande dokument och tydliggöra hur översiktsplanen förhåller sig till nya förutsättningar och anspråk. Genom uppföljningen kan kommunen kommunicera och hålla dialogen kring översiktsplanen levande. I uppföljning kan översiktsplanens värde som styrinstrument för efterföljande beslut om bland annat detaljplaner eller bygglov utvärderas. Uppföljningen tillsammans med analyser av nya förutsättningar och anspråk lägger grunden till politisk diskussion.

Figur 1. Boverket process för ÖP och MB, 2022

Denna rapport är i grova drag uppdelade i planeringsförutsättningar, uppföljning, analys och sammanfattade analys. Fokus i rapporten har framförallt berört samhällsbyggnadssektorns verksamhet där uppföljning har gjorts av antagna detaljplaner, beslutade positiva planbesked, beslutade positiva förhandsbesked och beviljade bygglov för bostäder under perioden 2018-2022 samt status gällande översiktsplanens huvudstrategier. Förhandsbesked följs upp utifrån lokalisering.

En enkät om hur ÖP och FÖP-tätort fungerar som planeringsinstrument har skickats ut inom samhällsbyggnadssektor och till kommunfastigheter samt till de kommunala bolagen Borlänge Energi, Hushagen och Tunabyggen. Enkäten skickades till totalt 145 tjänstepersoner. Under två veckor lämnade 67 tjänstepersoner svar på enkäten. Bland de svarande fanns en bredd mellan olika yrkesroller.

1.2 Planeringsstrategi

Den 1 april 2020 ändrades vissa bestämmelser om översiktsplanering i Plan- och bygglagen. Senast den 11 september 2024, två år efter senaste ordinarie val, ska kommunen ha antagit en *planeringsstrategi*. Annars blir kommunens översiktsplan med tillhörande fördjupningar automatiskt inaktuell enligt plan- och bygglagens 3 kap 23 §.

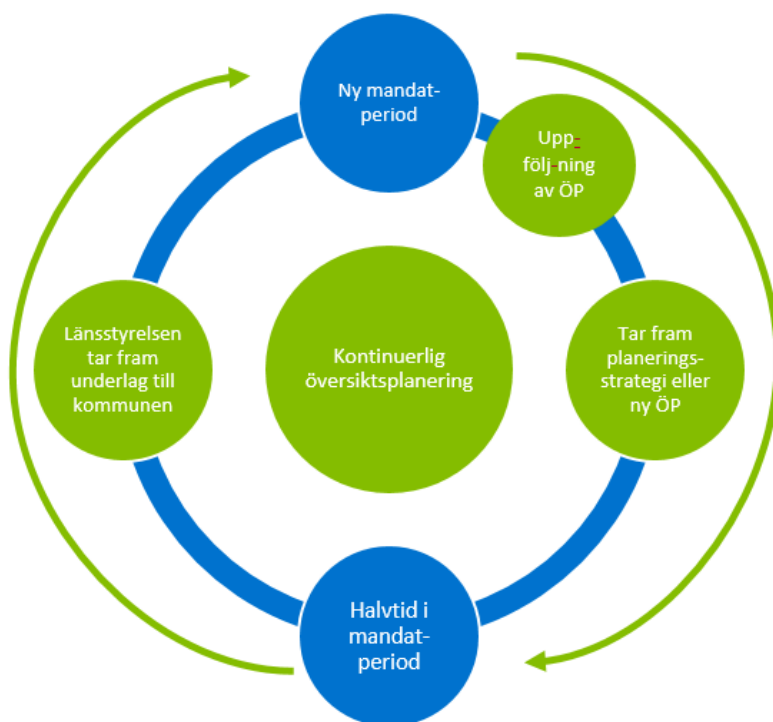
En planeringsstrategi ersätter det som tidigare kallades aktualitetsförklaring och syftar till att översiktsplanen regelbundet ska ses över. Planeringsstrategin ska både redogöra för om det har skett förändringar i planeringsförutsättningar som påverkar översiktsplanens aktualitet och om den fortfarande stämmer överens, och går i linje med de politiska målen. Planeringsstrategin innebär inte att översiktsplanen ska ändras, utan redogör för om, och i så fall, i vilka delar som kommunens översiktsplan är aktuell samt vad kommunens översiktsplanering ska fokusera på i det fortsatta arbetet med översiktsplaneringen. Det är möjligt att ändra planeringsstrategin senare under mandatperioden om det finns behov eller önskemål om detta, d.v.s. en planeringsstrategi kan tas fram flera gånger under

samma mandatperiod, dock minst en gång. Figur 2 nedan beskriver hur den politiska processen förhåller sig till uppföljning av ÖP och framtagande av planeringsstrategi.

Till grund för kommunernas planeringsstrategi finns Länsstyrelsens planeringsunderlag som inkom till Borlänge kommun, den 21 juni 2022 (dnr 2022/944).

En planeringsstrategi ska:

- Ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar
- Ta ställning till översiktsplanens aktualitet
- Ta ställning till kommunens fortsatta arbete med översiktsplanering.

Figur 2 Illustration över planeringsstrategin i förhållande till den politiskaprocessen

2. Omvärldsspaning

Vi lever i en tid då många av våra etablerade system är i förändring. Nya livsmönster utmanar rådande fysiska strukturer och tidigare förhållningssätt till markanvändning. Dagens planeringsförutsättningar skapar en hård konkurrens av marken och ska samtidigt skapa förutsättningar för hållbar samhällsplanering för t.ex. social hållbarhet, ekosystemtjänster och flexibla hållbara transportsätt. Nedan beskrivs några trender som innebär en påverkan på samhällsplaneringen och därmed översiktsplaneringen.

2.1 Digitalisering

Med digitalisering menas arbetssätt, processer och beteenden som förändras i snabb takt med stöd, eller på grund av, ny teknik och datadriven utveckling¹. Digitaliseringen driver många processer i samhället framåt i snabb takt och ger avtryck i bland annat den

¹ Dalastrategin 2030

kommunala fysiska planeringen. Kommunen måste förstå och möta nya förutsättningar, förväntningar och förändrade livsmönster som både driver på och drivs av digitaliseringen.

I Sverige har utbyggnaden av 5G-nät pågått sedan 2020. I ett första skede handlar utbyggnaden om stadskärnor där många människor rör sig, men framåt kommer 5G även att finnas utanför städerna. På längre sikt kan 5G minska klyftorna mellan stad och land, eftersom längre avstånd till skola, jobb och sjukvård delvis kan överbryggas digitalt².

Digitaliseringen möjliggör även en utbyggd digital infrastruktur med bland annat självkörande fordon. De självkörande fordonen väntas kraftigt minska ytbehoven för fordon, särskilt om utvecklingen sker i kombination med ökad delningsekonomi³. Ett annat exempel där digitaliseringen ger förändrade behov i markanvändningen är den växande e-handeln som ställer nya krav på transporter i bostadsnära miljöer⁴.

Pandemin har fört med sig att en stor andel av befolkningen arbetar delar eller hela arbetstiden hemifrån. När digitaliseringen förändrat våra behov, och när delar av städernas attraktionskraft i form av närhet till arbete och butiksutbud minskar, har det för vissa uppstått en önskan om en mer naturnära livsstil som innebär att välja bort boende i stadskärnor och storstäder. Dessa trender visar att fler lockas av att bo i stadsnära områden såsom i kranskommuner eller städer utanför storstadsregioner. Distansarbete väcker flera strategiska frågor för samhällsplaneringen, bland annat utifrån förändringar i behov av offentliga rum, mötesplatser och service i den bostadsnära miljön, förändrade krav på bostaden, bostadens lokalisering och förändringar i vardagsresande och rörelsemönster.

2.2 Elektrifiering

Elförsörjning är en central fråga som måste synliggöras och hanteras i den översiktliga planeringen på ett strategiskt sätt. Omställningen till mer hållbara produktionsmetoder medför nya möjligheter, inte minst för svenska företags förmåga att konkurrera internationellt. Var och hur varor och tjänster produceras väntas öka i betydelse, vilket medför att klimatsmarta svenska lösningar kan utgöra livskraftiga alternativ till varor från lågkostnadsländer. En ökad elektrifiering är en förutsättning för denna utveckling⁵. En robust elförsörjning har även blivit en faktor som påverkar företagsetableringar och bostadsbyggande⁶. I Dalarna är en god transportinfrastruktur, tillsammans med infrastruktur för elenergi och digital infrastruktur, helt centralt för att klara industrins framtida behov⁷.

En generellt ökande elanvändning, inte minst pådrivet av elektrifiering av transportsektorn, väntas ställa högre krav på tillgången till koldioxidneutral el. Övergången till fossilfri kraft drivs i sin tur på av fallande kostnader för sol- och vindkraft⁸. Ökade kostnader för utsläpp, exempelvis genom EU:s system för utsläppsrätter, kan skapa ytterligare incitament för små till medelstora företag att utveckla klimatsmarta och elektrifierade lösningar. Dessa kan vara för eget bruk, men kan även utgöra tjänster och produkter som kan säljas eller exporteras⁹. Energiförsörjning har även en tydlig koppling till kris- och beredskapsplanering.

² [Trender i transportsystemet - Trafikverkets omvärldsanalys 2022 \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/trafikverkets-omvarldsanalys-2022)

³ [fran-parkering-till-mobilitet.pdf \(fastighetsagarna.se\)](https://fastighetsagarna.se/fran-parkering-till-mobilitet.pdf)

⁴ Vägval för framtiden fyra TRENDER SOM PÅVERKAR DET KOMMUNALA OCH REGIONALA UPPDRAGET FRAM EMOT 2030

⁵ [Tillstånd och trender för regional tillväxt 2022 \(tillvaxtverket.se\)](https://tillvaxtverket.se/tillstand-och-trender-for-regional-tillvaxt-2022)

⁶ Vägval för framtiden fyra TRENDER SOM PÅVERKAR DET KOMMUNALA OCH REGIONALA UPPDRAGET FRAM EMOT 2030

⁷ Dalastrategin 2030

⁸ [Trender i transportsystemet - Trafikverkets omvärldsanalys 2022 \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/trafikverkets-omvarldsanalys-2022)

⁹ [Tillstånd och trender för regional tillväxt 2022 \(tillvaxtverket.se\)](https://tillvaxtverket.se/tillstand-och-trender-for-regional-tillvaxt-2022)

2.3 Kompetensförsörjning

En väl fungerande kompetensförsörjning är avgörande för den regionala tillväxten, samtidigt anger nästan vart fjärde företag i Sverige att de har svårigheter att hitta lämplig arbetskraft. För många utgör kompetensförsörjning ett stort tillväxthinder. Tillgång till rätt kompetens är delvis kopplat till företagets branschtillhörighet, men har även geografiska dimensioner. En generell trend är att befolkningens utbildningsnivå är högre i storstadsområden eller län med stora universitet. Företagens förmåga att få tag i rätt kompetens skiljer sig därför mellan olika platser i landet¹⁰. Dalarna är ett av länen med lägst andel högutbildade, endast Falu kommun skiljer sig då de har högre utbildningsnivå än genomsnittet i Sverige¹¹. Ur ett statligt och regionalpolitiskt synsätt behöver beslut för huruvida steg skall tas för att säkerställa att tillverkningsindustrier i mindre orter skall kunna fortleva kompetensmässigt¹².

Fortsatt automatisering, digitalisering och institutionell omvandling förändrar vilka kompetenser som betraktas som centrala för industriföretag. Omvandlingen kan resultera i en höjning av de kvalifikationskrav som ställs. Men det kan även bidra till att kompetenskraven minskar inom vissa yrken, eller att andra kompetenser efterfrågas. Det finns dock en risk att man överdriver hastigheten i kvalifikationskravens omvandling. För industrianställda är utmaningen att kombinera baskunskaper inom branschen med kunskap om nya verktyg. Med en förnyring av arbetsstyrkan väntas nya och högre krav på möjligheter till kompetensutveckling. Det blir både en attraktionsfaktor och ett krav på anställda som är yngre, med högre utbildning och som är mer mobila¹³.

Möjlighet att nyttja distanslösningar för kompetensförsörjningen är värdefullt. Beroende på hur attraktiv en plats är att bo och arbeta i påverkar, något som formas av tillgång till privata och offentliga serviceställen och funktioner, samt vilken livskvalitet personen kan förväntas erhålla. För att göra en kommun attraktiv krävs det även en differentierad lokal arbetsmarknad som möjliggör personlig utveckling¹⁴.

2.4 Demografisk utveckling

Dalarna är det län i Sverige som har lägst andel i arbetsför ålder i relation till övrig befolkning. Inom det nästa årtiondet innebär den här utvecklingen att Dalarna kommer att ställas inför arbetskraftsbrist, minskad skattekraft och ökad efterfrågan på välfärdstjänster.

Den förändrade demografin ställer krav på hur vi planerar för ett samhälle där vård kan bedrivas effektivt och där vi kan minimera vårdbehov. Den demografiska förändringen ställer även krav på samhällsplaneringen, och som gör att personer som invandrat till Sverige ser Dalarna som en attraktiv plats att bo och arbeta i. Dessa personer är en viktig förnyring av befolkningen och ökar möjligheterna till kompetensförsörjning¹⁵.

2.5 Sociala förändringar

I Sverige och Dalarna ökar ekonomisk ojämlikhet, inomregionala skillnader, boendesegregation och utanförskap. Samtidigt finns tydliga skillnader i hälsa och utbildningsnivå mellan olika grupper¹⁶. I samhället ökar även polariseringen¹⁷. Delar av orsakerna hittas i den ökade tillgången till information och desinformation och att debatten

¹⁰ [Tillstånd och trender för regional tillväxt 2022 \(tillvaxtverket.se\)](#)

¹¹ [Sårbarhetsanalys av näringslivet i Dalarna \(region-dalarna.github.io\)](#)

¹² [Kompetenser för industri i omvandling.pdf \(tillvaxtverket.se\)](#)

¹³ [Kompetenser för industri i omvandling.pdf \(tillvaxtverket.se\)](#)

¹⁴ [Kompetenser för industri i omvandling.pdf \(tillvaxtverket.se\)](#)

¹⁵ Dalastrategin 2030

¹⁶ Dalastrategin 2030

¹⁷ Dalastrategin 2030

blir mer intensiv och extrem. Vissa sociala mediers algoritmer påstås vara programmerade för att gynna material som väcker starka känslor, förstärker motsättningar och späder på polarisering. Det omfattande informationsflödet skapar ofta konfirmationsbias¹⁸, vilket innebär att individen i huvudsak inhämtar information som bekräftar dess egna uppfattningar¹⁹.

2.6 Behov av ökad beredskap

Säkerhetspolitiska läget

De nationella målen för samhällets krisberedskap är:

- Minska risken för och konsekvenserna av allvarliga störningar, kriser och olyckor.
- Trygga hälsan och den personliga säkerheten för alla målgrupper i samhället.
- Hindra eller begränsa skador på egendom eller miljö.

Arbetet med totalförsvaret kan betraktas som en samhällsreform enligt Länsstyrelsen Dalarna. År 2019 beskrev Länsstyrelsen Dalarna att man återupptagit den planering och beredskap som Sverige hade för många år sedan eftersom hotbilden och det allmänna säkerhetsläget i Sverige och i vår omvärld har försämrats²⁰.

Den ryska innovationen av Ukraina som inleddes den 24 februari 2022, är av ett slag och omfattning som Europa inte upplevt sedan andra världskriget. Rysslands agerande innebär ett strukturellt och långsiktigt kraftigt försämrat säkerhetspolitiskt läge i Europa och globalt, samt väcker frågor om hur Sverige på bästa sätt värnar om landets säkerhet.

Propositionen Totalförsvaret 2021-2025²¹ innehåller förslag om ett övergripande mål för totalförsvaret samt mål för militärt och civilt försvar. Propositionen innehåller även regeringens bedömning avseende den säkerhetspolitiska utvecklingen, den långsiktiga inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken, inklusive de internationella försvarssamarbetena.

Den 8 mars 2023 överlämnade regeringen propositionen om Sveriges medlemskap i Nato till riksdagen för godkännande och den 22 mars samma år godkände riksdagen Sveriges anslutning till Nato.

Behov av anpassning utifrån ett förändrat klimat

Ett förändrat klimat ger konsekvenser som medför ökade påfrestningar på såväl miljö som samhälle. För att kunna hantera dessa förändringar krävs resiliens som utgångspunkt i samhällsplaneringen. För att skapa en hållbar utveckling i en föränderlig värld måste vi bygga upp en långsiktig förmåga att hantera olika påfrestningar, anpassa oss och förnya oss vid ändrade förhållanden. Vi behöver förändra samhället för att minska klimatpåverkan. Förändringen behöver även göras så att vi inte är onödigt sårbara, inte skapar oförutsedda konsekvenser på andra platser och inte försätts i svåra målkonflikter²².

Klimatförändringarna gör att risken för skyfallen ökar i både antal och intensitet²³. Skyfall kan innebära störningar för trafikinfrastruktur, elförsörjning, tele- och IT-kommunikation samt VA-nätet. Dricksvattnet kan kontamineras och det finns risk för jord-

¹⁸ [Slå upp konfirmeringsbias, konfirmationsbias på Psykologiguiden i Natur & Kulturs Psykologilexikon](#)

¹⁹ [Trender i transportsystemet - Trafikverkets omvärldsanalys 2022 \(diva-portal.org\)](#)

²⁰ [DW 2019_6 \(lansstyrelsen.se\)](#)

²¹ [Propositionen Totalförsvaret 2021-2025](#)

²² 7017 0080 SRC Report Resiliens i praktiken_sidvis_WEB.pdf (stockholmresilience.org)

²³ Borlänge kommun, Risk- och sårbarhetsanalys, 2020

eller slamskred²⁴. Klimatförändringarna innebär även risk för större urlakning, mer bakterier och humusämnen i ytvatten. Risken för spridning av farliga ämnen till grundvattnet ökar, samtidigt som ökade vattenmängder kan bidra till högre utspädning. Bakteriehalter i vattenledningar kan komma att öka. Större mängder dagvatten kan även innebära att fler föroreningar når vattendragen²⁵.

Klimatförändringarna möjliggör en ökad jordbruksproduktion med längre växtsäsong. Samtidigt blir produktionen mer sårbar med risk för sommartorka och intensiva skadeangrepp. Förutsättningarna för livsmedelsproduktion i områden som vi i dagsläget importerar livsmedel från, kan också påverkas vilket ökar behovet av lokal livsmedelsproduktion²⁶.

När medeltemperaturerna stiger blir det ökad brandrisk och en längre skogsbrandssäsong²⁷. Med högre temperaturer och mindre snö blir det större slitage på vägar samtidigt som risken för förrädisk halka ökar. Däremot blir det mindre behov av snöröjning²⁸. Vid värmeböljor finns stor risk för liv och hälsa samtidigt som risken för andra hot ökar i form av:

- Bränder
- Brist på livsmedel
- Ökat antal drunkningsolyckor
- Effektbrister i elförsörjningen
- Problem med elektrisk utrustning²⁹
- Blödande asfalt och risk för trafikolyckor³⁰

3. Frågor av betydelse för översiktsplanens aktualitet

3.1 Lagstiftningar

Nedan redovisas lagändringar som skett *sedan januari 2014* och som är av betydelse för den översiktliga planeringen. (Se Länsstyrelsens underlag i sin helhet i bilaga 1).

3.1.1 Plan- och bygglagen, PBL, (2010:900)

Den 2 maj 2011 infördes nya PBL som stärkte översiktsplanens strategiska funktion liksom kravet på aktualitetsprövning. Nedan listas senare ändringar i PBL som rör den översiktliga planeringen:

- I januari 2014 infördes en ny punkt i 2 kap. 5 § PBL för att tydliggöra sambandet mellan PBL och lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. (SFS-nummer 2013:867). Se [Svensk författningssamling](#).
- I juli 2014 infördes krav på redovisning i översiktsplanen om hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. (SFS-nummer 2014:224). Se [Svensk författningssamling](#).

²⁴ Borlänge kommun, Handlingsprogram enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, 2022/43

²⁵ Borlänge kommun, Risk- och sårbarhetsanalys, 2020

²⁶ Borlänge kommun, Risk- och sårbarhetsanalys, 2020

²⁷ Borlänge kommun, Handlingsprogram enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, 2022/43

²⁸ Borlänge kommun, Risk- och sårbarhetsanalys, 2020

²⁹ Borlänge kommun, Handlingsprogram enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, 2022/43

³⁰ [Regional plan för klimatanpassning i Dalarna \(lansstyrelsen.se\)](#)

- I januari 2015 infördes bestämmelser i 5 kap. 7 § PBL om att detaljplaneläggning som inte är förenlig med översiktsplanen och länsstyrelsens granskningsyttrande ska handläggas med ett utökat planförfarande. (SFS-nummer 2014:900). Se [Svensk författningssamling](#)
- I januari 2018 infördes 6 kap. - Miljöbedömningar - i miljöbalken vilket förändrade kraven på innehållet i översiktsplanen och arbetet med att ta fram planerna. (SFS-nummer 2017:965). Se [Svensk författningssamling](#).
- I augusti 2018 infördes nya krav på översiktsplanens innehåll vad gäller kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra (SFS-nummer 2018:1370). Se [Svensk författningssamling](#).
- I april 2020 infördes flera ändringar i 3 kap. - Översiktsplan - PBL med syftet att översiktsplaneringen ska bedrivas kontinuerligt, vara framåtsyftande och att översiktsplanerna ska hållas aktuella. Det införs nya bestämmelser om när hela eller delar av översiktsplanerna ska anses vara aktuella och upphöra att gälla. Kommunen ska i princip anta en planeringsstrategi i början av varje mandatperiod. Vidare fick regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, möjlighet att meddela föreskrifter för att ta fram en digital standard för utformning av översiktsplaner, regionplaner och områdesbestämmelser (SFS-nummer 2020:76). Se [Svensk författningssamling](#).

3.1.2 Miljöbalken, MB, (1998:808)

I januari 2018 infördes 6 kapitel - Miljöbedömningar - i miljöbalken vilket exempelvis innebär nya och ändrade ord och uttryck för att tydliggöra processer om miljöbedömning. (SFS-nummer 2017:955).

3.1.3 Lag (2000:1383) om kommunens bostadsförsörjningsansvar

I januari 2014 trädde omfattande ändringar av lagen i kraft. Där anges att de riktlinjer som kommunerna ska ta fram för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av kravet i 3 kap. PBL om att kommunen i översiktsplanen ska redovisa hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. (SFS-nummer 2013:866) Se [Svensk författningssamling](#).

I oktober 2022 trädde ändringar av lagen i kraft. Dessa innebär bland annat att kommunen ska analysera vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. (SFS-nummer 2022:1385). Se [Svensk författningssamling](#).

3.1.4 Lag (2018:1197) om Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter

I januari 2020 blev barnkonvention svensk lag. Detta förstärker barnrätten vid tillämpningen av andra lagar, exempelvis PBL. Barns intressen ingår i princip i alla de intressen som anges i 2 kap. i PBL och även i en del andra bestämmelser i PBL uttrycks barns intressen. (SFS-nummer 2018:1197). Se [Svensk författningssamling](#).

3.2 Riksintressen

Det pågår i dagsläget på nationell nivå en översyn av riksintressen enligt 3 kap. 6–8 § miljöbalken. Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket fick i uppdrag att tillsammans med Boverket, som samordnande myndighet, att göra en översyn av sina respektive anspråk på områden av riksintresse. I uppdraget ingår bl.a. att se över och precisera kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse enligt 3 kap. 6–8 § miljöbalken (MB). Sammantaget ska översynen leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk som den samlade areella utbredningen av anspråktagen mark. Boverket har tagit fram en slutrapport som redovisar den del av uppdraget som avser kriterierna för områden av riksintresse, se [här](#).

3.2.1 Riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken

Det finns behov av att juridiskt säkerställa befintliga riksintresseområden för kulturmiljövård. Beskrivning av vilka hot som finns mot kulturvärdena, och vilka möjligheter som finns till positiv utveckling, är andra delar som behöver arbetas vidare med.

3.2.2 Riksintresse för totalförsvaret enligt 3 kap. 9 § miljöbalken

Mot bakgrund av att det säkerhetspolitiska läget försämrats i Europa tillkommer förändrade mål för det militära och civila försvaret. Försvarsmaktens senast fattade beslut gällande riksintressen och områden av betydelse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9 § MB togs den 3 januari 2020. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) arbetar kontinuerligt med att identifiera mark eller vattenområden som kan vara av riksintresse för totalförsvarets civila delar.

3.3 Miljökvalitetsnormer

EU:s medlemsstater har en skyldighet att se till att miljökvalitetsnormerna (MKN) följs. Av en översiktsplan ska det därför framgå att (MKN) för luft, vatten och buller följs i efterkommande planering, prövning och beslut. I gällande översiktsplan behöver skrivning om Vattendirektivet revideras då det finns gränsvärden för metaller. Det framgår i VISS³¹ vilka vatten som är påverkade av metaller och från vilken verksamhet.

3.4 Strategiskt styrande dokument i Borlänge kommun

Sedan översiktsplanen antogs har Borlänge kommuns Strategisk plan med ekonomiska ramar och andra sektorsövergripande styrdokument antagits av kommunfullmäktige eller av kommunstyrelsen. I detta avsnitt beskrivs strategiskt styrande dokument i Borlänge kommun som tillkommit efter översiktsplanens antagande och som är av relevans för översiktsplanen.

3.4.1 Strategisk plan 2023-2026

Den strategiska planen är kommunfullmäktiges viktigaste verktyg för att leda och styra verksamheterna i nämnderna och kommunens bolag. Planen beslutas under första året av en ny mandatperiod. I planen anges kommunens vision, visionsområden, styrmodell, ägardirektiv för de kommunala bolagen, mål för god ekonomisk hushållning samt ekonomiska ramar. Nämnder och bolag utgår från planen i sin ekonomi- och verksamhetsplanering. Det innebär att alla arbetar för att nå de koncernövergripande målen. Den strategiska planen följs upp i samband med delårsbokslut och årsredovisning.

3.4.2 Antagna program och strategier

Sedan översiktsplanen antogs 2014 har ett flertal nya styrdokument antagits som har en tydlig koppling till översiktsplanering:

- Parkeringsstrategi, 2016
- Parkeringstal, 2017
- Träbyggnadsstrategi, 2018
- Naturvårdsplan, 2019
- Serviceplan för Borlänge kommun, 2019
- Friluftsprogram, 2020
- Dagvattenstrategi, 2020
- VA-plan, 2020
- Trafikstrategi, 2020
- Arkitekturprogram, 2021

³¹ [Välkommen till VISS \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se)

- Barnens arkitekturprogram, 2021
- Bredbandsstrategi, 2021
- Miljöstrategi, 2021
- Näringslivsstrategi, 2022
- Program för lekplatser på allmän plats, 2022
- Bostadsförsörjningsprogram, 2023

3.4.3 Pågående program och strategier

Arbete med att ta fram en grönplan pågår (start 2022) och förväntas vara klart 2025. Även arbete med att ta fram ett kulturmiljöprogram pågår (start 2022) och förväntas vara klart 2024. Arbete med att ta fram en cykelplan har pågått sedan 2020 och förväntas vara färdigt 2023.

3.4.4 Övriga relevanta vägledningar

Utöver ovan nämnda dokument är även följande styrdokument relevanta för samhällsbyggnadsprocessen:

- Lokalbehovsplan för Barn- och utbildningsnämnden 2021-2030, 2021.
- Lokalbehovsplan Gymnasie- och arbetsmarknadsnämnden år 2021-2030, 2021.
- Lokalbehovsplan Kultur- och fritidsnämnden 2021-2036, 2021.
- Lokalbehovsplan Omsorgsnämnden 2021-2036, 2021.
- Lokalbehovsplan Socialnämnden 2022-2036, 2022.
- Lokalförsörjningsplan, 2022.
- Boendepplan 2021-2030 Bostad med särskild service enligt LSS.
- Boendepplan för äldre i Borlänge 2017-2033 och 2023-2033.
- Boendepplan Socialpsykiatri 2018-2021.
- Riktlinjer för markanvisning, 2016.

3.5 Nationella och regionala underlag av särskild betydelse för Översiktsplan FalunBorlänge, 2014

Nedan redogörs det för nationella och regionala underlag som är av särskild betydelse och som omnämns i Översiktsplan FalunBorlänge, 2014. Nedan nämns de underlag som ersatts eller fortfarande är aktuella. Underlagen redovisas under kategorierna Hållbarhet, Regional utveckling samt Infrastruktur.

3.5.1 Hållbarhet

Översiktsplanen hänvisar till följande strategiska dokument kopplat till hållbarhet.

Vision för Sverige 2025

Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 bygger på regeringsuppdraget "Vision för Sverige 2025" som presenterades i december 2012 av Boverket. Den visar hur Sverige bör ha utvecklats till år 2025 för att nå målen för ett hållbart samhälle till år 2050. Visionen utgår från de hundra nationella mål som rör fysisk samhällsplanering, och fyra megatrender; ett ändrat klimat, en globaliserad värld, en urbaniserad värld och en digitaliserad värld.

Agenda 2030

Agenda 2030 antogs 2015 av FN:s medlemsländer. Agenda 2030 avser till att balansera en ekonomisk, ekologisk och social hållbar utveckling genom att nå 17 globala mål till år 2030. I regeringens proposition 2019/12:188 framgår Sveriges inriktning för arbetet med att genomföra Agenda 2030. Propositionen framhåller vikten av samordning och samverkan

med aktörer i hela samhället (se vidare under avsnitt 7 Analys av ÖP och FÖP utifrån Agenda 2030).

3.5.2 Regional utveckling

Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 hänvisar till Dalastrategin, länets regionala utvecklingsprogram, Region Dalarna 2006. Denna är ersatt 2021 med nedan strategi.

Dalastrategin 2030 Tillsammans för ett hållbart Dalarna

I juni 2021 antogs den nya regionala utvecklingsstrategin Dalastrategi 2030 (RUS). Regional utvecklingsplanering är ett verktyg i det regionala tillväxtarbetet. Syftet är att skapa en samlad bild över regionens tillgångar och hur dessa bör utvecklas. Det är Region Dalarna som har fått uppdrag från regering och riksdag att fastställa en regional utvecklingsstrategi för länet, samordna genomförandet samt uppföljningen av strategin. Dalastrategin innehåller mål och prioriteringar fram till år 2030, strategin har arbetats fram i dialog med representanter för kommuner, myndigheter, akademi, näringsliv, civila samhället med fler. Strategin beskriver insatser inom tre områden:

- Ett klimatsmart Dalarna
- Ett konkurrenskraftigt Dalarna
- Ett sammanhållet Dalarna

3.5.3 Infrastruktur

Översiktsplanen hänvisar till följande strategiska dokument **kopplat till infrastruktur**.

Regional systemanalys Dalarna, 2008

Den regionala systemanalysen för Dalarna från 2008 är uppdaterad 2016 inför planperioden 2018-2029. Analysen kompletterades 2021-02-24 med ett faktaunderlag inför ny planomgång. *Regional Systemanalys Dalarna - underlag för transportinfrastrukturplanering* från 2016 (gäller planperioden 2018-2029) är politiskt genomarbetad och är en förankrad utvecklingsstrategi för regionens transportsystem. Fokus i analysen ligger på att beskriva funktioner som krävs för att uppnå eller bidra till uppsatta mål.

Länsplan för regional transportinfrastruktur för Dalarna 2010-2021, 2010

Dokumentet är ersatt med Länsplan för regional transportinfrastruktur i Dalarna 2022-2033. Länsplanen beskriver mål, nuläge och förutsättningar för planering samt ger förslag på åtgärder i transportsystemet i Dalarna.

Regeringen fattade beslut om nationell transportplan och slutliga ekonomiska ramar för länsplanerna i juni 2022. Region Dalarna beslutade om att fastställa den slutliga länsplanen 2022-2033 i oktober 2022.

Indirekt hänvisning till nationell plan

Översiktsplanen refererar inte direkt till nationell plan, men till flera namngivna objekt och sträckor med bäring på nationell plan samt nedan två förstudier:

- Järnvägsutredning Bergslagsbanan, delen Falun Borlänge, F 07-2018/SA20, 2007.
- Förstudie Bergslagsbanan, Falun – Borlänge, slutrapport TRV2010/28060, 2012.

Den nationella planen för transportsystemet 2018-2029 omfattar järnvägar, sjöfart och det nationella vägnätet. Styrdokumentet revideras vart fjärde år. Den 7 juni 2022 fastställde regeringen den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022-2033.

3.5.4 Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 hänvisar till följande underlag från Länsstyrelsen. Flera av dessa är ersatta med nya planeringsunderlag.

- Klimatanpassning i fysisk planering, vägledning från Länsstyrelserna, ISBN 978-86533-61-8 (aktuell).
- Bredbandsstrategi för Dalarna, rapport 2013:20 (aktuell).
- Bostadsmarknaden i Dalarna 2013, rapport 2013:18 (ersatt med analys 2022).
- Dalarnas Energi- och klimatstrategi, rapport 2012:20 (ersatt med Regional energi- och klimatstrategi, 2019 "På väg mot ett energiintelligent och klimatsmart Dalarna 2045").
- Dalarnas landsbygdsprogram 2006-2012, rapport 2006:07 (ersatt med strategiska planen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik 2023 – 2027).
- Dalarnas regionala serviceprogram 2010-2013, rapport 2010:01(ersatt med Regionalt serviceprogram 2022-2030).
- Genomförandestrategi för Dalarna (reviderad version ligger på nätet 2013)
- Klimatanpassningsstrategi 2020, rapport 2011:05 (ersatt med Regional plan för klimatanpassning i Dalarna, 2021).
- Materialförsörjningsplan – Dalarnas län, rapport 2012:03 (aktuell).
- Regional risk- och sårbarhetsanalys för Dalarnas län 2013, rapport 2013:26 (ersatt 2014, publicerad 2015).
- Dalarnas miljömål 2013, rapport 2013:11, och Åtgärdsprogram 2013-2016, rapport 2013:12 (ersatt med Nulägesanalys för Agenda 2030 i Dalarna).
- Strategi för formellt skydd av skog i Dalarnas län, rapport 2006:02 (ersatt med reviderad version 2019).
- Vattenförsörjningsplan – Dalarnas län, rapport 2012:02 (revidering pågår, 2022-2023).
- Vindkraft i Dalarna, underlag och konsekvensanalys, rapport 2011:15 (arbete pågår med regional analys).
- Vägledning för planläggning intill transportleder för farligt gods (Länsstyrelsens PM 2012:11) (aktuell).

4. Om kontinuerlig översiktsplanering och uppföljning i Översiktsplan FalunBorlänge, 2014

I detta kapitel redogörs för vad som står angivet om rullande (kontinuerlig) översiktsplanering i Översiktsplan FalunBorlänge, 2014. I avsnitt (4.7) avslutas kapitalet med exempel och status för hur arbetet har bedrivits under åren 2015-2022.

4.1 Genomförande

I Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 anges det att översiktsplanen är kommunernas viktigaste strategiska dokument för den fysiska planeringen. Den övergripande strategin – att Falun och Borlänge ska bli FalunBorlänge – innebär ett ökat samarbetet mellan kommunerna. En viktig genomförandefråga är därför hur det fortsatta samarbetet ska ges prioritet och organiseras. Ett samarbete kommunerna mellan och med andra aktörer är grundläggande för att kommunerna ska kunna vara en motor för Dalarnas utveckling.

Tidsperspektivet för Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 är ett långsiktigt hållbart FalunBorlänge om 20 år. För att vi ska kunna nå de inriktningar som översiktsplanen innehåller, krävs det att kommunerna avsätter ekonomiska resurser för de åtgärder som

behöver genomföras. Åtgärder för att öka samarbetet mellan andra kommunerna och mellan FalunBorlänge och andra aktörer är grundläggande för att vi ska kunna bli en motor för Dalarnas utveckling.

Fördjupade översiktsplaner för Falun och Borlänges tätorter (städerna) och för Runn är prioriterade åtgärder i den rullande översiktsplaneringen. I samband med den aktualitetsförklaring av översiktsplanen som ska göras en gång varje mandatperiod ska en uppföljning göras för att se om planen är aktuell, och vilka förändringar som behöver göras. Eftersom översiktsplanen är gemensam ska arbetet med att hålla den aktuell utföras i nära samarbete mellan kommunerna.

4.2 Översiktsplanen- En strategisk plan

Översiktsplanen är kommunernas viktigaste strategiska dokument för den fysiska planeringen. Den är vägledande för kommunernas övriga planering och bygglovgivning, till exempel för lokalisering av bostäder, arbetsplatser och service i kommunen. Planen är också vägledande för beslut enligt exempelvis miljöbalken, väglagen eller andra lagar som rör byggande eller mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är dock inte juridiskt bindande.

4.3 Samband mellan kommunernas andra planer och program

Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 är den sammanvägda utgångspunkten för kommunernas fysiska planering, där kommunernas övergripande strategidokument och aktuella sektorsplaner och sektorsprogram utgör underlag och stödjer den hållbara utvecklingen. Översiktsplanens planeringsinriktningar och rekommendationer innebär att sektoriella planer behöver ses över och revideras för att styra mot översiktsplanens inriktning. Här är det nödvändigt att kommunerna samarbetar kring olika strategier, program och planer.

4.4 Fortsatt samarbete

Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 utgår från att samarbete mellan kommunerna är en nödvändighet för en fortsatt utveckling. Det innebär att fortsatt arbete både med fysiska planering och med andra strategiska frågor som behandlats i planen behöver ske gemensamt mellan Falu och Borlänge kommun. I översiktsplanen föreslås samarbete kring bland andra boendefrågor, näringslivsutveckling, utbildning, klimatanpassning, VA-frågor och utvecklingen kring Runn. Kommundirektörerna ska ansvara för att tjänstemannaorganisationerna samarbetar och att den grundläggande utgångspunkten om en gemensam identitet FalunBorlänge hålls levande. Att tillsammans arbeta för och marknadsföra FalunBorlänge som en region med gemensamma tillgångar är viktigt för kommunkoncernernas samtliga delar.

4.5 Rullande översiktsplanering och gemensamma planeringsunderlag

Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 ger inte alla svar på hur den fysiska planeringen i kommunerna ska genomföras. Det behövs fördjupade studier för olika fysiska delområden i kommunerna och för olika frågor. Det sker också förändringar i samhället i allt snabbare takt, och översiktsplanen måste kontinuerligt ses över för att den ska behålla sin funktion som ett strategiskt vägledande dokument.

Genom att arbeta med fördjupade översiktsplaner för ett avgränsat geografiskt område, eller med så kallade tematiska tillägg för en särskild fråga, kan översiktsplanen hållas aktuell utan att hela planen måste göras om. Översiktsplanen ska aktualitetsförklaras en gång varje mandatperiod av kommunfullmäktige.

Fördjupade översiktsplaner för Falun och Borlänges tätorter (städerna) och för Runn, samt utvecklingsplan för Runn är prioriterade åtgärder i den rullande planeringen enligt översiktsplanen.

Planeringsunderlag utifrån gemensamma utgångspunkter eller som gemensamma planer/program/strategier som behöver tas fram är bland andra en strategi för synen på rekreation och friluftsliv, översyn av städernas grönstrukturplaner, parkeringsstrategi och utveckling av naturvårdsprogram.

4.6 Aktualitetsförklaring och årlig avstämning

Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 behöver följas upp för att vi ska veta hur dess strategier, planeringsinriktningar och rekommendationer får genomslag i kommunernas verksamheter, och vilka konsekvenser översiktsplanen får. Att i olika beslut referera till hur relevanta planeringsinriktningar och rekommendationer från översiktsplanen berörs är ett sätt att höja medvetenheten om översiktsplanen och att få den genomförd.

Inom ramen för den rullande översiktsplaneringen ska en årlig uppföljning av översiktsplanen göras. Kommunstyrelsernas ordförande, oppositionsråden, samt kommundirektörerna ska vara styrgrupp för den rullande översiktsplaneringen. I samband med att översiktsplanen aktualitetsförklaras en gång varje mandatperiod ska en uppföljning göras för att se om översiktsplanen är aktuell och vilka förändringar som behöver göras.

4.7 Sammanfattning om hur arbetet har bedrivits

4.7.1 Den övergripande strategin – att Falun och Borlänge ska bli FalunBorlänge – innebär ett ökat samarbete mellan kommunerna. En viktig genomförandefråga är därför hur det fortsatta samarbetet ska ges prioritet och organiseras. Ett samarbete mellan kommunerna och med andra aktörer är grundläggande för att kommunerna ska kunna vara en motor för Dalarnas utveckling. Nedan följer exempel på åtgärder som genomförts.

Gemensam identitet- exempel på insatser:

Bland annat har en årlig byggdag arrangerats av Borlänge kommun, Falu kommun och byggföretagen där kommunerna har gått igenom investeringsplaner. Ett uppskattat inslag.

Två andra exempel på gemensam marknadsföring är vid mextdagarna som genomfördes i Falun 2017 där de båda kommunerna gemensamt berättade om översiktsplanen och aktuella projekt. Ett annat exempel är deltagande år 2019 på "student och planeringsdagarna vid Blekinge tekniska högskola (fysiska planerare) där översiktsplanen presenterades under rubriken "Starkare tillsammans" av Falu och Borlänge kommun gemensamt.

4.7.2 Kommunstyrelsernas ordförande, oppositionsråden, samt kommundirektörerna ska vara styrgrupp för den rullande översiktsplaneringen. I samband med att översiktsplanen aktualitetsförklaras en gång varje mandatperiod ska en uppföljning göras för att se om översiktsplanen är aktuell och vilka förändringar som behöver göras (se 4.6 ovan).

Arbetet har bestått av träffar mellan kommunerna med ovan nämnda resurser, samt planchef i respektive kommun. Dessa har genomförts kontinuerligt enligt plan sedan 2015. Avstämning har skett mer frekvent i samband med aktualitetsprövningen av ÖP 2018, där de båda kommunerna samarbetade med att ta fram aktualitetsprövningen.

4.7.3 Planeringsunderlag utifrån gemensamma utgångspunkter eller som gemensamma planer/program/strategier som behöver tas fram är bland andra en strategi för synen på

rekreation och friluftsliv, översyn av städernas grönstrukturplaner, parkeringsstrategi och utveckling av naturvårdsprogram (se 4.5 ovan).

Borlänge kommun har under perioden 2014-2022 antagit samtliga ovan angivna planer/program/strategier. Inget arbete har genomförts för att ta fram gemensamma utgångspunkter eller gemensamma dokument i något av de exempel som lyfts fram i översiktsplanen, annat än att båda kommunerna har vid vissa tillfällen erbjudits att svara på remisser. I samband med framtagande av naturvårdsplan, friluftsprogram och grönplan har Borlänge kommun efterfrågat Faluns delaktighet och samverkan i dessa frågor. Falun har dock inte haft möjlighet att prioritera dessa planer.

4.7.4 Det innebär att fortsatt arbete både med fysisk planering och med andra strategiska frågor som behandlats i planen behöver ske gemensamt mellan Falu och Borlänge kommun. I översiktsplanen föreslås samarbete kring bland andra boendefrågor, näringslivsutveckling, utbildning, klimatanpassning, VA-frågor och utvecklingen kring Runn. Kommundirektörerna ska ansvara för att tjänstemannaorganisationerna samarbetar och att den grundläggande utgångspunkten om en gemensam identitet FalunBorlänge hålls levande. Att tillsammans arbeta för och marknadsföra FalunBorlänge som en region med gemensamma tillgångar är viktigt för kommunkoncernernas samtliga delar (se 4.4, 4.1 och 4.7.1 ovan).

Näringsliv- och näringslivsutveckling

När det handlar om näringslivsutveckling och gemensam marknadsföring av FalunBorlänge har det skett ett antal åtgärder som kommunerna även fortsatt bör bibehålla. Nedan är exempel på ett antal av dessa forum.

- Cykelspelsmorgon är ett frukostmöte som arrangerats två gånger tidigare, 2021 i Falun och 2022 i Borlänge i samband med Svenska Cykelspelen i juni. Samverkan mellan cykelklubbarna samt näringslivskontoren i Falun och Borlänge. Målgruppen var framförallt näringslivet. I år 2023 ligger bollen hos Falun men det är ännu oklart om det blir någon frukost.
- I samband med Svenska skidspelen har det i flera år arrangerats en näringslivsfrukost där Dalarna Business, Falu kommun, Borlänge kommun och Svenska skidspelen gemensamt stått som arrangör. I år var det dock skidspelen själva som stod för arrangemanget. Näringslivskontoren i både Falun och Borlänge deltog.
- Student Dalarna är samverkan mellan Falu kommun, Borlänge kommun, Kopparstaden, Tunabyggen, Dalarnas studentkår och Högskolan Dalarna. De arbetar med frågor kring boende, studieliv och arbetsliv gentemot studenterna. På näringslivskontoren i Falun och Borlänge finns samordnare (deltid) som gemensamt jobbar med Student Dalarnafrågor.
- Visit Dalarna är ett gemensamt bolag för hela länet. Till varje kommun finns en affärsutvecklare knuten som jobbar nära både kommunen och företagen. Ansvarig utvecklare för Falun och Borlänge är samma person vilket underlättar just i samverkansfrågor. Ansvarig utvecklare har lätt att se vilka typer av projekt eller samordning som skulle kunna vara aktuella för gemensamt arbete. Runn Runt är ett exempel där Visit Dalarna finns med. Även andra projekt har diskuterats, dock har Falun valt att satsa på världsarvet och projekt kring vandring och cykel knutet till det. I Borlänge har vi de senaste åren jobbat med BID-processen och nu med den lokala handlingsplanen. Gemensamma hotellgruppsmöten för Falun och Borlänge

har dock startats upp sen ifjol med möte ca 2 ggr/år där syftet är för hotellen att lära känna varandra, lära sig om aktivitetsutbudet i båda kommunerna samt informera om saker som är på gång internationellt, nationellt och lokalt.

- Dalarna Business är en företagarförening som jobbar för att stärka näringslivet i hela länet. De arrangerar månadsvis någon form av nätverksträffar för företag; frukostmöten, seminarier, stjärngala mm. Där är de flesta kommuner i Dalarna medlemmar och vid vissa evenemang är vi också medvärdar. Detta innebär samverkan med Falun.

Falun Borlänge Regionen, FBR

FBR är ett regionalt utvecklingsbolag som ägs av Falu, Borlänge, Gagnef och Sätters kommun. Dessa fyra kommuner bildar Falun Borlänge-regionen. FBR arbetar på uppdrag av ägarkommunerna inom kompetensförsörjning, näringslivsutveckling, infrastruktur och byggande. För att öka regionens attraktionskraft och marknadsföra den som en självklar plats att arbeta, bo och leva i. FBR driver utvecklingsprojekt och samordnar olika verksamheter. De olika arbetsuppgifterna utförs primärt på uppdrag av ägarkommunerna men samarbetar även med andra aktörer i länet.

På Business Arena Stockholm har Falun Borlänge-regionen marknadsförts, mot investerare i bygg- och fastighetsbranschen, som en växande region med stora investeringsbehov värd att investera i. FBR har bjudit in till både gemensam information och enskilda möten. Likande insatser har gjorts mot målgrupp under Almedalsveckan där FBR bjudit in till seminarier, frukost och informationsmöten.

Falun Borlänge-regionen driver bland annat ett projekt vid namn "Ökad handelskraft och samverkan" för att stärka SME inom handel och servicenärings i ägarkommunerna. Centrumföreningar eller liknade organisationer jobbar nära tillsammans här.

Hos Falun Borlänge-regionen träffas näringslivscheferna i ägarkommunerna kontinuerligt för informationsutbyte och gemensamma aktiviteter.

I kampanjen "Masa dig hem" samarbetar FBR för att locka masar och kullor att flytta tillbaka/hem. FBR har beslutat om en treårs-plan för kampanjen. Den till största delen digitala kampanjen kompletteras med fysiska aktiviteter i (företrädesvis) Stockholm.

Under år 2022 medverkade Falun Borlänge-regionen AB via Infram (Infrastruktur för framtiden) på Transportforum i Linköping, i flera dialoger. Bland annat med infrastrukturministern, där diskuterades behovet av utveckling av transportinfrastrukturen i Dalarna och FalunBorlänge, speciellt med fokus på vikten av etablerandet av dubbelspår mellan Falun och Borlänge, detta för att öka kapaciteten på järnvägen och frigöra attraktiv mark vid Ösjön och Runn.

I remissvaret till Trafikverkets förslag rörande Nationell plan för transportinfrastrukturen för 2022-2033 fördes dialog med Falun och Borlänge om städerna behov. En synkronisering av stråkens remissvar och städernas remissvar gjordes därefter under Inframs regi³².

³² Infram är en påverkansgrupp för strategiska satsningar på väg- och järnvägsnätet i Bergslagsregionen. Vi vill skapa opinion i frågor som rör infrastrukturen i Bergslagsregionen samt strategiskt viktiga stråk med koppling till Bergslagen.

Utbildning

Översiktsplanen beskriver att Borlänge och Falu kommun ska samarbeta inom utbildningsfrågor. Något särskilt samarbete finns inte enbart mellan Falu och Borlänge kommun. Borlänge kommuns utbildningsverksamheter har regional samverkan genom upprättade nätverk där Borlänges skolchefer träffar andra skolchefer m.fl. i andra olika Dalakommuner. Inom nätverken arbetar man kontinuerligt för att utveckla verksamheterna genom samverkan. Nedan listas nätverken:

- Gysam, samverkan mellan 11 kommuner gällande gymnasieskolor.
- Rådet för Pedagogiskt Utvecklingscentrum Dalarna. PUD är en mötesplats för lärare, skolledare och forskare som vill arbeta med att utveckla verksamheten i skolan. Till PUD-rådet är samtliga kommuner i Dalarnas län anslutna, samt ett antal kommuner i Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Jämtlands län.
- DalaWux, samverkansorganet för den kommunala vuxenutbildningen i Dalarna. I DalaWux är det 15 Dalakommuner som samverkar kring behov av vuxenutbildningar.

Klimatanpassning

Översiktsplanen beskriver att Borlänge och Falu kommun ska samarbeta i frågor kopplat till klimatanpassning. Det finns inget känt gemensamt arbete med klimatanpassning mellan Borlänge och Falu kommun förutom det som drivs under Länsstyrelsens regi. Mellan 2019 till 2022 fanns ett gemensamt handlingsprogram för trygghet och säkerhet mellan kommunerna Säter, Falun, Borlänge, Ludvika och Gagnef.

Vatten- och avloppsfrågor (VA-frågor)

Gällande VA-frågor har det skett ett antal kommunövergripande workshops gällande dricksvattenförsörjning och det har tagits fram ett gemensamt (Falun/Borlänge) underlag till ÖP. Borlänge kommuns VA-plan antogs, 2020.

Fördjupade översiktsplaner för Runn och tätorterna

Både Falun och Borlänge har antagit fördjupade översiktsplaner för tätorterna. Samarbete skedde kontinuerligt under framtagandet. Arbete med en gemensam fördjupad översiktsplan för Runn pågår, läs mer under kap 5.1.

Bostadsförsörjning

Översiktsplanen från 2014 beskriver att Falun och Borlänge ska utveckla samarbetet om boendeplanering och tillsammans marknadsföra FalunBorlänge som bostadsort. En gemensam portal där man kan söka bostad hos alla, även privata fastighetsägare inom FalunBorlänge ska upprättas. På sikt bör en gemensam bostadskö övervägas. Ett sådant samarbete har ej genomförts. Däremot kan Borlänge kommun inför etableringen av Northvolt se att Borlänge och Falun gemensamt visar på en god planberedskap som bland annat synliggörs i avsiktsförklaringen mellan Northvolt och Borlänge kommun på 5000 bostäder till år 2025.

5. Uppföljning av översiktsplanens huvudstrategier, planeringsinriktningar och rekommendationer

I översiktsplanen finns huvudstrategier med tillhörande planeringsinriktningar och rekommendationer. Huvudstrategierna är indelade i två grupper:

- Strategier för hållbar samhällsplanering: Samlade strategier för mark- och vattenanvändning.
- Bebyggelseutveckling och mark och vattenanvändning: Planeringsinriktning och rekommendationer.

I detta avsnitt görs en uppföljning och statusrapportering av översiktsplanens huvudstrategier. Varje huvudstrategi har nummerats för att tydliggöra strukturen och underlätta hänvisning i rapporten. Även förhandsbesked, bygglov, detaljplaner samt statistik för FA-regionen FalunBorlänge granskas. I slutet av rapporten görs en analys och samlad bedömning, se avsnitt 6.

5.1 Inledande om status för översiktsplan, fördjupande översiktsplaner samt strategiska dokument av betydelse för ÖPs genomförande

Ett beslut för en fördjupad översiktsplan för tätorten togs år 2018. Arbetet med FÖP-Runn tillsammans med Falu kommun pågår, har varit på samråd 2021. Vid antagande av översiktsplanen beslutade kommunerna även om att ta fram fördjupande översiktsplaner över landsbygden i respektive kommun. Det arbetet är inte påbörjat i Borlänge kommun ännu.

Efter utgången av år 2025 kommer översiktsplaner som antagits före den 1 januari 2004 att upphöra att gälla. Detta gäller även för ändringar av översiktsplanen för en viss del av kommunens yta som har antagits före detta datum. Även om översiktsplanen aktualitetsprövats efter 1 januari 2004 kommer den att upphöra att gälla. Detta gäller även ändringar för en viss del av kommunens yta som har antagits före 1 januari 2004, men som senare har kopplats till en plan som antagits efter 1 januari 2004. Skälet till detta är att dessa översiktsplaner eller ändringar för en viss del av kommunen exempelvis inte har miljöbedömts. Flera riksintressen har också tillkommit eller ändrats. Därför anses dessa planer inte haft möjlighet att fånga viktiga samhällsintressen. För Borlänge kommun innebär det följande:

1. Solbacka-Färjenäs, 1996-06-19 fördjupad översiktsplan - Solbacka – Färjenäs slutar att gälla. Konsekvensen anses försumbar med anledning av att området omfattas av en områdesrekommendation samt andra strategiska dokument som t.ex. VA-plan hanterar dessa aspekter i hög utsträckning. För att säkerställa att de intressen som finns att beakta upprätthålls, är samarbete mellan bygglov, miljökontoret och plan- och markkontoret³³ viktigt att bibehålla.
2. Samordnad översiktlig planering Falun & Borlänge - området mellan städerna, 1997 (SÖP 97) upphör att gälla. Det innebär för Borlänge kommun att de delar av SÖP:en som inte ingår i ÖP 2014 eller FÖP-tätort Borlänge 2018 inte längre är aktuella. Konsekvenserna med att planen inte längre gäller anses vara försumbara, med anledning av att ÖP 2014 samt FÖP-Tätort 2018 är antagna. Med anledning av att beslutade och tillkomna riksintressen samt att antagna strategiskt dokument så som VA-plan, trafikstrategi och miljöstrategi ger tillräcklig vägledning i flera av de frågor som är av större vikt, samt att det pågående arbetet med FÖP-Runn hanterar flera av de frågor som är av stor vikt för efterföljande planering.
3. I Översiktsplan FalunBorlänge har Borlänge och Falu kommun pekat ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden). För att förtydliga vilka

³³ Under april 2023, ändrades organisationen inom samhällsbyggnadssektor, Bygg och Plankontoret samt Strategi och exploateringskontoret.

platser som är lämpade för strandnära etableringar förtydligas syfte, användning och förutsättningar för de LIS-områden som ligger inom planområdet för FÖP-Runn. Utöver detta har Borlänge kommun inventerat och motiverat samtliga LIS-områden utpekade i ÖP 2014.

4. Ett förtydligande gällande brukningsvärd jordbruksmark har arbetats fram inom ramen för FÖP-landsbygd Falu kommun. Dessa har Falun och Borlänge tillsammans inom ramen för FÖP-Runn genomarbetat och även förankrat politiskt i båda kommunerna under 2019. Ställningstagandena ska inarbetas i översiktsplanen.
5. I bedömning av hänsyn till risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att anordna vatten och avlopp samt annan hänsyn som behöver tas är flera kommunala strategiska dokument viktiga för fortsatt vägledning. Ett av dessa är VA-planen som antogs 2020. Arkitekturprogram som antogs 2021 och ett kulturmiljöprogram som håller på att arbetas fram är exempel på andra viktiga styrdokument som är av betydelse vid bedömning i efterföljande processer. En ny Grönplan är under framtagande. Även naturvårdsplanen friluftsprogrammet, miljöstrategi och trafikstrategin är viktiga beslutade planeringsunderlag i den efterföljande planeringen.
6. Enligt Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 anges det att planeringsunderlag som behöver tas fram ska utgå från gemensamma utgångspunkter eller som gemensamma planer/program/strategier. Det handlar t.ex. om en strategi för synen på rekreation och friluftsliv, översyn av städernas grönstrukturplaner, parkeringsstrategi och utveckling av naturvårdsprogram. Borlänge kommun har under perioden 2014-2022 antagit samtliga ovan angivna planer/program/strategier. Inget arbete har genomförts för att ta fram gemensamma utgångspunkter eller gemensamma dokument i någon av de exempel som lyfts fram i översiktsplanen annat än att båda kommunerna har vid vissa tillfällen erbjudits att svara på remisser i förekommande fall. I samband med framtagande av naturvårdsplan, friluftsprogram och grönplan har Borlänge kommun efterfrågat samverkan med Falu kommun i dessa frågor. Falun har inte haft möjlighet att avsätta resurser till detta (se även kap 4.7).

5.2 Status för strategier för hållbar samhällsplanering: Samlade strategier för mark- och vattenanvändning

I översiktsplanen från 2014 finns 11 stycken huvudstrategier för hållbar samhällsplanering. Nedan har varje strategi numrerats från 1 till 11. I översiktsplanen finns följande sammanfattande text gällande strategier för hållbar samhällsplanering:

Samhällsplaneringen har en viktig roll för ett hållbart samhällsbyggande som tillgodoser människors behov av en god livsmiljö, där det är lätt för kommuninvånare att göra rätt. En medveten och väl planerad förtätning av städerna och en fast struktur i busslinjenätet till bland annat serviceorter i omlandet ska genomföras. Städernas utbyggnad ska företrädesvis ske i riktning mot varandra. Runn med öar och stränder är ett tätortsnära rekreationsområde med stora utvecklingsmöjligheter för besöksnäringen. Gång- och cykeltrafik samt kollektivtrafik ska prioriteras³⁴.

5.2.1 Strategi 1. Städerna ska förtätas, i första hand stadskärnorna och runt resecentrum.

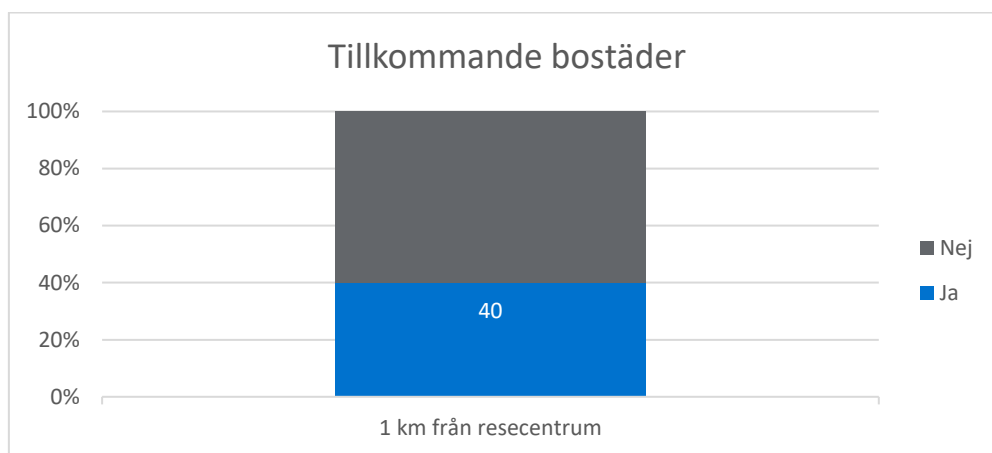
³⁴ Kap 2, Översiktsplan FalunBorlänge, 2014

Borlänge kommuns fördjupade översiktsplan för tätorten.

År 2018 förtydligades strategin för bostäder ytterligare genom FÖP-tätort. Nedan redovisas status utifrån den prioriteringsordning som beskrivs i FÖP-tätort.

I första hand ska nya bostäder byggas i centrala Borlänge, inom det område som ligger ungefär 1 km från resecentrum. De flesta bostäderna föreslås i Centrum, men även i Hagalund, Framtidsdalen och Östermalm. Med fler bostäder i centrala Borlänge blir det lättare för fler att åka buss och tåg till jobb och skola. Det blir också fler människor som rör sig i centrala Borlänge, med fler möjligheter att mötas och ett ökat underlag för offentlig och kommersiell service.

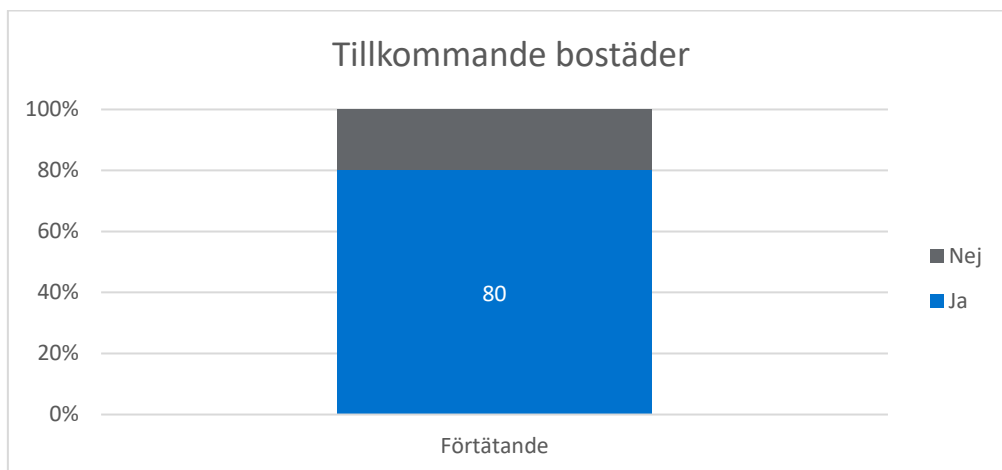
Status: I utbyggnadsplanen för bostäder 2023, framkommer det att 16 av 62 detaljplaner är inom 1 km från resecentrum. Av de antal bostäder som beräknas kunna byggas inom de olika detaljplanerna är det dock 40 % av bostäderna som kommer byggas inom 1 km från resecentrum (se nedan tabell).

Granskade detaljplaner i utbyggnadsplan 2023

I andra hand ska redan bebyggda stadsdelar kompletteras med nya bostäder och kopplas samman med andra närliggande stadsdelar. På så sätt kan vi använda de gator och ledningar som redan finns. Då kan vi också bygga så att det blir olika sorters bostäder i varje stadsdel. Villor, radhus, hyreslägenheter och lägenheter med bostadsrätt i en bra blandning. Skräddarbacken, Jakobsgårdarna och Tjärna Ängar är stadsdelar där det finns goda möjligheter att bygga många bostäder.

Status: En stor del av detaljplanerna innebär förtätning. Flertalet av detaljplanerna är lokaliserade i tätortens ytterområden. Vilken typ av förtätning som genomförs innebär att den ger olika typer av effekter, se analysavsnitt.

Granskning av 24 stycken detaljplaner som möjliggör bebyggelseutveckling och som är antagna mellan 2018-2022

I tredje hand ska nya stadsdelar byggas i riktning mot Falun. Vi föreslår en ny stadsdel öster om Barkargärdet, som blir en fortsättning på bebyggelsen i Domnarvet-Bergeby. Här ska också finnas en blandning av villor, radhus, hyreslägenheter och lägenheter med bostadsrätt. Det ska finnas förskola, skola och annan service, i den nya stadsdelen eller i Domnarvet.

Status: Större bebyggelseområden som planeras i dagsläget är bland annat Oberget och Barkargärdet vilka är i riktning mot Falun. Läs mer nedan i strategi 2.

5.2.2 Strategi 2. Utbyggnad av städerna med helt nya planerade bebyggelseområden ska ske i riktning mot varandra, väster om Runn och nära bra och effektiva kollektivtrafikhuvudstråk.

I Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 har Oberget som ligger i östlig riktning mot Falun, pekats ut som ett utvecklingsområde för bostäder. Planprogram pågår. I arbetet är kollektivtrafikfrågan avgörande.

I ÖP, 2014 och FÖP-tätort, 2018 har Barkargärdet pekats ut som ett utvecklingsområde som ligger i östlig riktning mot Falun. Inget pågående planarbete.

Inom ramen för FÖP-Runn (samrådsskedet) föreslås även bebyggelseutveckling i serviceorten Torsång samt vid Finnäset. Utveckling kring Finnäset ligger inte i linje med strategi 2, däremot så finns det beröring med strategi 6, om att koncentrera utvecklingen till serviceorterna. Området Finnäset ligger inte i närheten av kollektivtrafikhuvudstråket, dvs. utvecklingen av området ligger inte helt i linje med strategi 2. Som angivet i ÖP kan det lösas genom att nya småskaliga trafiklösningar, till exempel anropsstyrd kollektivtrafik som matar till och från de prioriterade stråken, som skapas för områden med litet resandeunderlag. Finnäset idag består av ett fåtal äldre jordbruksfastigheter, och i norra delen en stor andel fritidshus som har vuxit fram under flera decennier. Området ska anslutas till kommunalt VA, utpekat i VA-planen 2021.

5.2.3 Strategi 3. Planberedskap ska finnas för ca 500 nya bostäder i småhus och flerfamiljshus per år

Översiktsplanen beskriver att en av de viktigaste förutsättningarna för att stärka utvecklingen i FalunBorlänge är möjligheten att kunna erbjuda attraktiva boendemiljöer. Vidare beskrivs i ÖP att fler bostäder är en förutsättning för näringslivets utveckling,

kompetensförsörjning och stärkt skatteunderlag. Översiktsplanen beskriver att det ska finnas en planberedskap för 500 bostäder årligen i FalunBorlänge.

Borlänge kommun har varit en attraktiv plats för exploatörer, vilket har resulterat i att Borlänge är den enda kommun i dess funktionella analys-region (FA-region)³⁵ vars bostadsutbud tillgodoser kommuninvånarnas behov år 2022. I den FA-region Borlänge tillhör ingår även Gagnef, Leksand, Rättvik och Säter i Falun-Borlänge regionen³⁶.

Bostadsmarknadens utbud bör matcha konsumenternas efterfrågan, ett högt överskott på marknaden kan leda till kapitalförstöring då investeringar inte ger avkastning. Samtidigt begränsar ett underskott individers rörlighet och gör att hushåll behöver bosätta sig i boenden som inte är förenligt med deras efterfrågan. Av denna anledning är det viktigt att bostadssituationen i en region analyseras noggrant för att upprätthålla en god balans.

Det är viktigt att understryka skillnaden mellan behov och efterfrågan. Bostadsbehov syftar på volymen bostäder som bör produceras baserad på förändringar i demografin samt befintligt bostadsbestånd. Efterfrågan på bostäder baseras på hushållens preferenser och ekonomiska förutsättningar. Matchar inte bostadsutbudet vad populationen efterfrågar finns det en risk att en upplevd brist uppstår.

I och med näringslivsinsatser i FA-regionen så förväntas behovet av bostäder att öka, behovet förväntas i en ökning av tillflyttande för att tillgodose och möta bemanningsbehovet i både privat och offentlig sektor. Fortsatt hänsyn och analys bör genomföras för att tillgodose bostadsbehovet och efterfrågan.

Utifrån kommunens utbyggnadsplaner för bostadsbebyggelse som uppdateras årligen, framgår att planberedskapen varit god under samtliga år samt att planberedskapen varit ökande för varje år. Notera dock att siffrorna nedan innefattar både pågående detaljplanering och antagna detaljplaner för bostäder och därför inte kan jämföras rakt av med målet om planberedskap för 500 stycken bostäder i FalunBorlänge.

Planberedskap genom antagna detaljplaner och pågående detaljplanering av bostäder

År 2019	År 2020	År 2021
1 878	2 066	2 410

5.2.4 Strategi 4. Kollektivtrafiken ska utvecklas och gång- och cykeltrafik ska prioriteras

Nedan redovisas status för huvudstrategin, dvs. vilka effekter som uppstått gällande prioritering och utveckling. Därefter följer en beskrivning av styrning och åtgärder som gjorts och görs, för att stärka huvudstrategin.

Status för strategi 4

För att skapa ett gediget kunskapsunderlag genomförs dels trafikmätningar i olika trafikantgrupper men även genomgående undersökningar i resvanor. Under 2023 kommer

³⁵ FA-regioner är områden inom vilka människor kan bo och arbeta utan att behöva alltför tidsödande resor. Läs mer här: FA-regioner - Tillväxtverket (tillvaxtverket.se)

³⁶ Kommungrupsindelning 2023 | SKR

flertalet punkter för cykel mäts vilket innebär att kommunen kompletterar sina mätningar med cykelmätningar. Det sker även beställningar på mätningar i samband med nya exploateringar för att kunna genomföra trafikanalyser om hur exploateringen påverkar både kommunal och statlig infrastruktur.

Nationella resvaneundersökningar visar att de största förändringarna i kollektivtrafikresor har skett i regionala tågresor. I Dalarna finns inga indikationer angående resandet med tåg i Bergslagen eller andra operatörer. Det innebär att det inte finns en kvalitativ data som visar på om några förändringar i resandet finns rörande regionala tågresor.

Den senaste resvaneundersökningen i Borlänge genomfördes 2018. I Undersökningen angav 62 % att de använder bilen, 16 % cykeln, 13 % går och 9 % använder kollektivtrafiken som färdmedel. En ny resvaneundersökning är planerad att genomföras. Historiskt har kollektivtrafikandelen varit konstant utan att påverkas mer än marginellt under de mätningar som har genomförts. En förklaring till att inte fler har valt att resa kollektivt kan vara i nöjdhetsindex som har undersökts av den regionala kollektivtrafikförvaltningen. Dessa undersökningar har regelbundet genomförts och här har kollektivtrafiken hamnat i botten på skalan med synpunkter om bekvämlighet, komfort, biljettsystem och turutbud.

Tittar vi på utvecklingen av bostäder i närheten av hållplatser för kollektivtrafik har detta inte förbättrats i Borlänge sedan 2014 (från 84 % till 83,7 %)³⁷ samt byggnation längs med kollektivtrafik huvudstråk (se resultat under strategi 7, hållbar samhällsplanering). Däremot har andelen bostäder i närheten av kollektivtrafikshållplatser ökat både i Dalarna (från 66 % till 71 %) och riket som stort (från 76 % till 78 %). Samtidigt är andelen invånare som är nöjda med kollektivtrafiken högre i Borlänge jämfört med Dalarna i stort enligt data från SCB. Det är dock en mindre andel som är nöjd i Borlänge (medelvärde på 53 %) jämfört med riket i stort (63 %). Andelen Borlängebor som är positiva till utbudet av, och trafiksäkerheten på gång- och cykelvägar är högre jämfört med nationellt och regionalt.

Borlängeborna är mer nöjda med möjligheterna att transportera sig med bil (98 %) jämfört med det nationella och regionala snittet, vilket kan förklara varför bilinnehavet ökat mer i Borlänge jämfört med i länet och i riket³⁸. Både lokalt, regionalt och nationellt är det en stor skillnad gällande hur nöjda invånare är med möjligheterna att transportera sig med bil kontra möjligheter att transportera sig med kollektivtrafik och gång- och cykel³⁹.

Vägbana, totalt exkl. tunnel, areal i hektar	2010	2015					2020			
Borlänge	689		713						722	
Borlänge		84,0	85,2	86,1	86,0	86,3	86,5	86,8	83,7	
Dalarna		66,8	69,4	69,0	69,1	73,3	74,4	73,2	71,0	
Riket		76,5	77,1	77,1	77,2	78,6	78,9	78,6	78,5	
Borlänge		513	514	524	528	526	520	524	529	
Dalarna		571	574	579	581	581	579	584	584	
Riket		471	475	478	480	477	474	476	477	

³⁷ SCB, se sammanställning i tabell

³⁸ SCB, se sammanställning i tabell

³⁹ SCB, se sammanställning i tabell

Utbudet av gång- och cykelvägar i kommunen?	85,5	71,4	81,3
Trafiksäkerheten på gång- och cykelvägar i kommunen?	79,9	72,0	71,1
Möjligheterna att på ett enkelt sätt använda kollektivtrafiken för dina vardagliga resor, t.ex. till arbete, skola eller annan sysselsättning?	59,7	38,7	66,8
Möjligheterna att på ett enkelt sätt använda kollektivtrafiken för att ta dig till dina fritidsaktiviteter?	45,3	26,8	59,0
Möjligheterna att på ett enkelt sätt kunna göra längre resor från kommunen utan att använda bil?	60,7	49,0	64,9
Möjligheterna att på ett enkelt sätt kunna transportera sig med bil?	98,4	94,7	92,2
Utbudet av laddningsstationer för elfordon i kommunen? (t.ex. för bil, cykel, moped etc.)	34,9	35,1	30,1
Utbudet av bilpooler i kommunen?	49,0	22,7	36,9
Utbudet av pendlarparkeringar i kommunen?	45,0	45,9	50,5

Källa SCB

Styrning och åtgärder för strategi 4

I kommunens trafikstrategi från 2020 förtydligas arbetet med hur kommunen ska gynna de strategier som lyfts i ÖP. Strategin anger att kollektivtrafikresandet och cykling ska öka med 68 %, gångtrafiken ska öka med 23 %, och biltrafiken minska med 15 % mellan 2018-2028.

Det pågår ett arbete med att ta fram en cykelplan. Borlänge kommun har genom antagande av en ny miljöstrategi med tillhörande handlingsplan fortsatt arbetet för att öka prioriteringen av hållbart resande. 2020 genomfördes ett projekt med finansiering av Energimyndigheten. Våren 2023 påbörjades ett projekt, med finansiering från Formas, där kommunen tar fram en modell för klimatneutrala transporter i Borlänge.

Borlänge kommun har en utpekad resurs som arbetar med kollektivtrafikfrågorna på en övergripande nivå, placerad på ekonomikontoret. Det finns även en resurs på bildningssektorn som arbetar med skolskjutshandläggning och resurser på stadsmiljö som jobbar med fysiska åtgärder kopplade till kollektivtrafiken. En del av stadsmiljökontorets uppdrag är att granska detaljplaner för att säkerställa att kommunens mål rörande trafik uppnås i så hög utsträckning som möjligt. Det rör i sin tur allt från kollektivtrafik till gång- och cykel samt bilens behov av utrymme.

Det kan generellt sägas att många av de investeringar som görs i stadsmiljön syftar till att stärka förutsättningarna för oskyddade trafikanter. Kommunen har succesivt utökat antalet meter cykelväg med fokus på att separera trafiklagen där det är möjligt och arbetat för att öka framkomlighet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter. Särskild fokus läggs på skolbarns väg till och från skolan. Bland investeringarna i stadsmiljön under åren 2018-2022 var det största enskilda projektet ombyggnationen av Hagavägen. Projektet innebar att gående och cyklister prioriteras i gaturummet genom en omfördelning av markytor från bilen till oskyddade trafikanter. Det byggs även i etapper en ny GC längs Faluvägen. Det togs

även beslut om byggnation av rondeller vid Domnarsvallen, något som skulle öka biltrafikens framkomlighet och markanvändning.

Ser man till drift och underhåll och hela dess volym med ca 36 mil bilväg och 16 mil GC, går de mesta resurser till bilvägarna. Investeringar som gjorts exempelvis i beläggningsarbeten har nästintill enbart gjorts på bilvägar. I driften har justeringar med prioriterade stråk i snöröjningen för vissa GC-vägar införts för att skapa bättre förutsättningar för gående och cyklister.

5.2.5 Strategi 5. De mindre tätorterna i stadsregionens omland ska bindas samman med stadsregionen m.h.a fasta kollektivtrafikhuvudstråk.

En viktig komponent att binda ihop serviceorter med tätorten är en väl fungerande kollektivtrafik samt funktionella och prioriterade gång- och cykelstråk. Borlänge kommun är en geografiskt liten kommun med en hög befolkningstäthet i tätorten, serviceorterna är därmed i förhållande till tätorten inom ett relativt kort avstånd. Det innebär att majoriteten av serviceorterna har bra koppling till kollektivtrafikens huvudstråk men påverkas av ett lågt turutbud. Turutbudet är i huvudsak kopplat till skolans verksamhetstider då majoriteten av de som åker kollektivtrafik är skolelever. För serviceorterna innebär det att kollektivtrafikutbudet är som lägst när behovet av kollektivtrafiken för de individer som inte är skolelever vill åka. För att öka det kollektiva resandet i serviceorterna och i landsbygden behöver därför satsningar genomföras. Detta för att förbättra turutbudet, och i viss mån linjestäckningarna, vilket innebär att kommunen behöver göra så kallade tilläggsbeställningar vilket begränsas av kostnadsläget för kollektivtrafiken. Höga kostnader samt att bilberoendet är större i perifera lägen innebär att behovet av kollektivtrafik är mindre och leder till att satsningarna uteblir.

5.2.6 Strategi 6. Samhällsinsatser som stärker förutsättningar för boende och verksamheter i städernas omland prioriteras till serviceorterna Bjursås, Grycksbo, Enviken (Rönndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Vika kyrkby, Sundborn, Ornäs, Torsång och Halvarsgårdarna/Sellnäs.

Nedan redovisas olika typer av samhällsinsatser och investeringar som genomförts 2018-2022 och som stärker förutsättningarna för boende och verksamheter kring serviceorterna.

Medel för landsbygdsutveckling

Det finns ett flertal källor för olika typer av finansiellt projektstöd som förening eller förmedlare av kommersiell service kan söka. I Borlänge har bland annat medel från de fonder som Länsstyrelsen förvaltat ämnat för att främja näringsliv, service eller annat som är till nytta för bygden betalats ut under 2018-2022. Dessa medel kommer från den särskilda vattenverksamheten som bedrivs i kommunen.

Det regionala serviceprogrammet och där efter de kommunala serviceplanernas syfte är att skapa attraktivare boendemiljöer på landsbygden genom att främja tillgängligheten av främst kommersiell service. Serviceplan för Borlänge kommun 2019-2022 antogs av kommunfullmäktige 2018 och utgör ett komplement till kommunens översiktsplan. De serviceorter som utpekats i ÖP är de orter som ingår i serviceplanen.

Hemsändningsbidrag och särskilt driftstöd till dagligvarubutiker går att söka från Region Dalarna. Syftet bakom dessa stöd är att tillgodose behovet av dagligvaruhandel på landsbygden. Kommunen ska ha en aktuell serviceplan för att det skall vara möjligt att söka dessa medel vilket Borlänge haft under förra mandatperioden.

Lokalt ledd utveckling genom leader riktar sig mot liknande projekt som ovanstående stöd. Samarbete sker mellan privat, ideell och offentlig sektor för att bidra till lokal utveckling. Målet är att skapa attraktiva områden med konkurrenskraftig verksamhet, nya företag och fler jobb. Medel finansieras till hälften av EU och den andra hälften av Sverige.

Det regionala målet som översiktsplanen hänvisar till på minst 100 megabit/s till 90 % av hushållen är ännu inte uppnått på regional nivå. Borlänge kommun har uppnått detta mål och har i sin bredbandsstrategi höjt målen efter de nya nationella målen. 97 % av hushållen i Borlänges tätort har absolut närhet till bredband på 1 Gbit/s eller mer, men det kan vara svårt att få tillgång till höghastighetsbredband på landsbygden eftersom det sällan sker kommersiellt driven utbyggnad. För att det ska vara möjligt att nå regeringens bredbandsmål så tilldelar PTS stöd till fiberföreningar, stadsnät och operatörer för att möjliggöra bredbandsbyggnation.

Bygdedialog

För att öka transparensen i den kommunala verksamheten och skapa ett forum där boende ute på landsbygden ska ha möjligheten att få sina röster hörda så arrangeras bygdedialoger. Där kommunala tjänstepersoner och politiker mötte boende och föreningar sex till fyra gånger per år under 2016-2018. Mötena pausades under pandemin. Det finns planer på att återuppta dessa möten till hösten 2023. Vid särskilda satsningar så har även ytterligare forum för medborgardialog på landsbygden startats i exempelvis Idkerberget.

Bostäder i serviceorter

Mellan 2018-2022 har det beviljats förhandsbesked eller bygglov för 14 fritidshus 64 enbostadshus i Torsång och dess närhet, inklusive Sunnanö, Uvberget och Storsten. Till största del har bebyggelsen skett på Sunnanö.

År 2008 lade kommunen ut mark till försäljning i Uvberget. Tomterna markanvisades för bostadsbyggnation för totalt 35 småhus och 20 lägenheter. Majoriteten, ca 2/3 av fastigheterna köptes och bebyggdes under de första fem åren. De sista tomterna såldes 2015, 2016 och 2018.

I Ornäs och dess närhet har bygglov och förhandsbesked endast varit för 4 enbostadshus och 1 fritidshus mellan 2018-2022. I Sellnäs/ Halvarsgårdarna, inklusive Koppslahyttan har förhandsbesked eller bygglov beviljats för 2 bostadshus och 1 fritidshus.

Servicebostäder

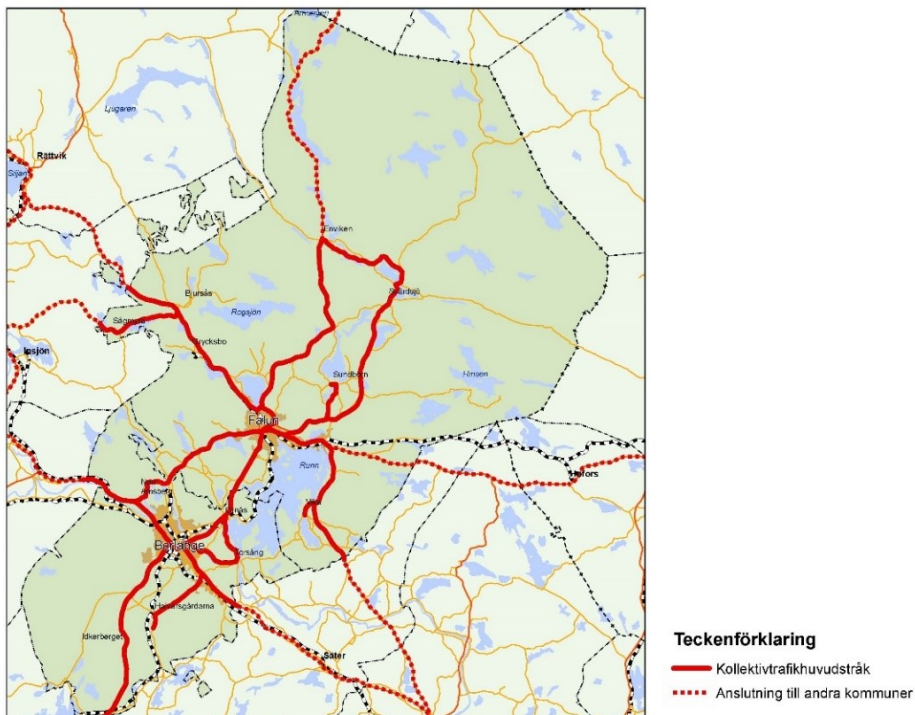
Det finns inga servicebostäder för äldre, SOL eller LSS i någon av serviceorterna. Det finns inte heller några planer på att bygga någon av dessa boendeformer i serviceorterna.

Skola/förskola

Det finns ett politiskt beslut om att bygga en förskola i Torsång, vilka platser som kan vara lämplig för förskola utreds inom FÖP-Runn. Ornäs skola har byggts ut under 2020-2021. Halvarsgårdarnas skola har man politiskt beslutat ska finnas kvar på platsen.

5.2.7 Strategi 7. Förtätning av bebyggelsen utanför städerna ska prioriteras till de mindre tätorterna och till lägen utmed de fasta kollektivtrafikhuvudstråken.

Översiktsplanen innehåller en karta över kollektivtrafikhuvudstråken, se kartan nedan (figur 3). I översiktsplanen definieras dock inte vilket maximalt avstånd som innebär att bebyggelsen skett "längst med de fasta kollektivtrafikhuvudstråken". Vid uppföljning av globala målen används 500 meter som riktvärde för maximalt avstånd mellan bostad och hållplats för att klassas som god tillgång till kollektivtrafik. I Borlänge kommuns parkeringsstrategi hänvisas det till en bedömning av Sveriges kommuner och Landsting där det anges att ca 300 meter fågelvägen normalt är acceptabelt mellan bostad och

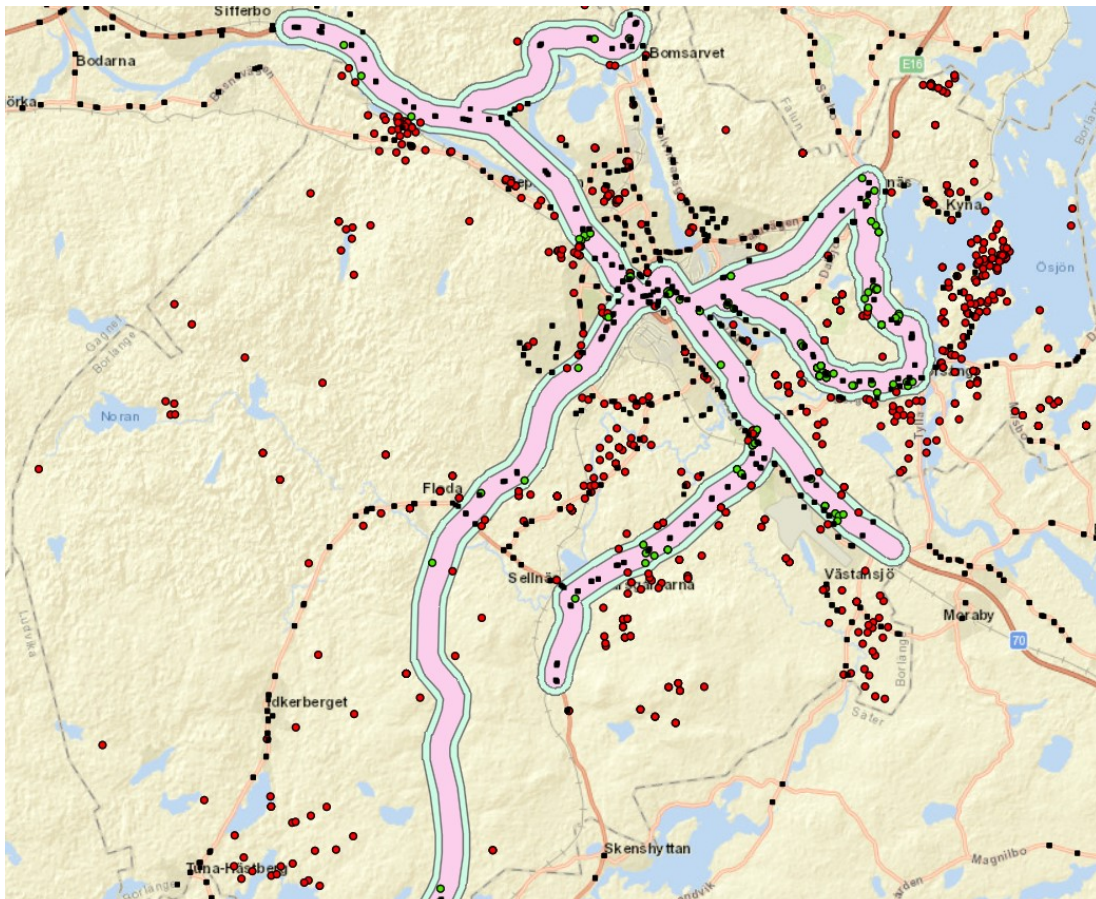
Figur 3 Karta med kollektivtrafikhuvudstråk från Översiktsplan för FalunBorlänge 2014

kollektivtrafik

Resultatet visar att kommunen i endast en liten utsträckning byggt längs med kollektivtrafikstråken utanför Borlänge tätort, i relation till avstånden 300 respektive 500 m, se nedan tabell.

Bygglov inom 300 meter utanför Borlänge tätort		Bygglov inom 500 meter utanför Borlänge tätort	
Ja	Nej	Ja	Nej
140	1016	210	946
12 %		18 %	

I nedan karta över Borlänge och kollektivtrafikhuvudstråk. Punkter är bygglov för bostäder/fritidsboende utanför Borlänge tätort mellan 2018-2022, de röda punkterna är utanför bufferzonen på 300 meter från kollektivtrafikhuvudstråk. Gröna punkter är inom bufferzonen på 300 meter.

Figur 4. Karta över Borlänge och kollektivtrafikhuvudstråk. Punkter är bygglov för bostäder/fritidsboende utanför Borlänge tätort mellan 2018-2022, de röda punkterna är utanför bufferzonen på 300 meter från kollektivtrafikhuvudstråk. Gröna punkter är inom bufferzonen på 300 meter.

5.2.8 Strategi 8. Spridd bebyggelse, det vill säga enstaka hus eller mindre husgrupper utanför detaljplanerat område eller utanför sammanhållen bebyggelse, ska undvikas.

Plan- och bygglagen definierar sammanhållen bebyggelse som ”bebyggelse på tomter som gränsar till varandra eller skiljs åt endast av en väg, gata eller parkmark”. Flera kommuner där bland Borlänge har egna GIS-skikt som visar vad de anser vara sammanhållen bebyggelse. 82 stycken bygglov och förhandsbesked har mellan 2018-2022 beviljats på ytor som inte klassas som sammanhållen bebyggelse enligt Borlänge kommuns definition som framgår i kommunens egna GIS-skikt. Där områden med färre än 10 hus inom ett område med 50 meter till nästintilliggande hus inte anses vara sammanhållen bebyggelse. Antalet bygglov och förhandsbesked som beviljats under samma period i områden utanför detaljplanerade områden uppgick till 185 st.

Andelen bygglov som inte följt strategi 8 blir totalt 66 % varav 43 % av dessa legat utanför detaljplanerad mark och inte ingått i någon sammanhållen bebyggelse. Ärendena rör nästintill uteslutande nybyggnation av småhus.

5.2.9 Strategi 9. Rekreation och friluftsliv ska vara prioriterad markanvändning vid Runns stränder.

Sedan översiktsplanen antogs har Runn pekats ut som ett riksintresse för friluftsliv.

Det stödjer ytterligare strategin från översiktsplanen att rekreation och friluftsliv är prioriterad markanvändning vid Runns stränder. En fördjupad översiktsplan för Runn är under framtagande, samråd genomfördes år 2021.

Friluftsprogrammet antogs 2020, där en av strategierna är "Utveckla attraktiv natur för friluftsliv, ex på utvecklingsområden, Ösjön och Runn". Åtgärder kopplade till friluftsliv - program beslutas och prioriteras enligt handlingsplan.

5.2.10 Strategi 10. Jordbruks- och skogsbruksmarkens produktionsförmåga ska behållas för framtiden

Ett förtydligande gällande brukningsvärd jordbruksmark har arbetats fram tillsammans mellan Falu och Borlänge kommun, inom ramen för FÖP-Runn och kommer att inarbetas i översiktsplanen.

Skog och markpolicy är under framtagande av plan- och markkontoret ⁴⁰under 2023. Kommunen har en skogspolicy från 2011. Som ej är politiskt beslutad. I policyn beskrivs mål för kommunens skogsbruk. En ny Skog och markpolicy är dock under framtagande av mark- och exploateringsenheten under 2023.

Skogsmarkens produktionsförmåga behålls genom ett hållbart brukande som utgår från kommunens skogsbruksplan, framtagen 2022. Kommunens skogsmark är certifierad enligt Forest Stewardship Council (FSC). Syftet med FSC- certifieringen är ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt livskraftigt bruk av världens skogar.

Kommunen äger idag 4151 hektar skogsmark och den kommunalt ägda jordbruksmarken uppgår till ca 1320 ha.

Sedan 2014 har tre kommunala naturreservat inrättats. Naturreservaten Frostbrunnsdalen och Lennhedsåsen var tidigare statliga naturreservat som 2014 respektive 2016 övertogs av kommunen. 2021 inrättade kommunen naturreservaten Lusmyran, ett område på ca 30 hektar. Skydd av natur med höga naturvärden är ett pågående arbete.

5.2.11 Strategi 11. Inom skogs- och odlingslandskapet ska rekreation/friluftsliv, natur- och kulturmiljövärden, biologisk mångfald, jakt, etablering av vindkraftsanläggningar, master, täktverksamhet och olika satsningar för turism och rekreation kunna utvecklas.

Nedan redovisas status för de olika aspekterna som huvudstrategin beskriver ska kunna utvecklas inom skogs- och odlingslandskapet.

Kommunen kan som markägare arrendera ut eller upplåta mark med annan nyttjanderätt. Jordbruksmark arrenderas ut på korttidsarrenden, dvs. ett år i taget. Arrendatorer som bedriver ekologisk odling prioriteras. Även annan mark kan arrenderas ut eller upplåtas med nyttjanderätt. Lämpligheten prövas från fall till fall.

I egenskap av markägare kan kommunen erbjuda jakträtt på några olika områden inom kommunen. Kommunens jaktbara marker ingår antingen i viltvårdsområden eller upplåts till jaktklubbar. Inom varje viltvårdsområde och jaktklubbområde disponerar dock kommunen ut ett antal jakträttsbevis fördelade i förhållande till den upplåtna arealen. För

⁴⁰ Plan- och markkontoret heter sedan 230401 strategi- och exploateringskontoret.

att ha rätt att ansöka om jakträtt genom kommunen krävs att man är permanent boende inom Borlänge kommun och att man har eller sökt licens för de vapen som avses användas i jaktutövandet.

5.2.11.1 Naturvård, biologisk mångfald och rekreation/friluftsliv

Borlänge kommun har dels tagit fram en naturvårdsplan, 2019 samt ett friluftsprogram, 2020 för att ytterligare förtydliga mål och strategier. Det planeras årligen för åtgärder som stärker naturvärden och utvecklar friluftslivet inom kommunen.

I FÖP- tätort, 2018 har kommunen kartlagt och pekat ut områden som är viktiga för den biologiska mångfalden. I synnerhet ska de värdekärnor som pekas ut i fördjupade översiktsplanen bevaras, men utifrån ett större ekosystemtjänstperspektiv fyller även övriga områden ett värde. Vid förvaltning av blå och gröna områden och vid exploateringar måste därmed även aspekten att bevara och utveckla biologisk mångfald finnas med som en naturlig del. Naturvärdesinventeringar ska genomföras inför exploateringar och där det bedöms lämpligt ska de göras enligt SIS standard *SS 199000:2014*. I kommunens miljöstrategi har kommunen målsatt och prioriterat arbetet med biologisk mångfald ytterligare. Arbetet pågår med att ta fram en ny grönplan. Arbetet samordnas och leds av Strategi- och exploateringskontoret. Delar av underlaget kommer utgöra underlag till ÖP bl.a. genom strukturbilder.

5.2.11.2 Kulturmiljö

Riksdagen antog 2018 mål och delpreciseringar för politikområdet "Gestaltad livsmiljö", vilket påverkat arbetet ner på kommunal nivå. Den nya politiken innebär att landskapsbilden beaktas mer i Borlänge kommuns processer, där den byggnad som uppkommer inte ska försämra landskapsbilden. Ett exempel är att bystrukturen på landsbygden analyseras inför bygglovsprövning.

Efter översiktsplanens antagande har vissa ställningstagande gjorts i FÖP-tätort gällande framtagande av områdesbestämmelser för Sör Amsberg, innan områdesbestämmelser finns på plats anges ett antal rekommendationer gällande Sör Amsberg i FÖP-tätort.

I kommunen pågår ett arbete med att ta fram ett kulturmiljöprogram, arbetet förväntas vara färdigt Q3⁴¹ 2024.

5.2.11.3 Turism

I kommunens näringslivstrategi, 2022 har kommunen i fokusområdet "Hållbar företags- och branschutveckling" angett att arbetet ska drivas genom att samverka med Visit Dalarna för att underlätta för utveckling av företag och projekt inom outdoor/besöksnäring och nya upplevelser/evenemang i Borlänge kommun. Vidare pågår arbete med en lokal handlingsplan för besöksnäring. Handlingsplanen förväntas bli färdigställd under 2023.

I kommunens friluftsprogram anges i strategi 5 "Utveckla attraktiv natur för friluftsliv", områden dit vi särskilt vill styra utvecklingen vilka är Gyllbergen, Ösjön och Runn.

Ett arbete kopplat till outdoorturism som pågått under flera år är Runnleden. Borlänge och Falu kommun har arbetat systematiskt med att utveckla en Regional cykelled för turism och rekreationscykling. Runn runt är utvecklad enligt nationella riktlinjer för cykelturism enligt Trafikverkets vägledning. Leden invigdes 2022, och förvaltas och utvecklas i ett samarbete mellan Falun, Borlänge, Region Dalarna och Visit Dalarna.

⁴¹ Q3, kvartal 3.

5.2.11.4 Vindkraft

Borlänge kommun har i ÖP, 2014 angett ett område lämpligt för vindkraft inom kommunen. Utöver det finns även ett antal planeringsinriktningar och kriterier som gäller vid ev. tillkommande övriga prövningar. Borlänge deltar i Länsstyrelsens arbete med ett Regionalt planeringsunderlag för vindkraft, 2022-2024.

Det finns ett pågående ärende i Borlänge kommun med en intressent som vill etablera vindkraft vid Floberget/Gullberget, ärendet befinner sig i samrådsprocessen.

5.3 Status gällande strategier för bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

Översiktsplan FalunBorlänge redovisar kommunernas syn på grunddragen i hur mark- och vattenområden ska användas och hur bebyggelsen ska utvecklas. Redovisningen omfattar hela kommunerna och visar dels områden med fortsatt användning på det sätt som sker idag och dels de förändringar i markanvändningen som avses ske under de kommande 20 åren⁴². Nedan har varje strategi numrerats från 1 till 8.

5.3.1 Strategi 1. Fördjupade översiktsplaner ska upprättas för Falun och Borlänges tätorter (städerna)

2018 antogs en fördjupad översiktsplan för Borlänge tätort av Kommunfullmäktige. Den fördjupade översiktsplanen följer översiktsplanens strategier, planeringsinriktningar och rekommendationer. En fördjupande översiktsplan för tätorten togs fram parallellt i Falun kommun. Samverkan och avstämningar skedde kontinuerligt under framtagandet av FÖP-tätort mellan Borlänge - och Falu kommun. I nedan kap 1.1- 1.5 listas status för FÖP-tätort.

5.3.1.1 Den fördjupade översiktsplanen föreslår ett antal följdutredningar kopplat till FÖP-tätort.

Den fördjupade översiktsplanen redovisar en översiktlig strategi för mark- och vattenanvändning. I vissa frågor är den fördjupade översiktsplanen dock inte tillräcklig, varpå det krävs ytterligare utredningar och fördjupningar för att fastlägga kommunens övergripande strategi. Under avsnittet *Kommande arbete* i FÖP-tätort beskrivs utredningsområden direkt kopplade till FÖP-tätort. Några av dessa utredningar var redan påbörjade uppdrag vid antagande av FÖP-tätort. Andra utredningar är en direkt följd av den fördjupade översiktsplanen.

FÖP-tätort beskriver att beslut för att starta upp nya arbeten som den fördjupade översiktsplanen pekar ut ska fattas löpande för prioritering och anpassning till verksamhetsplanerna. FÖPen beskriver även att plan- och markkontoret ansvarar för att uppdrag om genomförande av nedan listade arbeten fattas av politiken. Nedan listas de utredningsområden som beskrivs i FÖP-tätort och status redovisas inom varje utredningsområde, både avslutade och pågående åtgärder förekommer.

Utredningar angivna i FÖP-tätort:

- **Odlingslandskapet bör hållas öppet**
Vägledning för ianspråktagande av jordbruksmark är framtagen inom ramen för FÖP-Runn och ska implementeras i ÖP.
- **Grönstrukturplan/Grönplan**
Framtagande pågår.

⁴² Kap 3, Översiktsplan FalunBorlänge, 2014

- **Utreda alternativ för komplettering till Fågelmyra återvinningscentral**
Utpekad åtgärd i miljöhandlingsplanen, Borlänge Energi projektleder, strategi- och exploateringskontoret medverkar.
- **Bullersaneringsprogram**
Det finns inget bullersaneringsprogram eller pågående uppdrag på att ta fram något.
- **Utredning av samhällsnytta för flytt av järnväg**
Delvis genomfört inom ramen för FÖP-Runn. En avsiktsförklaring finns framtagen mellan kommunen och Trafikverket där mindre åtgärder kan tillåtas inom korridoren om så är lämpligt.
- **Rutin för att bedöma jordbruksmarkens brukningsvärde**
En vägledning har tagits fram inom ramen för FÖP-Runn, någon separat rutin behöver inte tas fram. Däremot en checklista för bygglovshandläggarna, förslag finns framtaget. Arbetet är genomfört tillsammans med Falu kommun, och är dem som tagit fram stora delar av vägledningen i samband med FÖP-landsbygd för Falun kommun. Under hösten 2019, genomfördes en WS med Borlänges politiker i frågan.
- **Friluftspan**
Ett friluftspan är antaget.
- **Framtagande av nytt alternativ revidering av befintligt kulturmiljöprogram**
Framtagande pågår.
- **Framtagande av områdesbestämmelser för riksintresseområdet för kulturmiljö i Sör Amsberg.**
Detta är ej påbörjat utan ingår istället i kulturmiljöprogram.
- **Trafikplan**
Trafikstrategi är antagen.
- **Parkeringsstrategi**
Parkeringsstrategi är antagen.
- **Kompensation/ersättning av ekosystemtjänster**
Arbete pågår med vägledning.
- **Checklista för risk**
PM-framtaget, ej beslutad.
- **Naturvårdsplan**
Naturvårdsplan är antagen.
- **Kontinuerliga mätningar för att säkerställa god luftkvalitet**
Årlig rapport tas fram. Luftkvalitetsmätning genomförs via Dalarnas luftvårdsförbund för alla Dalakommuner. Rapporten är gjord genom skattningar och modellberäkningar som delvis utgår från tidigare faktiska mätningar. Senaste mätningen i Borlänge genomfördes 2015.
- **Dagvattenstrategi**
Dagvattenstrategi är antagen 2020.
VA-plan är antagen 2020.

5.3.1.2 Bostäder

För bostäder finns nedan listade utredningsområden angivna FÖP-tätort. Status för dessa är följande:

- **Centrum:** Tillskott i centrum mellan 2018-2022 i Hagalund är 36 lägenheter och i stadskärnan 6 lägenheter. Under 2023 tillkommer 54 ytterligare lägenheter i stadskärnan. Det finns två pågående planarbeten för bostäder i centrum med totalt omkring 170 bostäder.
- **Jakobsgårdarna/Jakobsdalen:** Är ett satsningsområde gällande förtätning och nybebyggelse. Två hus färdigställdes 2021 med totalt 94 lägenheter. Två hyreshus färdigställdes 2022 med totalt 86 lägenheter. Det finns detaljplanelagt och bygglov

från 2022 för ytterligare 64 lägenheter och 37 radhus⁴³. Vattenparken kommer bebyggas med omkring 117 bostäder efter antagen detaljplan uppskattningsvis inom ett par år. En eller två större detaljplaner kommer troligen påbörjas under 2023 eller 2024 för uppåt 1200 bostäder.

- **Hagalund/Stadshuset**
Uppdrag om planprogram finns, ej påbörjat.
- **Domnarvet/Öster om Barkargärdet**
Det har genomförts mindre förtätningar inom Domnarvet. Inga detaljplaner är på gång. Öster om Barkargärdet är ett område som på sikt kan utvecklas inom kommunen. I dagsläget pågår inget utrednings- eller planarbete.
- **Skräddarbacken/Nygårdarna**
Skräddarbacken är ett område där bostadsbebyggelse är aktuellt, både genom att verkställa befintliga detaljplaner men även genom framtagande av fler planer som möjliggör förtätning. Mellan 2018-2022 byggdes 174 stycken⁴⁴ bostäder i Skräddarbacken. I Skräddarbacken finns detaljplaner och pågående detaljplanering för totalt 295 stycken⁴⁵ bostäder.
I Nygårdarna finns ett större utredningsområde utpekad i FÖP-tätort, inget utrednings- eller planarbete pågår.
- **Åkershem**
Åkershem ligger i närheten av Forssaklack skolan. Tanken är att ett nytt äldreboende ska rymmas i närheten av Forssaklackskolan, enligt lokalstrategiskaplanen 2022-2030. Utredningsarbete pågår.
I anslutning till Åkershem finns i dag ett utpekad utredningsområde för bostäder. Inget pågående planarbete, utredning av markförhållande pågår.

5.3.1.3 Trafik

Inom trafikplanering finns följande utredningsområden angivna i FÖP-tätort. Status för dessa är följande:

- **Centrum- Norra Backa- Kupolen- Framtidsdalen- Jakobsgårdarna**
Flertalet detaljplaner har tagits fram för bostäder inom omnämnda områden, detta påverkar trafiken. Utredningar kopplat till trafiken är en intrigerad del av planprocessen.
- **Resecentrum - Centrum - Kvarnsvedsvägen/Siljansvägen**
Gällande resecentrum och centrum pågår ett stadsutvecklingsprojekt där framtida busstorg på Ovanbro ingår.
Kvarnsvedsvägen/Siljansvägen – Utredningar kopplat till trafiken är en intrigerad del av planprocessen.
- **Hagalund - Ringen - Domnarvet - Östra Barkargärdet.**
Detaljplan framtagen för ombyggnad av cirkulationsplatser vid Ringen och Domnarvsvallen har varit ute på samråd.
Hagavägen är färdigställd. Röda vägen slutförs i år.
Sista etappen GC-bana på Faluvägen (Barkargärdet), projektering pågår. Något ytterligare utredningsarbete vid Östra Barkargärdet är inte påbörjat.

5.3.1.4 Skola

Gällande skola finns nedan utredningsområden angivna i FÖP-tätort. Status för dessa är följande:

⁴³ Aniara 3 och 4

⁴⁴ Edward 1: 88 (2019) & Jonas 1 (2019): 86, 143 bostäder i matsknutsgårdarna

⁴⁵ David 2: 50 & Underberg: 38

- **Östermalmsgården/Mjälga skolan**
Östermalmsgården/Mjälga skolan mindre utredningar har genomförts. Platsen är svår att utveckla då ytan inte är tillräckligt stor.
- **Tjärnaskolan**
Kommunfastigheter har inkommit med ansökan om planbesked för fastigheterna Pluto 1, Lejonet 1 och del av Hagalund 1:1. Ansökan om planbesked har beviljats. Syftet är att utöka byggrätten vid Tjärnaskolan och tillskapa ändamålsenliga friytor, trafikangöring och gångstråk. Föreslaget planuppdrag bedöms stämma överens med intentionerna i översiktsplanen för FalunBorlänge och fördjupad översiktsplan för Borlänge tätort.

5.3.1.5 Park

FÖP-tätort beskriver behov av utredning gällande Årbysänkan. Årbysänkan är ett av två områden för "allmän plats natur" (delvis ej planlagt delvis planlagt som park) där det finns en ordentlig skötselplan. Området är förhållandevis välutrett. Några ytterligare utredningar är inte planerade.

5.3.2 Strategi 2. Gemensam fördjupad översiktsplan ska upprättas för Runn

Arbetet påbörjades hösten 2018. Samråd av FÖP-Runn genomfördes i slutet av 2021. Arbeta med att ta fram granskningshandling pågår.

5.3.3 Strategi 3. Om det finns motsatsförhållanden mellan Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 och ställningstaganden i äldre fördjupade översiktsplaner gäller Översiktsplan FalunBorlänge, 2014.

SÖP-97 kommer att bli inaktuell. Det är alltid den senaste versionen av en FÖP och ÖP som gäller.

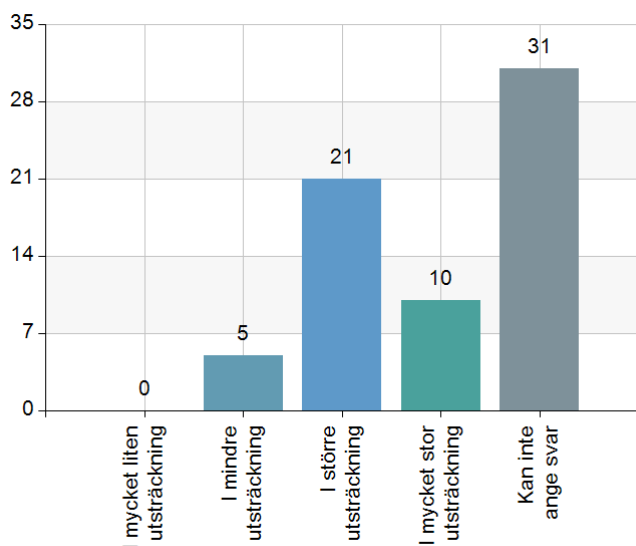
5.3.4 Strategi 4. Byggande på brukningsvärd jordbruksmark ska inte ske annat än om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk

Gällande ianspråktagande av jordbruksmark enligt miljöbalken, den vägledning som är framtagen inom ramen för FÖP-Runn. Ska även implementeras i ÖP. Arbetet med att ta fram vägledningen har skett gemensamt mellan Borlänge och Falu kommuns plan- och bygglovsavdelningen.

I FÖP-tätort pekats ett antal platser ut på jordbruksmark som är av väsentligt samhällsintresse. På dessa platser har eller ska det genomföras en alternativ lokaliseringsprövning innan marken kan planläggas.

I förhandsbesked redovisas inte om innebär att jordbruksmark tas i anspråk på ett systematiserat vis. Detta innebär begränsade möjligheter till datainsamling till uppföljningsarbete. Detta är en indikator som det finns vikt att vi systematiskt följer upp inom kommunen och något som vi behöver skapa förutsättningar för att följa upp över tid. Sedan 2014 fram till 2022 har 3,2 % av Borlänges åker- och betesmark tagits ur bruk. Detta motsvarar totalt 231 hektar åkermark eller 26 hektar per år.

Mellan 2018-2022 har 80 av 283 (28 %) bygglov och förhandsbeskeden för nybyggnation av fritids- och bostadshus beviljades på jordbruksmark. 86 % av dessa var för en- och tvåbostadshus, 5 % var flerbostadshus. 21st (26 %) av dessa 80 bygglov beviljades på mark som var detaljplanerad. Enligt enkätundersökningen⁴⁶ (läs mer om enkäten i kap 1.1) finns det indikationer på att tjänstepersoner i Borlänge kommun i hög utsträckning anser att byggande på jordbruksmark endast görs när det är nödvändigt för att uppfylla väsentliga samhällsintressen, se diagrammet nedan. Det framhävs dock av flera tjänstepersoner att byggnation görs på jordbruksmark, men att detta är på detaljplanelagd mark där annan markanvändning är utpekad, exempelvis byggnation i Buskåker (se detaljplan 241) och Bro

Svar på enkätfråga: Anser du att byggande på brukningsvärd jordbruksmark i Borlänge kommun inte skett annat än om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen, och om detta väsentliga samhällsintresse inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk?

(se detaljplan 351), d.v.s. äldre detaljplaner. Flera tjänstepersoner framhäver vikten av att ompröva äldre detaljplaner som innebär byggnation på mark som i dagsläget brukas⁴⁷.

5.3.5 Strategi 5. Stor restriktivitet ska alltid gälla vid fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd som berör grusåsar med viktiga grundvattentillgångar eller i områden där VA-frågorna inte kan ge en långsiktig hållbar lösning.

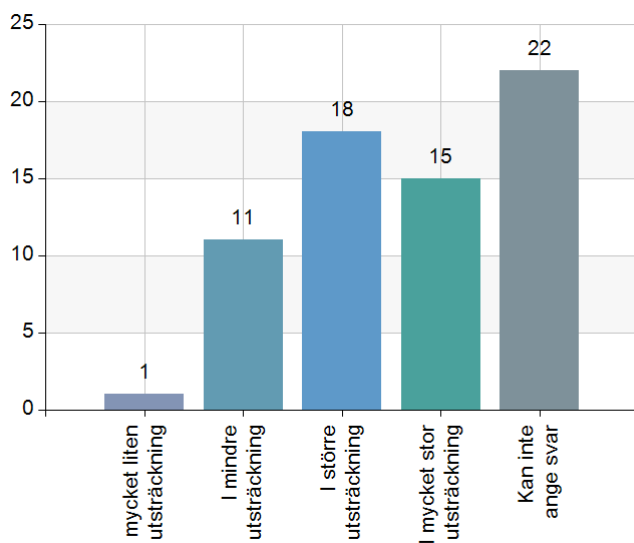
I kommunens planeringsverktyg FB-webb finns ett antal lager som visar på olika skyddszoner att utgå ifrån vid planering, tillstånd och lovgivning.

5.3.6 Strategi 6. Tillkommande bebyggelse ska alltid bedömas med hänsyn till störningar, risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp samt annan hänsyn som behöver tas.

⁴⁶ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

⁴⁷ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

Bland de tjänstepersoner som har svarat på uppföljningsenkäten är det en klar majoritet som anser att tillkommande bebyggelse bedöms med hänsyn till störningar, risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp, se tabellen nedan.

Svar på enkätfråga: En huvudstrategi i översiktsplanen är att tillkommande bebyggelse alltid ska bedömas med hänsyn till störningar, risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp. Anser du att detta uppfylls i kommunens arbete utifrån översiktsplanen?

Bedömning utifrån strategi 6 vid ansökan om planbesked

I handläggning av planbesked utgår planhandläggare utifrån en checklista där ansökan om planbesked ska prövas gällande:

- Planer (gällande översiktsplan mm), program (strategier för fysisk planering, planprogram), riksintressen (eller kommunintresse) och strandskydd
- Natur- och kulturvärden
- Risk, säkerhet och störning
- Bebyggelseområden
- Friytor
- Trafik
- Teknisk försörjning
- Konsekvenser

Planhandläggare utvecklar planförslaget utifrån olika kvaliteter och hänsyn, såsom natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild och rekreation. Användningen av mark ska vara lämplig med hänsyn till människors hälsa och säkerhet. Markens lämplighet prövas också, beroende på avsedd användning, utifrån möjligheten att anordna vatten och avlopp. I vissa fall omfattas planområdet av *Lagen om allmänna vattentjänster*.

Bedömning utifrån strategi 6 vid bygglov

Vid handläggning och granskning av bygglov utgår granskningen främst från om platsen är planlagd eller inte. Är platsen planlagd ska ovanstående frågor vara utredda vid planläggningen. Skrivningen i ÖP kan då vara till hjälp vid fråga om mindre avvikelser från planen kan medges eller inte. Om platsen inte är planlagd konsulteras ÖP och denna skrivning främst när det är fråga om bygglov för nyetablering eller ändrad användning av bebyggelse.

Bedömning utifrån strategi 6 vid förhandsbesked

Vid granskning av förhandsbesked används checklistor som bland annat utgår från denna huvudstrategi i ÖP. Formuleringen i ÖP följer det som ska granskas vid planläggning och förhandsbesked enligt plan- och bygglagen.

Bedömning utifrån strategi 6 och stadsarkitektens roll i processen

Sedan 2023 finns en stadsarkitekt i Borlänge kommun. Stadsarkitekten arbetar med att följa översiktsplanens intentioner och gestaltungsfrågor genom hela samhällsbyggnadsprocessen. Kommunen har även tillsynshandläggare som arbetar med att uppmärksamma olovliga byggnationer för att säkerställa att natur- och kulturmiljövärden och landskapsbild bevaras.

Bedömning av strategi 6 risk utifrån klimatförändringar och behov av klimatanpassning

Översiktsplanen 2014 innehåller inte de krav på klimatrelaterade risker som krävs i dagens mening, även om den till viss del inkluderar planeringsinriktningar och rekommendationer. Saknas gör t.ex. byggda miljöer som riskerar att drabbas av klimatrelaterade risker och ställningstagande kring hur kommunen avser att hantera dessa risker.

I den fördjupade översiktsplanen för tätorten, 2018 anges bl.a. att en undersökning har gjorts för att se var vattnet tar vägen vid häftiga skyfall när det inte ryms i dagvattenledningarna. Undersökningen visar att det troligen inte finns några större områden i tätorten som riskerar att drabbas av översvämningar. Dock måste undersökningen följas upp med mer detaljerade studier för att visa var åtgärder behövs för att förhindra översvämningar. Det kan till exempel handla om att leda regnvattnet till parker och grönområden.

Kommunen anger i FÖP-tätort, 2018 att arbete med att ta fram en ny dagvattenstrategi ska göras som bland annat ska titta närmare på områden som är känsliga för höga flöden som kan kräva åtgärder vid planering av ny bebyggelse. Dagvattenstrategi antogs 2020. Följande planeringsinriktning är framtagen i FÖP-tätort: *Risk för översvämning vid skyfall ska beaktas i den fysiska planeringen.*

I FÖP-tätort anges även vikten av att hitta effektiva och hållbara lösningar för att kyla hus och är en fråga som bör utredas och utgöra en del i bakgrundsunderlaget vid planering av nya bostäder. Samt följande planeringsinriktning: *Kunskap och beredskap för att klimatanpassa byggnader till följd av de utmaningar som klimatförändringarna medför ska finnas inom organisationen.* I planeringen är det även viktigt att beakta och skapa skuggpartier. Träd och buskar är viktiga för att skapa skugga och även vatten kan ha en värmereglerande effekt, arbete pågår med grönplan.

Dagvattenfrågor har de senaste åren uppmärksammats i allt större grad. En viktig orsak är att flera städer drabbats av mycket kostsamma översvämningar vid skyfall. Skyfallsrisken förväntas dessutom öka i och med pågående klimatförändringar. I kombination med förändrad lagstiftning, ett ökat byggande och bättre kunskap finns därför ett behov av en ny strategi för hur dagvattnet i Borlänge ska hanteras, dagvattenstrategin antogs 2020⁴⁸.

Mellan 2019 till 2022 fanns ett gemensamt handlingsprogram för trygghet och säkerhet mellan kommunerna Säter, Falun, Borlänge, Ludvika och Gagnef. Målet med samarbetet mellan kommunerna var bland annat att effektivt och gemensamt arbeta förebyggande mot brott, olyckor och risker samt bibehålla kvaliteten och förmågan att agera vid olyckor och kriser. Handlingsprogrammet beskriver att kommunerna under 2019-2022 gemensamt

⁴⁸ [Dagvattenstrategi, 2020](#)

ska utreda hur dem kan anpassa sig till ett förändrat klimat samt identifiera förväntade konsekvenser⁴⁹. Borlänge kommun arbetar under 2023 med en ny risk- och sårbarhetsanalys som tas fram vart fjärde år.

I det förebyggande arbetet stödjer räddningstjänsten kommunen och kommunala bolag i ärenden enligt plan- och bygglagen (2010:900). Det innebär bland annat att räddningstjänsten är sakkunnig i planprocesser när det kommer till att beakta ras och skred, översvämning, avstånd till olika former av riskfylld verksamhet etc.

Länsstyrelsen har beställt kommunspecifika rapporter av SMHI över framtidsklimat och hur klimatrelaterade risker kan påverka utvecklingen i framtiden, den rapporten är just nu pausad. Kommunen har beställt en egen analys över skyfallsutredning från AFRY som blir en viktig utgångspunkt för den kommande översiktsplaneringen.

5.3.7 Strategi 7. Nya planerade bostads- och arbetsplatsområden ska alltid anslutas till allmänt VA, placeras och utformas vackert och väl utifrån ekologiska principer och inpassas i stads- och landskapsbilden.

Enligt *lagen om allmänna vattentjänster* ska kommunen inrätta verksamhetsområde för vatten, avlopp eller dagvatten i ett område med samlad bebyggelse om det finns behov av en samlad lösning. Det spelar ingen roll om området är/ska bli planlagt eller ej. I praktiken innebär planläggning av bostäder och arbetsplatsområden att *lagen om allmänna vattentjänster* träder in. Detaljplankravet gäller vid ny sammanhållen bebyggelse med bygglovspliktiga byggnadsverk, om det behövs med hänsyn till bebyggelsens karaktär, omfattning eller inverkan på omgivningen, till behovet av samordning eller till förhållandena i övrigt.

Förhandsbesked och bygglov har inte det direkta ansvaret att hantera dessa frågor i sin prövning. Trots detta berörs detta vid handläggning så till vida att ansökan om bygglov eller förhandsbesked avslås med hänvisning till att området behöver planläggas om det är fråga om ett nytt bostads- eller arbetsplatsområde. Inom ett planerat arbetsplats- eller bostadsområde där VA-anslutning ska finnas godkänns inte eget avlopp som en lösning vid bygglovsprövningen (se strategi 6 under strategier för bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning).

5.3.8 Strategi 8. Den lokala bebyggelse- och byggnadshistorien, dess utseende och struktur är viktig att värna och bör särskilt uppmärksammas vid byggande inom världsarvet.

I den fördjupade översiktsplanen för tätorten behandlas kulturmiljö inom ramen för riksintressen. Inom planområdet för FÖP-tätort finns fyra områden av riksintresse för kulturmiljöer. Dessa är Hushagen, Bergslagsbyn, Rommehed och Sör Amsberg. För att synliggöra och värna dessa miljöer föreslås FÖP:en att ett nytt kulturmiljöprogram ska tas fram, ett arbete som pågår aktivt i dagsläget.

Borlänges stadsarkitekt arbetar utifrån Borlänge kommuns arkitekturprogram som antogs 2021 och träbyggnadsstrategi som antogs 2018. Arkitekturprogrammet synliggör hur kommunen ska arbeta med arkitektur i olika skeden av samhällsbyggnadsprocessen. Arkitekturprogrammet beskriver att ny arkitektur ska möta befintlig bebyggelse med ett medvetet förhållningssätt. Den ska både berika och respektera. Inför varje projekt ska en

⁴⁹ Handlingsprogram 2019–2022 trygghet och säkerhet i Borlänge, Säter, Falun, Ludvika och Gagnef

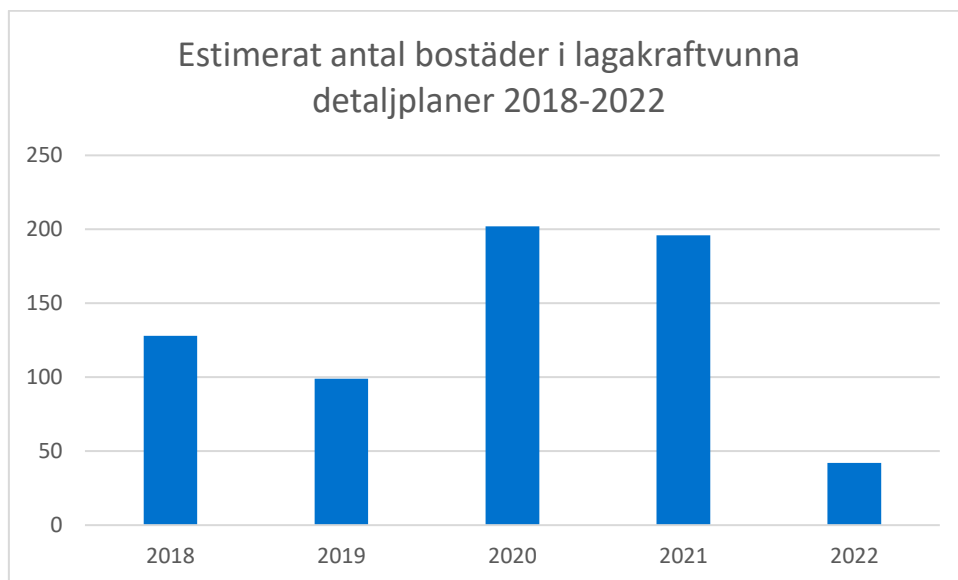
analys göras och ett ställningstagande ska fastställa vilka historiska värden och kvalitéer som finns i den befintliga miljön och som är möjliga att utveckla och bevara. I dagsläget används arkitekturprogrammet bland annat i markanvisningar som underlag och dialogverktyg för kommunen och exploitörer.

Borlänge kommun har under tre år genomfört arkitekturdagarna (2020-2022) som riktar sig till politik, bransch, tjänstepersoner och Borlängebor. När träbyggnadskonferensen genomfördes var det flera hundra deltagare med nationell spridning. Förra året, dvs. 2022, deltog omkring 80 personer. Under 2023 års arkitektur dagar är förhoppningen att ha lokal bebyggelsehistoria som ingång.

5.4 Planberedskap, förhandsbesked och bygglov i siffror 2018-2022

5.4.1 Planberedskap

För att möjliggöra bostadskarriär, flytt och företagsetableringar krävs en god planberedskap för att skapa förutsättningar för marknaden att svara på ett behov. Totala antalet bostäder i antagna detaljplaner bör enligt ÖP uppgå till 500 per år eller 250 per kommun. Antalet bostäder styrs inte i detaljplanen, vilket försvårar arbetet med att följa upp detta mål. För de planer som ännu inte byggts så estimeras antalet bostäder. Nedanstående diagram visar det förväntade antalet bostäder för det årets antagna detaljplaner.

Borlänge har inte lyckats uppnå målen för en planberedskap på 250 bostäder per år. Med ett medelvärde på 133 st bostäder i nya detaljplaner per år. En differens på 117 eller 48 %.

5.4.2 Antal förhandsbesked

Totalt påbörjades 168 stycken lovärenden för förhandsbesked mellan 2018-2022. Av dessa så var 135 ansökningar om nybyggnation av bostadshus. 13 var fritidshus. Resterande ansökningar gällde allt från bullerplank till stall. Avslag vid ansökningar om nybyggnation av boende sker ytterst sällan och mellan 2018-2022 har endast 11 beslut om avslag tagits. Nio av dessa var ärenden gällande förhandsbesked.

5.4.3 Antal bygglov

2130 bygglovsärenden vilket inkluderar förhandsbesked, påbörjades förra mandatperioden. 243 av dessa var nybyggnation av bostadshus, 40 ansökningar om fritidshus påbörjades under samma period. Av antalet sökta bygglov beviljades 199 ärenden varav 169 om bostadshus och 30 fritidshus.

Ansökningar av bygglov/förhandsbesked under perioden 2018-2022	Antal
Antal inkomna ansökningar om bygglov för fritidshus	30
Antal inkomna ansökningar om bygglov för småhus	144
Antal inkomna ansökningar om bygglov för flerbostadshus	26
Antal inkomna ansökningar om bygglov för industribyggnad	30
Antal inkomna ansökningar om förhandsbesked för bostäder	168

6. Analys och slutsats

I kapitlet analyseras översiktsplanens aktualitet i relation till nya planeringsförutsättningar som påverkats av förändringar i omvärlden, ny lagstiftning samt strategiska dokument på nationell, regional och kommunal nivå. Kapitlet innehåller även en analys av hur översiktsplanen fungerar som planeringsverktyg, dess användarvänlighet och innehåll samt hur översiktsplanen används baserat på den enkätundersökning som genomförts under våren 2023. Det finns även en analys av översiktsplanens effekter och gap utifrån ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Kapitlet avslutas med en sammanfattade analys och slutsats som ÖPs och FÖPs aktualitet.

6.1 Översiktsplanens aktualitet i relation till nya planeringsförutsättningar

Enligt PBL ska det i översiktsplanen framgå hur kommunen i den fysiska planeringen tänker ta hänsyn till, och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, samt planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen. Boverket har tagit fram en sammanställning över de nationella mål som riksdag och regering har beslutat om och som har bäring på fysisk planering, se även delar av Länsstyrelsens underlag i kap 3 och omvärldspaning kap 2.

Målstyrning är ett sätt för riksdag och regering att sätta ramar för den nationella sektorsplaneringen och den fysiska planeringen som bedrivs av kommuner och regioner. Det finns även övergripande internationella mål och initiativ inom EU och FN som påverkar den fysiska planeringen i Sverige.

- Internationella mål och initiativ.
- Demografi och sociala värden.
- Bebyggelse rymmer områden som bostäder, bebyggelseutveckling och planering, stadsbyggnad, kulturmiljö, arkitektur och byggande.
- Ekonomi och resursanvändning handlar om näringsliv, regional utveckling, landsbygd.
- Miljö, natur och klimat innehåller frågor som rör biologisk mångfald, natur- och kulturmiljö, miljö kvalitet, klimat, ekosystemtjänster, samt gröna och blå strukturer, livsmedel och areella näringar samt cirkulär ekonomi.
- Infrastruktur omfattar transporter, krisberedskap och säkerhet, digital-infrastruktur samt energi och energidistribution.

Gällande gestaltad livsmiljö beslutade riksdagen i maj 2018 om nytt nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken för hållbara gestaltade livsmiljöer. Det övergripande målet är att arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Borlänge har beslutat om ett arkitekturprogram, 2021. Delar behöver implementeras i ÖP.

Vad gäller trafikförsörjningsprogram i Region Dalarna har kollektivtrafikförvaltningen tagit fram förslag till nytt trafikförsörjningsprogram, som beslutades i regionfullmäktige februari år 2023. Det regionala trafikförsörjningsprogrammet är ett styrdokument för kollektivtrafiken i Dalarna på lång sikt, från år 2022 till 2031. Programmet ger en riktning i hur kollektivtrafiken kan bidra till regionens utveckling. Region Dalarnas trafikförsörjningsprogram bygger på Agenda 2030, Regionplanen, den regionala utvecklingsstrategin – Dalastrategin samt länstransportplanen och fokuserar på de delar som rör allmän och särskild kollektivtrafik. Kollektivtrafikförvaltningen ansvarar för planering, drift, trafikadministration och handläggning av myndighetsfrågor som rör kollektivtrafiken i hela Dalarna. Kollektivtrafiken är viktigt för Dalarna och Borlänge kommun och har en tydlig koppling till översiktsplaneringen.

I kapitel 3 i uppföljningen återfinns Länsstyrelsen angivna förändrad lagstiftning till planeringsstrategin. Några av de slutsatser Borlänge kommun kan dra utifrån uppföljningen och kopplat till Länsstyrelsens underlag inför planeringsstrategi är att flera uppdateringar har skett inom riksintressen. Det som är av särskilt stor betydelse som saknas i nuvarande ÖP är framför allt riksintresse för totalförsvaret enligt 3 kap. 9 § miljöbalken.

Mellankommunala frågor som Borlänge kommun behöver förhålla sig till strategiskt är bland annat transporter (gods och logistik), både luft, järnväg och väg. Vidare är vattenförsörjningsintresset enligt regional vattenförsörjningsplan, vattenskyddsområden, dricksvattensförekomst och grundvattenförekomster kommunövergripande. Vidare saknas idag riktlinjer och strategier för dagvattenhantering i översiktsplan, det bör inkluderas.

När det kommer till energiförsörjning har kommunen enligt lagen om kommunal energiplanering krav på att ha en aktuell plan för kommunens energiförsörjning. Planen kan finnas som en separat plan eller ingå i exempelvis en översiktsplan. Planen behöver visa kommunens nuvarande och framtida energibehov utifrån planerad utveckling samt större energianvändare. Planen behöver även visa hur kommunen planerar för att kunna tillgodose behovet med uteslutande fossilfri energi. Borlänge har till viss del integrerat denna del i miljöstrategin. Kompletterade ställningstagande och analyser behöver genomföras och vissa delar behöver integreras i ÖP.

Samverkan inom bostadsförsörjning, arbetsmarknad samt handelns påverkan på angränsande kommuner är av mellankommunal karaktär. Påverkan på landskapet samtidigt som behovet av vindkraft finns är en översiktlig fråga som berör mellankommunala intressen, dessa behöver uppdateras.

Den 1 oktober 2022 ändras lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Förändringen innebär att den analys som ska ligga till grund för kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjning ska ha en tydligare inriktning mot eventuell bostadsbrist i den egna kommunen. Kommunerna ska bland annat analysera vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Boverket ska tillhandahålla underlag till kommunerna. Förslag på nytt bostadsförsörjningsprogram går upp för beslut i kommunfullmäktige juni 2023. Befolkningsutvecklingsprognosen förändrades under 2022. Utifrån företagsetableringar och förbättrade metoder för att analysera och mäta bostadsbrist, har bedömningen av nuvarande och framtida bostadsförsörjningsbehov

förändrats. Bostadsbyggnationsbehoven bedöms 2023 som lägre än tidigare och det bedöms i dagsläget inte finnas en behovsbaserad bostadsbrist i Borlänge.

6.2 Kommunala planeringsunderlag av särskild betydelse gällande översiktsplans aktualitet

I kapitel 3 anges samtliga kommunala planeringsunderlag som är antagna sedan 2014 och pågående arbeten såsom grönplan, cykelplan och kulturmiljöprogram. Flera kommunala planeringsunderlag behöver i delar eller i sin helhet inarbetas i översiktsplanen. Nedan listas beslutade planeringsunderlag som är av särskilt stor vikt att implementera i översiktsplan, både styrdokument och andra beslut.

Trafikstrategi för Borlänge kommun

I juni 2020 antogs en trafikstrategi för Borlänge kommun. Syftet med trafikstrategin är att peka ut en långsiktig strategisk planeringsinriktning för ett hållbart, tillgängligt, effektivt och säkert transportsystem som säkerställer samhällets behov av resor och transporter där transportsystemet ska vara integrerat med markanvändningen. Genom att trafikstrategin pekar ut en långsiktig strategisk planeringsinriktning har styrdokumentet en stor betydelse för den översiktliga planeringen i kommunen.

Miljöstrategi och Klimatneutrala städer (Viable Cities)

Miljöstrategin beslutas av kommunfullmäktige sep 2021 och ska aktualiseras varje mandatperiod. Miljöstrategin utgår från de nationella miljömålen och Agenda 2030 och beskriver kommunens ambitioner och vad vi ska fokusera på för att vi ska bli framgångsrika. Det handlar om vad vi ska göra lokalt utifrån vår roll som kommun, när många miljöproblem är globala. Miljöstrategin har tre prioriteringar som allt utgår från:

- Hejda klimatförändringarna. Borlänge ska vara klimat neutralt 2030. Utsläppen ska minska så att vi håller oss inom vår koldioxidbudget och på så sätt bidrar till Parisavtalets mål.
- Stärk den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden ska bevaras och utvecklas.
- Skapa en cirkulär ekonomi. Det innebär en resurseffektiv stad med avfall nära noll och slutna giftfria kretslopp.

De övergripande målen behöver intrigeras i ÖP, läs mer under kapitel 7.2 "hållbarhets analys".

Borlänge är en del i Viable Cities satsning Klimatneutrala städer 2030. Detta innebär att Borlänge är tillsammans med 22 andra svenska städer, ska arbeta för att gemensamt hitta lösningar på de stora samhällsutmaningar som klimatomställningen innebär. Vi tar oss an utmaningen att nå målet ett klimat neutralt och hållbart Borlänge år 2030. Målet är ett Borlänge där klimatutsläppen minskar till nära noll och där vi tar vår del av ansvaret för att leva upp till Parisavtalet. Det innebär att vi ska hålla oss inom vår koldioxidbudget och att de utsläpp vi orsakar utanför kommunens gränser ska minska i liknande takt och till minimal nivå.

För att Borlänge kommun ska uppnå klimatneutralitet behöver utsläppen av växthusgaser minimeras och fossila bränslen fasas ut. Återstående utsläpp kan sedan hanteras genom att utveckla större kolsänkor inom kommunens gränser.

Klimatkontrakt

Då ett stort antal aktörer skrivit på kommunens klimatkontrakt innebär detta höga förväntningar på kommunen att aktivt arbeta för att nå målet. Om målet ska nås måste

klimatneutralitet vara ett av de huvudsakliga målen som översiktsplanen ska uppnå. Översiktsplanen måste synliggöra hur ett klimatneutralt Borlänge fungerar. Var och hur vi bygger och utvecklar staden formar möjligheterna att nå målet. Om översiktsplanen i otillräcklig utsträckning styr mot klimatneutralitet kommer målet inte kunna nås. Följande aktörer i Borlänge har skrivit på Borlänges klimatkontrakt juni 2023:

- Borlänge kommun
- AB Borlänge Energi
- AB Stora Tunabyggen
- Fastighets AB Hushagen
- Högskolan Dalarna
- Dalarna Science Park
- 2047 Science Center
- SSAB
- MaserFrakt AB
- IKEA
- Din Bil
- Rolf Ericson Bil
- IK Brage
- Monark Exercise AB
- Riksbyggen
- Fiskarhedenvillan
- Smartsign
- Borlänge Villaägareförening
- Mondo arkitekter
- United Power
- Koppartallen AB
- Structor
- Sahlins struts
- Freelway
- Svekon
- Atea
- Structor Byggteknik Dalarna
- Structor Industriprojekt
- Structor Projektledning
- Tyréns
- INTEC
- AFRY

Näringslivsstrategin, 2022-2025

Syftet med näringslivsstrategin är att hela kommunkoncernen gemensamt ska jobba för att uppnå målen. Syftet är att tydliggöra kommunens roll för att främja privat företagande både vad gäller utveckling och etableringar. Konkurrensen om arbetskraft ökar. Borlänge ses som en av Sveriges mest attraktiva industristäder och har fått flera etableringar inom teknik, IT och grön industri. Fem fokusområden identifierats i strategin:

- Kompetensförsörjning och samverkan skola-näringsliv
- Brottsförebyggande/trygghetsskapande arbete
- Borlänge kommun som möjliggörare
- Etableringar och attraktivitet
- Hållbar företags- och branschutveckling

Fokusområdena har tagits fram i bred dialog. Strategin ska genomföras genom verkställande av en handlingsplan, som tas fram parallellt med strategin. Delar av strategin behöver inkluderas i ÖP.

Kulturmiljöprogram (pågående)

Delar av kulturmiljöprogrammet när det är beslutat behöver integreras i ÖP. Översiktsplanen för FalunBorlänge skulle behöva konkretiseras gällande landskapsbildens värde och hur den ska styra bebyggelseutvecklingen. Översiktsplansarbetet för Borlänge skulle även behöva hänvisa till kommunens arkitekturprogram. Ett annat alternativ är att inkludera arkitekturprogrammet i översiktsplanen, vilket är enligt Boverkets rekommendation.

6.3 Hur fungerar översiktsplanen (ÖP) och tillhörande fördjupningar (FÖP) som planeringsverktyg?

Detta kapitel innehåller ett urval från enkätsvaren angivna i kapitel 6.2 och beskriver hur översiktsplanen från 2014 och den fördjupad översiktsplan för tätorten 2018 använts i samhällsbyggnadsprocessen i Borlänge kommun. Ett övergripande resonemang om tänkbara orsaker och exempel på möjliga åtgärder lyfts fram.

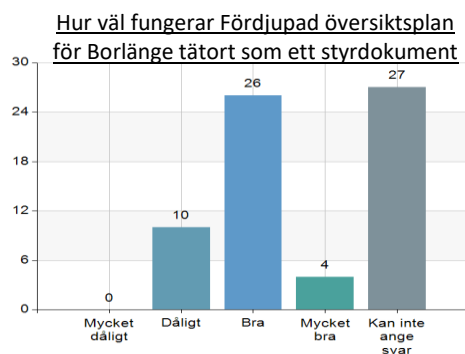
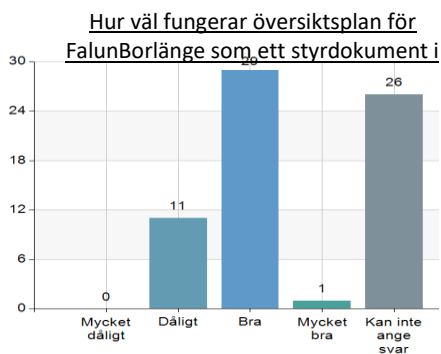
Efterföljande stycken i kapitel 6 innehåller ett urval från den enkätundersökning som genomfördes under våren 2023, enkäten skickades till tjänstepersoner i Borlänges kommunkoncern. Stycket innehåller en analys av hur översiktsplanen fungerar som planeringsinstrument. Analysen bygger på svar från enkäten. Läs mer i kap 2.1 om enkätundersökningen. Enkäten finns även i sin helhet som bilaga till rapporten.

Enkäten innehöll följande frågor:

- Hur relevant anser du att översiktsplanen är i ditt arbete? Hur väl fungerar översiktsplan för FalunBorlänge som ett styrdokument i ditt arbete?
- Hur väl fungerar fördjupad översiktsplan för Borlänge tätort som ett styrdokument i ditt arbete?
- Anser du att tjänstemannaorganisationen arbetar i linje med översiktsplanen och den fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort vid prioritering av exploateringsområden?
- Anser du att politiska beslut om styrdokument, detaljplaner och bygglov går i linje med översiktsplanen och den fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort?
- Prioriteringsordningen: 1. Förtäta med bostäder 1 km från resecentrum, 2. Förtäta i befintliga stadsdelar och koppla samman stadsdelar med ny bostadsbebyggelse och 3. Bygga nya stadsdelar i riktning mot Falun. I vilken utsträckning anser du att denna prioriteringsordning följs i Borlänge kommun?
- En huvudstrategi i översiktsplanen är att tillkommande bebyggelse alltid ska bedömas med hänsyn till störningar, risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp. Anser du att detta uppfylls i kommunens arbete utifrån översiktsplanen?
- Anser du att byggande på brukningsvärd jordbruksmark i Borlänge kommun inte skett annat än om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen, och om detta väsentliga samhällsintresse inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk? Har en alternativ lokaliseringsprövning skett innan jordbruksmark tagits i anspråk?
- Är det något planeringsunderlag inom kommunen som saknas och därmed påverkar handläggningen utifrån översiktsplanens bedömningsaspekter?
- Fritextruta fanns även möjlig att fylla i.

6.3.1 Hur väl fungerar översiktsplanen som styrdokument?

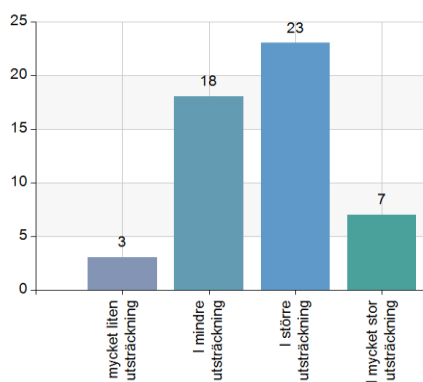
För att ÖP och FÖP ska fungera som planeringsverktyg krävs det bland annat att ställningstaganden är tydligt formulerade och att planen är aktuell och känns relevant. Bland de tjänstepersoner som besvarat enkäten finns det en klar majoritet som angav att översiktsplanen och den fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort fungerar bra som styrdokument (se nedan tabell).

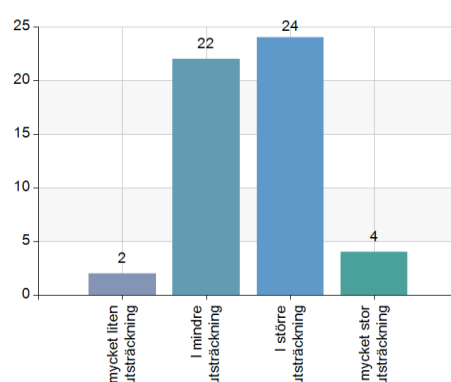
6.3.2 Beslut om detaljplaner, förhandsbesked och bygglov samt andra styrdokument

Enkätsvaren⁵⁰ synliggör att omkring 40 % av tjänstepersoner i Borlänges kommunkoncern som arbetar i samhällsbyggnadsprocessen, anser att det är en svag användningsgrad av ÖP och FÖP (se tabell nedan). Nästan hälften av tjänstepersonerna anser att politiska beslut om styrdokument, detaljplaner och bygglov inte går i linje med ÖP och FÖP. Nedan finns utdrag av fritextsvar från enkäten⁵¹.

Anser du att tjänstemannaorganisationen arbetar i linje med översiktsplanen och den fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort vid prioritering av exploateringsområden?

Anser du att politiska beslut om styrdokument, detaljplaner och bygglov går i linje med översiktsplanen och den fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort?

Några tjänstepersoner uttrycker kritik kring hur väl kommunen följer översiktsplanen, men även hur den politiska styrningen förhåller sig till ÖP. Nedan finns ett urval av dessa kommentarer från enkätens svar⁵²:

”Min uppfattning är att översiktsplaner och övriga styrande dokument har stor påverkan för hur vissa delar av koncernen arbetar strategiskt medan man i större delen av koncernen inte tar hänsyn till styrdokument över lag utan arbetar utifrån vad som känns bäst i aktuell situation. En sammanhållen röd tråd i planeringen försvinner därmed och det blir ett hopkok som ibland prickar rätt men oftast prickar fel utifrån vad som är beslutat i styrdokument. Detta gäller såväl översiktsplaner som övriga styrdokument. Vi kommer inte nå mål och

⁵⁰ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

⁵¹ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

⁵² Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

uppnå vad ÖP strävar efter, detta på grund av tjänstemäns oförmåga att arbeta utifrån styrdokumentet” (uppföljningsenkät, fritextsvar 1).

*”För många oövertänkta undantag leder till urvattning av ÖP”
(uppföljningsenkät, fritextsvar 2).*

I mitt arbete kan jag bara se att det byggs där fastighetsägare vill bygga. Och då är det ofta inte enligt denna ambitionsnivå (uppföljningsenkät, fritextsvar 3).

Det som saknas förefaller vara implementering av befintliga styrdokument. Allt finns på plats men vi gör ändå fel (uppföljningsenkät, fritextsvar 4).

Beskrivningen från respondenterna⁵³ som anges ovan om att översiktsplanen inte beaktas i tillräcklig utsträckning, alltså att kommunkoncernen inte i tillräcklig utsträckning följer översiktsplanen, kan tolkas utifrån de behov som beskrivs nedan.

6.3.3 Analys av enkätsvar:

De brister som beskrivs kan bero på behov av förbättring inom följande områden:

- Kunskap och aktualitet
- Användarvänlighet
- Styrning och förankring
- Innehållet i ÖP och FÖP
- Analys av innehåll i ÖP/FÖP med bäring på ÖPs strategier

Dessa områden sammanfattas nedan.

6.3.3.1 Analys om kunskap och aktualitet

Det behövs en grundförståelse hos politiken om hur översiktsplanen samspelar med efterföljande processer och en förståelse om vikten av att hålla översiktsplanarbetet i au jour, dvs. följa upp och utvärdera planen kontinuerligt är viktigt för att lyfta ÖPs roll som styrdokument i kommunkoncernen. Det handlar också om att alla som arbetar inom samhällsbyggnadssektorn, kommunfastigheter och berörda delar av kommunkoncernen vid Borlänge Energi, Tuna Byggen och Hushagen och andra sektorer som är involverade i Borlänge samhällets samhällsbyggnadsprocess har en grundkunskap i planeringsprocessen och ÖPs roll. Översiktsplanen behöver vara aktuell för att behålla sin relevans och avspegla den politiska viljeinriktningen.

6.3.3.2 Analys av användarvänlighet

Användarvänlighet i ÖP och FÖP kan påverka i vilken utsträckning styrdokumentet används. Informationen behöver vara enkel att ta till sig för att tjänstepersoner ska bära med sig kunskap om innehållet som gör att beslut effektivt kan värderas i relation till ställningstaganden i ÖP och FÖP.

Utifrån enkätsvar från tjänstepersoner⁵⁴ framgår behov av att göra ÖP mer användarvänlig. Det behöver bli enklare att orientera sig i ÖP och markanvändningskartan bör ges större fokus. Det bör vara en tydligare koppling mellan text och karta, där ställningstaganden som framgår i texten även behöver framgå i kartan. Genom integrering av markanvändningskartan i kart-program som används i samhällsbyggnadsprocessen skulle

⁵³ Respondent eller respondenterna betyder i detta fall dem som deltagit i enkätundersökningen

⁵⁴ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

handläggningen effektiviseras och det skulle vara enklare att värdera beslut i relation till översiktsplanens ställningstaganden.

Liknande utmaningar gällande användarvänlighet beskrivs i enkätsvar om FÖP. Det upplevs som svårt att orientera sig och svårt att hitta samtliga relevanta ställningstaganden. En annan nackdel som beskrivs är att det saknas effektiva utskrifts- och textsökningsfunktioner.

Utifrån denna information är en rimlig slutsats att ÖP och FÖP har ett behov att göra planerna mer användarvänliga. Det kan även finnas behov av utbildning.

6.3.3.3 Analys av styrning och förankring

Bland de tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncern som svarat på enkäten⁵⁵ och som på olika vis arbetar med samhällsplanering, är det en stor andel som beskriver sig saknar kunskap om översiktsplanen och dess innehåll. En möjlig slutsats kan vara att översiktsplanen inte är tillräckligt förankrad i kommunkoncernens verksamheter i nutid eller att ÖP känns inaktuell och därför inte är ett underlag som används i tillräckligt stor utsträckning.

Tjänstepersoner beskriver även att översiktsplanens innehåll inte sipprar ner till detaljplanering utan att översiktsplanen endast används som underlag där stöd i beslut anses behövas. Se exempelvis fritextsvar 2 ovan samt följande fritextsvar:

För att kunna svara så behöver jag vara insatt i vilket sätt den berör mitt arbete. Den gör säkert det om vi lyfte frågan (uppföljningsenkät, fritextsvar 5).

Att tjänstepersoner saknar kunskap om ÖP och FÖP kan bidra till att användandet av ÖP och FÖP blir svag. Resultatet blir att strategiska perspektiv blir frånvarande och att styrdokumentet inte efterlevs. För att stärka implementeringen är årlig uppföljning av översiktsplanen betydelsefull. Mätbara indikatorer är betydelsefulla vid uppföljning.

I många processer där översiktsplaner ska vara styrande glöms de bort, alternativt struntas i. Jag hade gärna använt den som underlag för mitt arbete i större utsträckning men hämmas av att samarbetsparter inom koncernen inte alltid tar styrdokument på allvar (uppföljningsenkät, fritextsvar 6).

Vissa tjänstepersoner beskriver i enkätsvar att strategi om att tillkommande bebyggelse alltid ska bedömas med hänsyn till störningar, risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp (strategi 6, bebyggelseutveckling) i vissa fall frånsetts. Byggnation i Sunnanö är ett exempel som flera lyfter i enkätsvaren. En tjänsteperson beskriver i sitt enkätsvar att bedömning alltid sker utifrån angivna premisser i detaljplaneprocessen, men att rätt beslut inte alltid tas utifrån bedömningen. En annan anser att den professionella bedömningens betydelse behöver stärkas och tydliggöras. Två tjänstepersoner beskriver vikten av att kommunicera strategin tidigare och tydligare till politiker, exploatörer, kommunala bolag och andra verksamheter i kommunen som är aktiva i samhällsbyggnadsprocessen, något som skulle underlätta processen samt stärka strategin.

Förutom onämnt ovan kan rättsfall och enskilda handläggares bedömning baserat på kunskapsnivå kan påverka utfallet och synsätt kan förändras över tid. Det som fungerade tidigare kanske inte fungerar idag och tvärt om. Processen är föränderlig även om

⁵⁵ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

översiktsplanen är densamma. Det handlar även om att förtydliga roller och ansvar, vem vilka har tolkningsföretråde, dvs. vem har sista ordet?

6.3.3.4 Analys av innehållet i ÖP och FÖP

Som tidigare angivet i början på kap anser en klar majoritet av tillfrågade respondenter att översiktsplanen och den fördjupade översiktsplan fungerar bra som styrdokument.

Flera av de som svarat på enkäten⁵⁶ beskriver dock att översiktsplanen saknar viktiga ställningstaganden, eller inte är tillräckligt tydliga och att den är vag, svårtolkad eller motsägelsefull vilket innebär att översiktsplanen inte ger tillräcklig vägledning.

Markanvändningskartan beskrivs som för odetaljerad, inaktuell och att det saknas visionära och strategiska ställningstaganden. Nedan är två av flera enkätsvar från tjänstepersoner som beskriver vikten av ett tydligare styrdokument.

Det går alltid att vända på strategier i ÖP och påstå att planeringen görs i motsatt riktning, eller i enlighet, beroende på vilken skalnivå man läser den (uppföljningsenkät, fritextsvar 7).

Min personliga uppfattning är att kommunen för närvarande ger ett mycket splittrat intryck. Något generaliserat kan upplevelsen beskrivas som att kommunen kommunicerar att alla/många planer, stora som små, ska genomföras i princip samtidigt. Detta är inte realistiskt... (uppföljningsenkät, fritextsvar 8).

6.3.3.5 Analys av innehåll i ÖP/FÖP med bäring på ÖPs strategier

Nedan följer en närmare beskrivning av några områden där det kan finnas behov av att utveckla ställningstaganden i ÖP/FÖP eller vidta andra kompletterande åtgärder.

Behov av att förtydliga ställningstagande gällande vatten- och avlopp enligt huvudstrategin *”Nya planerade bostads- och arbetsplatsområden ska alltid anslutas till allmänt VA, placeras och utformas vackert och väl utifrån ekologiska principer och inpassas i stads- och landskapsbilden”*.

I enkätsvar från tjänstepersoner framhävs brister i översiktsplanens styrning gällande vatten och avlopp (se huvudstrategi 5, 6 och 7 under strategier för bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning)⁵⁷. Kommunens planer och intentioner kring områdena Oberget och Kyna framgår inte av översiktsplanen. Otydligheten medför betydande svårigheter med planering och förstärkning av infrastrukturen för vatten och avlopp. Förstärknings/investeringar i befintligt VA-ledningsnät behöver göras med hänsyn till långsiktig horisont för att undvika suboptimering. Även för Storsten och Sunnanö behöver översiktsplanen ange ställningstaganden gällande vad som ska försörjas med kommunalt vatten och avlopp.

Det finns flera utpekade utrednings-områden i kommunens VA-plan, t.ex. Storsten och flera områden på Sunnanö. Här behöver kommunen ta ställning till vilka områden som ska försörjas med kommunalt VA. Detta är nödvändigt för att kunna planera och genomföra andra VA-projekt i närområdet (uppföljningsenkät, fritextsvar 9).

Utredningsområden som utsetts i VA-planen behöver en plan för utredning, det saknas idag (uppföljningsenkät, fritextsvar 10).

⁵⁶Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

⁵⁷ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

Muntlig information från tjänstepersoner beskriver att detta inte är en planeringsinriktning som tjänstepersoner vanligen hänvisar till eller utgår från i deras processer. Huvudstrategin frångås ofta gällande anslutning till VA vid förhandsbesked. Tjänstepersoner beskriver även att ekologiska principer troligen aldrig använts som underlag vid bygglov, förhandsbesked eller detaljplaneläggning då begreppet är odefinierat. Tjänstepersoner beskriver också det som svårt att veta vilken dimension som krävs för att det ska räknas som ett bostads- eller arbetsplatsområde.

6.3.3.6 Behov av att utveckla huvudstrategi om jordbruksmark

Översiktsplanen anger att vi endast ska bygga på jordbruksmark om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och att jordbruks- och skogsbruksmarkens produktionsförmåga ska behållas för framtiden, se strategi 10 under strategier för hållbar samhällsplanering.

Enkät svar⁵⁸ visar på en otydlighet i hur denna strategi ska tillämpas.

Det skulle underlätta om jordbruksmarken var prioriterad gällande vilken som kan tas i anspråk vid väsentligt samhällsintresse och inte. Samt vad som är av väsentligt samhällsintresse, t.ex. bostäder och industri och var de ska placeras i första hand (uppföljningsenkät, fritextsvar 11).

Det kan behövas ett tydligare stöd när det kommer till att ta mark i anspråk till annat än vad den tidigare använts för, t.ex. åkermark. Avvägningen mellan bygga i befintliga bebyggelseklungor i syfte att undvika spridd bebyggelse och att inte ta åkermark i anspråk kan krocka eftersom bebyggelse regelmässigt ligger i anslutning till åkermark (uppföljningsenkät, fritextsvar 12).

6.4 Analys av vissa behov av förtydliganden i ÖP och FÖP kopplat till strategier med bäring på bostadsbyggande

6.4.1 Behov av att förtydliga prioriteringsordning för bostadsbyggnation i FÖP

Utifrån enkät svar⁵⁹, antagna detaljplaner och pågående planprogram finns det behov av att analysera den prioritering gällande bostadsbebyggelse som anges i FÖP.

Av de personerna som anser sig ha kunskap om hur väl översiktsplanens strategi om förtätning, samt tillhörande förtydligande i FÖP följs i kommunen, är det 30 % som anser att den implementerats i mindre eller mycket liten utsträckning. 70 % anser att den implementerats i större utsträckning eller mer.

Namn	%
I mycket liten utsträckning	4 %
I mindre utsträckning	26 %
I större utsträckning	60 %
I mycket stor utsträckning	10 %
Total av antal med kännedom	100 %
Kan inte ange svar	30 %

⁵⁸ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

⁵⁹ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

Svar på enkätfrågan: Översiktsplanen FalunBorlänge, 2014 beskriver en ambition om förtätning och att nya bebyggelseområden skapas mellan städerna. Väster om Runn och i lägen med tillgång till bra effektiva kollektivtrafikhuvudstråk. Den fördjupade översiktsplanen för Borlänge tätort konkretiserar översiktsplanens inriktning som en prioriteringsordning: 1. Förtäta med bostäder 1 km från resecentrum 2. Förtäta i befintliga stadsdelar och koppla samman stadsdelar med ny bostadsbebyggelse 3. Bygga nya stadsdelar i riktning mot Falun. I vilken utsträckning anser du att denna prioriteringsordning följs i Borlänge kommun?

Enkätsvaren⁶⁰ nedan väcker en fråga gällande innebörden av prioritering och hur kommunen mäter strategins efterlevnad i tjänstemannaorganisationen, se fritextsvar 13 från enkät. *Ser inte riktigt den röda tråden enligt dessa prioriteringar, känns ibland mer som slump än prioritering när något träffar rätt* (uppföljningsenkät, fritextsvar 13).

Det tycks finnas en splittrad uppfattning kring ifall kommunkoncernen är "färdig" med prioritet 1 samt 2 och därmed nu bör fokusera på prioritet 3. Fritextsvar 14 och 15 är exempel där strategin bedöms som efterlevd när bebyggelse i samtliga prioriteringsområden är initierade. Utifrån fritextsvar 11 samt 12, och det perspektiv på strategin som de symboliserar, skulle en slutsats vara att kommunkoncernen bör kraftsamla för att bygga i riktning mot Falun.

1. Helt klart en del lägenheter på gång inom denna radie
2. Förtätning på gång på flertalet ställen.
3. Här har vi väl inte gått i land ännu? (uppföljningsenkät, fritextsvar 14).
4. Vi har ju än inte kommit till att bygga nya stadsdelar i riktning mot Falun enligt punkt 3 (uppföljningsenkät, fritextsvar 15).

Det andra perspektivet på strategin innebär att prioritet 1 och 2 kvarstår, att det inte är färdigbyggt i centrum och mellan stadsdelar, och därmed fortsatt ska vara i högre prioritet än byggnation i riktning mot Falun. Exempel på detta perspektiv framgår av fritextsvar 16 och 17.

Vi har tagit fram och tar fram planer som uppfyller kriterierna ovan men också planer som inte uppfyller kriterierna ovan (eller följer de lägre rankade kriterierna) trots att det finns möjlighet att prioritera planer som följer dem/följer de högre rankade kriterierna (uppföljningsenkät, fritextsvar 16).

... Oberget går före i förtätning (t ex Barkargärdet, Skräddarbacken och Jakobsdalen) (uppföljningsenkät, fritextsvar 17).

Det är tydligt utifrån enkäten att det finns behov av att konkretiseras hur strategin ska tolkas. Det framgår även som viktigt att beskriva om prioriteringen enbart gäller kommunkoncernens egna initiativ och hur prioriteringen ska styra vid privata initiativ, se fritextsvar 18 och 19 nedan. Genom att översiktsplanen konkret beskriver strategins innebörd kan översiktsplanen bli ett tydligare styrmedel genom hela samhällsbyggnadsprocessen och säkerställa en enhetlig hantering av samtliga verksamheter.

Vissa avsteg görs om det inkommer privata initiativ (uppföljningsenkät, fritextsvar 18).

Styrs mycket på förfrågan, men följer i stora drag (uppföljningsenkät, fritextsvar 19).

⁶⁰ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

6.4.2 Behov av att konkretisera huvudstrategi om förtätning i ÖP

ÖP beskriver att förtätning ska vara prioriterad bebyggelseutveckling. Vid granskning av bygglov och detaljplanering för bostäder som skett mellan 2018-2022 ansågs det som svårt att definiera förtätning. En och samma byggnation kan anses förtätande eller inte förtätande av olika tjänstepersoner. Ett exempel är om en detaljplan ska definieras som förtätande om det är i utkanten av tätorten. Nedan är ett enkätsvar på enkätfrågan om prioriteringsordningen för förtätning följts: ... *inte så stor sammankoppling av stadsdelar utan snarare utväxter* (uppföljningsenkät, fritextsvar 20).

En slutsats är att en strategi om förtätning bör benämna flera olika typer av förtätning och värdera dessa gentemot varandra. Förtätning på grönyta och på jordbruksmark i bebyggelseluckor behöver hanteras tydligare. Likväl bör värdering göras utifrån hur väl förtätningen innebär nyttjande av befintlig infrastruktur, om förtätningen ökar kundunderlag för kollektivtrafiken och om det genererar ökad biltrafik.

6.4.3 Behov av att förtydliga huvudstrategin om att växa i riktning mot Falun

Det finns behov av att analysera användningen av huvudstrategin om att Borlänge och Falun ska växa i riktning mot varandra. Väster om Runn och nära, bra och effektiva kollektivtrafikhuvudstråk. I enkätsvar⁶¹ uppstår frågor om vad som innebär i riktning mot Falun, se fritextsvar 21 nedan.

Uvberget och Sellnäs kan ju inte direkt anses vara i riktningen mot Falun (uppföljningsenkät, fritextsvar 21).

Fritextsvaret ovan visar på att man i förkommande fall inte har tagit med i beräkningen vad som anges i ÖPs strategi gällande förstärkt service i serviceorterna Ornäs, Torsång och Halvarsgårdarna/Sellnäs. Oavsett så finns det ett behov av att i ÖP eller med andra åtgärder förtydliga hur kommunen ska utvecklas.

Vid granskning av detaljplaner som är antagna mellan 2018-2022, framgår det att vissa begrepp från översiktsplanen är vaga i dess definitioner. Det finns bland annat behov av att tydligare definiera vad som innebär längs med kollektivhuvudstråk och en ökad förankring kring distinktionen mellan kollektivtrafiksstråk och vilka av dessa som är huvudstråk. På samma vis behövs en ökad samsyn och tydligare definition av vilket avstånd till service och infrastruktur som kan klassas som "i anslutning till", se fritextsvar 22.

Tydligare styrdokument vore bra, gärna med angivna avstånd och antal och dylikt som riktvärden (uppföljningsenkät, fritextsvar 22).

Utifrån fritextsvar 23, 24 och 25 framgår frågetecken kring ifall exploatering i Oberget uppfyller definitionen av huvudstrategin.

Tillgång till bra effektiva kollektivtrafikhuvudstråk är dock inte så enkelt i projektet Oberget trots att det ligger längs kollektivtrafikstråket mellan Falun-Borlänge. Linje 151 och 152 kommer inte att klara hela området försörjning av kollektivtrafik. Här får man räkna med kostnadsdrivande nya eller förlängda linjer med kollektivtrafik (fritextsvar 23).

⁶¹ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

Strategin att bygga ihop städerna finns orsak att ompröva. Det är svårt att få till ett hållbart resande i Oberget (uppföljningsenkät, fritextsvar 24).

Kommunens planer och intentioner kring områdena Oberget och framförallt Kyna framgår inte av översiktsplanen (uppföljningsenkät, fritextsvar 25).

Analysen utifrån fritextsvaren ovan synliggör ett behov av att tydligare definiera huvudstrategin. Definitionen av "I riktning mot Falun" behöver konkretiseras utifrån vilket stråk mellan Falun och Borlänge som bör prioriteras; via Barkargärdet, Oberget eller Uvberget. Detta för att säkerställa att bebyggelsen inte blir utglesad och för att utbyggnad ska ske längs med bra och effektiva kollektivtrafikhuvudstråk.

Målkonflikter inom översiktsplanens strategier behöver synliggöras och hanteras för att stärka översiktsplanen som styrmedel och säkerställa måluppfyllelse i kommunen (se även avsnittet Hållbarhetsanalys av ÖP nedan).

6.4.4 Analys av strategin gällande prioritering av gång och cykel

Huvudstrategi 4. Under strategier för hållbar samhällsplanering anges det att kollektivtrafiken ska utvecklas och att gång och cykel ska prioriteras. I översiktsplanen anges det även att: *Transportsystemet ska utformas så att det blir effektivt att gå och cykla... Utvecklingen av ett hållbart transportsystem ska prioriteras i samhällsplaneringen, och i den fysiska planeringen ska markytor föras över från biltrafiken till förmån för gående, cyklister...*

Det finns behov av att förtydliga strategins ställningstagande i markanvändningskartan. Trafikverket anger att i översiktsplanering, genom markanvändningskartan bör kommunerna markera områden där gångtrafikens miljö särskilt ska beaktas, samt stråk och mötesplatser som bör ingå som en attraktiv del i stadens gångnät. Förekomsten av ett etablerat och överenskommet gångnät med planer för hur det ska utvecklas i framtiden innebär att gångtrafiken i likhet med övriga färdssätt lägger en "option" på markens användning som inte får tas i anspråk utan fullgod ersättning⁶². Så är inte fallet i ÖP (och eller i FÖP för Borlänge tätort).

6.4.3 Sammanfattande analys av ÖP och FÖP som planeringsinstrument

En slutsats utifrån analys av ställningstagande i ÖP/FÖP är att det finns behov av att skapa konkreta och tydligare huvudstrategier som styr kommunen mot långsiktigt uppsatta mål och visioner. Kommunen behöver arbeta in mer av ställningstaganden i markanvändningskartan, vidare behövs vissa förtydliganden mellan hierarkierna i olika huvudstrategier.

Det finns behov av att arbeta med att förbättra användarvänlighet och öka det strategiska perspektivet i kommunkoncernens samhällsplanering. De professionella behöver ge tydliga underlag till beslutsfattare samt säkerställa att på ett konkret vis synliggöra hur, och om beslut går i linje med ÖP och FÖP, samt hur ett beslut påverkar långsiktiga mål och visioner. För att ÖP ska implementeras i högre utsträckning är det betydelsefullt med årlig uppföljning och för att säkerställa översiktsplanens aktualitet.

⁶² [Gångbar stad - Att skapa nät för gående \(diva-portal.org\)](http://diva-portal.org)

6.5 Hållbarhetsanalys av ÖP

Agenda 2030 är en handlingsplan med mål för omställning till ett hållbart samhälle och antogs av FN:s generalförsamling 2015. Agenda 2030:s mål och delmål är integrerade och odelbara och omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, sociala och miljömässiga. Varje lands regering ansvarar för att genomföra och följa upp Agenda 2030 på global, regional och nationell nivå.

I den strategiska planen för Borlänge kommun finns en vision formulerad som grundas i Agenda 2030.

Visionsområden		
Ett socialt hållbart Borlänge. Ett Borlänge där människor lever ett gott liv med jämlika och jämställda förutsättningar för hälsa, trygghet och lärande.	Ett ekonomiskt hållbart Borlänge. Ett innovativt Borlänge som växer och utvecklas på ett balanserat sätt.	Ett ekologiskt hållbart Borlänge. Ett Borlänge som tar ansvar för miljön både nu och i framtiden.

Den nationella handlingsplanen för Agenda 2030 2018-2020⁶³ beskriver behov av ökad kunskap om innehåll i Agenda 2030 och behov av ökad förståelse för hur kommunala och regionala insatser är betydelsefulla för att nå de globala målen. För att öka kunskapen i kommuner har indikatorer för Agenda 2030 tagits fram i Kolada⁶⁴. Indikatorerna synliggör en kommuns prestation i jämförelse med andra kommuner. Kolada visar således inte om de globala målen skulle nås lokalt, men hur väl kommunen presterar i relation till andra kommuner. I bilaga till denna rapport redovisas resultatet från Kolada.

Tillit, trygghet och upplevd trygghet är områden där Borlänge kommun behöver arbeta med förbättring, och som påverkar Borlänge kommuns resultat i relation till de globala målen. Nyckeltalen i Kolada visar hur Borlänge framförallt presterar sämre än andra kommuner gällande följande globala mål:

- Ingen fattigdom
- Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- Minskad ojämlikhet
- Fredliga och inkluderande samhällen

Analys av gällande översiktsplanen innehåll kopplat till hållbarhet

Nedan är en analys av Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 utifrån ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Analysen syftar till att identifiera avsaknad av innehåll i översiktsplanen som är av betydelse utifrån hållbarhetsperspektivet. Analysen syftar även till att identifiera om översiktsplanen i tillräcklig utsträckning styr mot hållbarhetsmål eller om det finns risk för att mål inte nås. Analysen är uppdelad under följande rubriker:

- **Analys av ÖP utifrån ekologisk hållbarhet (6.5.1)**

⁶³ Agenda 2030 - handlingsplan (regeringen.se)

⁶⁴ Jämföraren - Kolada

- **Analys av ÖP utifrån social hållbarhet (6.5.2)**
- **Analys av ÖP utifrån ekonomisk hållbarhet (6.5.3)**

Metodik

I stycket om analysen utifrån ekologisk hållbarhet används Länsstyrelsens checklista för begränsad klimatpåverkan från 2022 som är ett verktyg som visar hur översiktsplanen bidrar till klimatsmart samhällsplanering. Under utvärderingen har ett antal bostadsområden identifierats utifrån den fullständiga checklistan.

I analysen utifrån social hållbarhet granskas översiktsplanens huvudstrategier utifrån de rekommendationer för segregationsmotverkande samhällsplanering som anges i en rapport från Regeringskansliet (FI 2022:20). Översiktsplanen analyseras utifrån ett folkhälso-perspektiv utifrån de rekommendationer för kommunal planering som anges av Folkhälsomyndigheten⁶⁵.

Gällande analysen utifrån ekonomisk hållbarhet har underlag från myndigheter såsom Jordbruksverket, Trafikanalys, Boverket, Folkhälsomyndigheten, SMHI och Naturvårdsverket använts. Även enkätsvar från tjänstepersoner (se beskrivning av enkäten under 1.1) har utgjort underlag till analysen.

Inget av hållbarhetsavsnitten kan anses ge en heltäckande bild av ekonomiska, sociala och ekologiska effekter av översiktsplanens innehåll och gap. Däremot är analysen ett viktigt underlag för fortsatt arbete med översiktsplanen och synliggör några av de större risk och bostadsområdena.

6.5.1 Analys av ÖP utifrån ekologisk hållbarhet

Nedan finns en analys av ÖP gällande ekologisk hållbarhet. Översiktsplanens effekter analyseras likväl vad för innehåll som saknas i översiktsplanen. Borlänge kommuns strategiska plan definierar ekologisk hållbarhet som: *att vårda naturresurser långsiktigt, så att de kan fortsätta försörja mänskligheten och de kommande generationerna med det som behövs*. Sveriges miljömål kan även användas för att konkretisera innebörden av ekologisk hållbarhet i en svensk kontext.

Översiktsplanen behöver i högre grad styra mot kommunens miljömål

Utifrån Borlänge kommuns miljöboksutslut 2022 kan vi identifiera brister i kommunens arbete för att nå dess miljömål. Områden där översiktsplanen hade behövt styra tydligare, och därmed öka möjligheten för kommunen att nå målen är bland annat:

1. Minskad klimatpåverkan. Borlänge kommun har en koldioxidbudget. För att nå målen behövs 16 % utsläppsminskning per år. Preliminära siffror visar att koldioxidutsläppen ökade 2021.
2. I Dalarna kommer inget av de 12 miljömål som bedöms på regional nivå att nås till år 2030 med befintliga styrmedel och resurser. För fyra av de fem miljömål med en negativ utvecklingstrend finns en tydlig koppling till markanvändning och dess negativa påverkan på ekosystem och biologisk mångfald.
3. Flera skogsområden har avverkats i närtid och bland dem några med höga naturvärden. Andelen skyddad natur i Borlänge är markant lägre jämfört med Dalarna och nationellt.
4. Effektivisera arbetet med cirkulär ekonomi vid bland annat avfallshantering och byggande.

⁶⁵ Aktivt liv i byggda miljöer. Manual för kommunal planering (folkhälsomyndigheten.se)

Översiktsplanen saknar visualisering av den gröna infrastrukturen

Enligt Länsstyrelsen i Dalarna ska en översiktsplan innehålla både en karta över den gröna infrastrukturen och ställningstagande i relation till den gröna infrastrukturen. Detta är ett område där översiktsplanen behöver förbättras. Kommunen behöver tydligare identifiera vilka värdekärnor och vilka värdestrakter. Det behöver också synliggöras vilka områden som har gott om ekosystemtjänster och vilka områden som saknar eller har en brist på ekosystemtjänster.

Översiktsplanen saknar anpassning till aktuella klimatmål

I Boverkets vägledning för hur översiktsplanering ska leda till minskad klimatpåverkan beskrivs det att *"i ett klimatsmart samhälle är det av betydelse att kommunen har en vision och målbild av ett samhälle med noll nettoutsläpp av växthusgaser och att denna är utgångspunkten för översiktsplaneringen"*⁶⁶. Detta innebär att översiktsplanen både behöver vara anpassad och inkludera målbilden.

2022 skrev Borlänge kommun på ett klimatkontrakt som beskriver att kommunen ska vara klimatneutralt 2030 och att Borlänge är en del av Viable Cities. Målet om att bli klimatneutralt till 2030 behöver inkluderas i översiktsplanen och påverka dess innehåll.

Översiktsplanen har inte resulterat i minskad klimatpåverkan

Översiktsplanen beskriver att det lokala ansvaret i FalunBorlänge för att minska klimatförändringar innebär bland annat:

- Ett medvetet användande av samhällsplaneringen för att minimera eller effektivisera transporter mellan målpunkter.
- Ett tätare och effektivare markutnyttjande i tätorterna.
- En tydlig prioritering av gång- och cykeltrafik och kollektivtrafik i tätorterna, för att kraftigt minska användningen av personbil (hållbara transporter).
- Att energieffektiviteten i bostäder och lokaler är hög och att nya byggnader byggs resurseffektivt och miljöanpassat.
- Bevarande av biologisk mångfald och odlingsmark för livsmedelsproduktion.
- Att bidra till att ge kunskap och insikt till kommuninvånare och företagare för att ge möjligheter till kloka val för bland annat hållbara transporter och konsumtion.

Då de territoriella utsläppen inte minskat i den takt som är nödvändigt för att nå målet om ett klimatneutralt Borlänge till 2030⁶⁷, under de år översiktsplanen varit styrande⁶⁸, är det sannolikt att huvudstrategierna eller implementeringen av huvudstrategierna inte i tillräcklig utsträckning styr mot klimatmålet. Länsstyrelsernas checklista för begränsad klimatpåverkan⁶⁹ från 2022 är ett verktyg som visar hur översiktsplaner bidrar till klimatsmart samhällsplanering. Ett antal bristområden har identifierats utifrån den fullständiga checklistan⁷⁰, se utdrag i tabellen på nästa sida. Bristerna i översiktsplanens innehåll innebär sannolikt en begränsning i kommunens möjlighet att nå dess klimatmål. Huvudstrategierna kan därför behöva förändras, alternativt förtydligas, för att samhällsplaneringen ska gå i linje med målet. Under våren 2023 pågår ett arbete inom Borlänge kommun med att ta fram territoriella strategier för hur klimatpåverkan ska

⁶⁶ https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hansyn/miljo_klimat/klimatpaverkan/

⁶⁷ [Klimatneutrala Borlänge - Startside - Klimatneutrala Borlänge \(klimatneutralaborlange2030.se\)](https://www.klimatneutrala-borlange.se/)

⁶⁸ <https://www.climatevisualizer.com/borlange/sectors>

⁶⁹ <https://www.energimyndigheten.se/49a634/globalassets/klimat--miljo/fysisk-planering/checklista-for-begransad-klimatpaverkan-slutlig.pdf>

⁷⁰ <https://www.energimyndigheten.se/49a634/globalassets/klimat--miljo/fysisk-planering/checklista-for-begransad-klimatpaverkan-slutlig.pdf>

minskas samt utformningen av klimatinvesteringsplaner. Dessa underlag behöver även inkluderas i kommande översiktsplan.

GAP I ÖP UTFRÅN CHECKLISTA FÖR BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN		
FYSISKA STRUKTURER OCH MARKANVÄNDNING		
Nr	Åtgärdsområde	Brist enligt åtgärdsområde
1	Tar planen eller dess utvecklingsstrategier hänsyn till regionala samt nationella planer och strategier vad gäller såväl lokalisering, stråk och infrastrukturutveckling? Möjliggör planen en integrerad planering tillsammans med gränskommuners planer?	Ny RUS är antagen efter att ÖP är antagen. Fyra nya etappmål i miljömålssystemet 2017. En ny precisering för miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan som ligger i linje med Parisavtalets mål. Klimatstrategi för Sverige (2017:18:238) antogs efter ÖP.
2	Framtidsbilder och planering enligt back-casting.	Saknas mätbarhet och är ej enligt back casting.
6	Är handelsområden strategiskt belägna med hänsyn till att skapa tillgänglighet för kollektivtrafik och gång- och cykeltrafikanter? Integreras handelsområden i stadsstrukturer och bidrar att skapa funktionsblandning?	Översiktsplanen beskriver inte hur Norra och Södra Backa ska bli mer tillgängligt via cykel, gående och kollektivtrafik.
7	Pekas viktiga strukturer för ekosystemtjänster ut för bevarande och stärkande av klimatreglerande funktioner? Planeras för kolsänkor?	Kolsänkor är inte inkluderat i ÖP.
TRANSPORT OCH RESANDE (GÅNG-CYKEL, KOLLEKTIVT SAMT BIL)		
Nr	Åtgärdsområde	Brist enligt åtgärdsområde
2	Tillgång, tillgänglighet och attraktivitet för gång-, cykel- och kollektivtransport. Kopplar gång- och cykelstråk till samhällsservice och viktiga besöksfunktioner så att tillgång och tillgängligheten på ett betydande sätt ökar?	ÖP saknas innehåll, exempelvis cykelhuvudstråk.
4	Infrastruktur för förnyelsebara drivmedel och laddning av elbilar.	Det finns endast utpekade ytor längs med en väg i ÖP. Det saknas riktlinjer i ÖP.
5	P-normer och cykelnormer, lokalisering av ytor för bilpooler/ samåkning. Prioriteras cykelparkering och parkering för el- och bilpoolsbilar samt samåkningsbilar? Identifieras riktlinjer för att främja samåkning samt mobility management.	Prioritering el- och bilpoolsbilar samt samåkningsbilar saknas. Åtgärder för samåkning och mobility management saknas.
ENERGIPRODUKTION OCH DISTRIBUTION		
Nr	Åtgärdsområde	Brist enligt åtgärdsområde
1	Produktion av förnyelsebar energi (vindkraft, bioenergi, solenergi).	Innehåll saknas, bland annat utpekade områden för produktion. Solenergipotentialen ej bedömd.
2	Distributionssystem för förnybar energi (fjärrvärme, fjärrkyla och biogas) Energiutvinning från restprodukter och spillvärme.	Det saknas delar i ÖP. Bland annat behöver kommunen ta fram en energiplan enligt lagen om kommunal energiplanering.

3	Flaskhalsar i el- och värmenät i förhållande till planområdet.	Det saknas innehåll.
---	--	----------------------

Modell baserad på Länsstyrelsernas Checklista för begränsad klimatpåverkan

Översiktsplanen saknar strategiska miljöbedömningar

Den 1 januari 2018 började ett nytt sjätte kapitel i miljöbalken träda kraft⁷¹. Det innebär en del förändringar för strategiska miljöbedömningar av planer som upprättas enligt plan- och bygglagen. Syftet med ändringen är att skapa ett tydligare och mer ändamålsenligt regelverk. I avvägningen mellan olika allmänna intressen bör den mest miljömässiga, ekonomiska och socialt hållbara utvecklingen vara styrande. Det som bedöms är t.ex.:

- Anläggning av industriområden.
- Projekt för tätortsbebyggelse inklusive byggande av shoppingcentrum och parkeringsplatser.
- Byggande av vägar, järn- och spårvägar, hamnar, omlastningsstationer mm.
- Verksamheter för turism och fritid.
- Anläggningar för bortskaffande av avfall.

I miljöbalken ställs det ett antal formella krav på hur en strategisk miljöbedömning ska gå till. Översiktsplanens avsnitt om ekologiska konsekvenser och den miljökonsekvensbeskrivning som finns för översiktsplanen är dock av mycket övergripande karaktär.

Översiktsplanen från 2014 kommer inte att bli inaktuella med anledning av den tillkommande lagen i miljöbalken och de krav på strategiska miljöbedömningar som lagändringen innebär. Det finns dock ett mervärde med att genomföra miljöbedömningar redan vid framtagande av en översiktsplan då detta möjliggör effektivare processer i efterföljande planering. Denna fördel talar för att en ny översiktsplan som är miljökonsekvensbedömd bör tas fram.

6.5.2 Analys av ÖP utifrån social hållbarhet

Nedan finns en analys av översiktsplanens styrning mot social hållbarhet. Översiktsplanens effekter analyseras likväl vad för innehåll som saknas i översiktsplanen. Social hållbarhet kan definieras på olika vis. I den strategiska planen för Borlänge kommun definieras social hållbarhet som *ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa utan orättfärdiga skillnader, ett anpassningsbart och förändringsbenäget samhälle som tål påfrestningar samt ett samhälle med hög tolerans, där människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.*

Gap i översiktsplanens styrning utifrån barnkonventionen

Strategisk plan för Borlänge kommun beskriver social hållbarhet som att *vi bejaktar en mångfald av idéer, kunskap, erfarenheter och kulturer och att kvinnors, mäns, flickors och pojkars erfarenheter och kunskaper tas tillvara och alla känner delaktighet i samhällsutvecklingen.* Även i översiktsplanen framhävs jämlikhet som en del av social hållbarhet.

Översiktsplanen beskriver att *"Barn och unga ska vara delaktiga när förskolor och skolor ska planeras eller byggas om"* och *"Kommunerna ska arbeta för att öka möjligheterna för medborgarna att delta i samhällsplaneringen. Barns och ungas erfarenheter och kunskap om sin närmiljö ska tas tillvara, och trygga och stimulerande uppväxtmiljöer ska skapas i dialog med dem"*.

⁷¹ Miljöbedömning enligt 6 kap. miljöbalken.

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen del av svensk lag. Barnkonventionen ställer nya krav på barnrättsperspektiv i planeringen, där både barnets perspektiv och barnperspektiv används. Kommunen bör arbeta utifrån Boverket analysmetod, *prövning av barnets bästa*, under planering och använda sig av de metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt som finns tillgängliga. Detta arbetssätt bör framhävas i översiktsplanen vilket skapar ett behov av att uppdatera översiktsplanen i relation till den nya lagstiftningen.

Hur översiktsplanen styr mot minskad segregation

Borlänge kommun har i dagsläget stora utmaningar med segregation, där konsekvenser uppstår på både individuell och strukturell nivå. Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 beskriver bland annat att social hållbarhet innebär att *falunborlängebor bemöter varandra med öppenhet, generositet och värme*. Strategisk plan för Borlänge kommun beskriver social hållbarhet som *ett samhälle med hög tolerans, där människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen* och att *vi arbetar med att utjämna skillnader och öka jämlikheten mellan olika grupper i samhället*. Dessa aspekter av social hållbarhet blir än mer relevanta att beakta utifrån att den regionala utvecklingsstrategin, Dalastrategin, beskriver att *stärkt sammanhållning och upplevelse av trygghet, delaktighet och inkludering behövs i tider av växande polarisering*.

Bebyggelseutvecklingen har stor inverkan på om segregationen kommer öka eller minska i Borlänge kommun och följaktligen hur kommunen har möjlighet att nå målet om jämlika och jämställda förutsättningar för hälsa, trygghet och lärande.

En fysisk miljö som inte är integrerad och sammanhängande är mindre hållbar och stärker risken för en social segregering⁷². I kontrast gynnar täta städer social jämlikhet och minskar segregation. Städer med hög grad av jämlikhet karaktäriseras av hög densitet i bostadsområden⁷³. Att länka samman stadsdelar som i dagsläget är segregerade med olika socioekonomiska grupper blir således viktigt för att motverka segregation. Nybyggnation är ett viktigt verktyg för att skapa social blandning; verktyget ger effekt när nybyggnation av bostäder sker i en kommuns allra mest välbeställda områdena och i bostadsområden med allra lägst inkomster där upplåtelseform väljs strategiskt för att bidra till en större social blandning⁷⁴. Även hur kommunen arbetar med trafikplanering påverkar segregationen och tryggheten, där Trafikverket exempelvis presenterar värden för att identifiera hur gators trafikflöden påverkar de sociala kontakterna⁷⁵.

Ska Borlänge kommun kunna tackla segregationen behövs en översiktsplan som presenterar huvudstrategier och andra ställningstaganden som säkerställer en segregationsmotverkande samhällsplanering. Nedan finns en analys av översiktsplanen utifrån nationella rekommendationer för segregationsmotverkande samhällsplanering⁷⁶.

⁷² Legeby A, 2010

⁷³ Burton, 2003

⁷⁴ Sveriges Allmännyttas

⁷⁵ [Gångbar stad - Att skapa nät för gående \(diva-portal.org\)](http://diva-portal.org)

⁷⁶ Regeringskansliet, fi 2022:20. Boendesegregation och verktyg för att räkna på sociala värden. En kunskapsöversikt för samhällsbyggnadssektorn.

ÖVERSIKTSPLANENS STYRNING FÖR MINSKAD SEGREGATION		
Rekommendationer	Styrka i huvudstrategier	Risk i huvudstrategier
Utveckla en rumsligt kontinuerlig stad där stadsrummen hänger samman med grannstadsdelarna och sin omgivning med färre rumsliga barriärer.	Strategi 1. Städerna ska förtätas, i första hand stadskärnorna och kring resecentrum.	Strategi 2. Utbyggnad av städerna med helt nya planerade bebyggelseområden ska ske i riktning mot varandra, väster om Runn och nära bra och effektiva kollektivtrafikhuvudstråk.
Utforma ett diversifierat offentligt rum och säkerställa att ett, eller ett par stråk, i varje stadsdel möjliggör ett blandat stadsliv med utbyte mellan människor som bor i olika stadsdelar.	Strategi 4 Kollektivtrafiken ska utvecklas och gång- och cykeltrafik ska prioriteras.	
Prioritera de stadsdelar som idag erbjuds ett svagt utbud och där de boende har begränsade resurser.		Strategi 2. Utbyggnad av städerna med helt nya planerade bebyggelseområden ska ske i riktning mot varandra, väster om Runn och nära bra och effektiva kollektivtrafikhuvudstråk.

En slutsats som kan dras från analysen är att kommunen behöver prioritera mellan olika huvudstrategier. Samhällsekonomiska beräkningar kan stötta en sådan prioritering. Huvudstrategier som riskerar att bidra till ökad segregation behöver prioriteras ner, till förmån för huvudstrategier som motverkar segregationen, om målet om minskad segregation ska uppnås.

Gap i översiktsplanen utifrån segregation

Nedan identifieras brister på innehåll, gap, som finns i översiktsplanens styrning för minskad segregation. Rekommendationerna kommer från en nationell utredning⁷⁷.

ÖVERSIKTSPLANENS STYRNING FÖR MINSKAD SEGREGATION	
Rekommendationer	Gap
Utforma ett diversifierat offentligt rum och säkerställa att ett, eller ett par stråk, i varje stadsdel möjliggör ett blandat stadsliv med utbyte mellan människor som bor i olika stadsdelar.	Ja.
Prioritera de stadsdelar som idag erbjuds ett svagt utbud och där de boende har begränsade resurser.	Ja.
Lokalisering av attraktiva målpunkter och samhällsservice i områden med begränsade resurser.	Ja.
Sociala konsekvensanalyser i samhällsplanering.	Gap i implementering (se nedan).

⁷⁷ Regeringskansliet, fi 2022:20. Boendesegregation och verktyg för att räkna på sociala värden. En kunskapsöversikt för samhällsbyggnadssektorn.

Slutsatsen är att det finns luckor i översiktsplanens innehåll och att översiktsplanen genom en tydligare målstyrning skulle kunna bidra till en mer segregationsmotverkande samhällsplanering.

Under de senaste åren har Borlänge kommuns arbete med sociala konsekvensanalyser i samhällsplaneringen utvecklats genom medel från Delegationen mot segregation. Ett flertal dialogträffar har genomförts mellan 2020-2022 med tjänstepersoner från olika sektorer inom kommunen, och ett antal brister har identifierats i hur sociala perspektiv i dagsläget inkluderas i samhällsbyggnadsprocessen. En av slutsatserna från utvecklingsarbetet är att det finns behov av att öka kunskapen och stärka det kunskapsbaserade arbetssättet i kommunen när det gäller samhällsplaneringens sociala aspekter. Det behöver tydliggöras när det är möjligt att påverka olika sociala frågor i samhällsbyggnadsprocessen och särskilt framkom önskemål om att tydligare föra dialog om sociala aspekter i tidiga skeden. Översiktsplanen är här ett viktigt verktyg för att säkerställa en samhällsplanering som bidrar till social hållbarhet utifrån en rad olika perspektiv. Översiktsplanen som styrdokument skulle behöva konkretiseras samt ge tydligare vägledning kring strategiskt viktiga frågor för en socialt hållbar utveckling.

Gap i översiktsplanen gällande styrning för förbättrad folkhälsa

Hur kommunen tillsammans med andra aktörer planerar, utformar och förvaltar bostadsområden, orter, städer och landskap påverkar invånarnas förutsättningar för fysisk aktivitet och deras hälsa och välbefinnande⁷⁸. För ökad social hållbarhet behöver därför planeringsalternativ i översiktsplanen synliggöras utifrån ett folkhälsoperspektiv, se exempelvis Statens folkhälsoinstituts skrift *Aktivt liv i byggda miljöer - Manual för kommunal planering*⁷⁹. Manualen beskriver hur folkhälsoeffekter kan värderas och främjas i kommunal planering både på översikts- och detaljplanenivå.

Manualen beskriver en rad olika verktyg och indikatorer som kan användas för att arbeta med hälsofrämjande kommunal planering. Manualen utgår från närhet, tillgänglighet och användbarhet som analysfaktorer för bedömning av hur väl den fysiska miljön bidrar till fysisk aktivitet. Det räcker med femton minuters promenad till jobbet varje dag, dvs. en dryg kilometer i lugn takt, för att uppnå förbättrad hälsa⁸⁰. Forskning visar även att människor är mer fysiskt aktiva om parker, grönområden, anläggningar för rekreation och motion, kollektivtrafik, butiker och annan service finns inom bekvämt avstånd från hemmet eller arbetsplatsen och om de har tillgång till trygga och säkra gång- och cykelbanor som förbinder viktiga målpunkter. Detta har ofta samband med bebyggelsens täthet, ju tätare bebyggelsen är desto fler invånare får god tillgänglighet, vilket främjar fysisk aktivitet.

De vanligaste upplevda hindren till fysisk aktivitet är bland annat att det inom promenad- eller cykelavstånd saknas parker, bilfria cykelleder, affärer och annan service samt anläggningar för enklare rekreation och motion. Alternativt att de är otillgängliga på grund av olika barriärer. Andra vanliga hinder är hög trafikvolym och höga hastigheter på motorfordon, "oroligheter" och kriminalitet, samt att vissa utomhusmiljöer är oattraktiva och har låg standard. Utifrån analysen i tabellen nedan framgår att översiktsplanen kan bli ett tydligare planeringsunderlag som på ett konkret vis beskriver hur kommunen ska arbeta hälsofrämjande genom utformning av den byggda miljön. Vidare, se tabell på nästa sida.

⁷⁸ Aktivt liv i byggda miljöer. Manual för kommunal planering (folkhälsomyndigheten.se)

⁷⁹ Aktivt liv i byggda miljöer. Manual för kommunal planering (folkhälsomyndigheten.se)

⁸⁰ [Gångbar stad - Att skapa nät för gående \(diva-portal.org\)](#)

Täthet i bebyggelse.	Strategi 1, förtätning.	Ja.
Rejäl utbyggnad och upprustning av cykelbanorna.	Beskrivs utbyggnad mellan Borlänge och Falun.	Nej.
Avsmalningar av vägutrymmet för motorfordon.	Stöd i formulering: <i>"Utvecklingen av ett hållbart transportsystem ska prioriteras i samhällsplaneringen, och i den fysiska planeringen ska markytor föras över från biltrafiken till förmån för gående, cyklister och kollektivtrafik"</i>	Delvis/vagt.
Fartgupp, rondeller, upphöjda korsningar för cykeltrafik, cykelanpassade trafikljus vid övergångsställen, tillbakadragen stopplinje för motorfordon vid korsningar, grön-våg lösningar för cyklister, färglagda cykelövergångar, gångfartsområden i bostadsområden, cykelparkeringar som är rejält tilltagna, stödsäkra och väderskyddade, begränsningar av p-platser i centrum för bilar, kombinerade buss- och cykelfiler.	Innehåll saknas.	Nej.
Verka för att lekplatser, skolgårdar och förskolegårdar blir attraktiva för lek, rörelse och utomhuspedagogik.	Innehåll saknas.	Nej.
Verka för att barn ska ha mycket nära till en grönyta som möjliggör lek och gör vägen till ett större grönområde och en idrottsplats trygg och tillgänglig. Skapa mötesplatser för ungdomar utomhus. Skapa tillgängliga mötesplatser för äldre där de bor.	Stöd i formuleringarna: <i>"Nya och befintliga bostäder ska ha god tillgång till trygga och tillgängliga miljöer för lek, idrott och rekreation"</i> <i>"Den tätortsnära naturen bör i första hand användas för rekreation. Det ska finnas grönområden, parker, odlingsområden och gröna stråk av god kvalitet. Utemiljön i bostadsområden, skolor och förskolor är särskilt viktig, och skolor och förskolor ska ha nära till tätortsnära skog"</i> <i>"... ska det finnas ett kvalitetstänkande som genomsyrar planering och underhåll av grönområden och parker"</i>	Delvis/vagt.
Utforma gatunätet enligt ett äldreperspektiv och eliminera höga trottoarkanter, förläng perioder av grönt ljus på trafikljus och anlägg fler parkbänkar i miljöer där det saknas.	Innehåll saknas.	Nej.
Utforma gröna promenad- och cykelstråk.	Stöd i formulering: <i>"Gröna stråk ska förbinda grönområden, stadsdelar och målpunkter. I stråken kan man röra sig enkelt och säkert till fots och på cykel"</i>	Ja.
Verka för att affärer och service finns inom promenad- och rullstolsavstånd för äldre.	Innehåll saknas.	Nej

6.5.3 Analys av ÖP utifrån ekonomisk hållbarhet

Nedan finns en analys av översiktsplanens styrning mot ekonomisk hållbarhet.

Översiktsplanens effekter analyseras likväl vilket innehåll som saknas i översiktsplanen. Ekonomisk hållbarhet kan definieras olika. En definition av vad ekonomisk hållbarhet är finns i Borlänge kommuns strategiska plan, där ekonomisk hållbarhet beskrivs som *en integrerad del av hållbarhet och innebär att använda, vårda och underhålla resurser (mänskliga och materiella) för att skapa långsiktigt hållbara värden genom bättre utnyttjande, återanvändning och återvinning av såväl förnyelsebara resurser som icke förnyelsebara resurser.*

Gap gällande planering av industri- och arbetsplatsmark

I enkätsvar från tjänstepersoner framkom det att det finns brister i översiktsplanens styrning gällande lokalisering av industrier och arbetsplatsmark. Ett tydligare underlag önskas och att marken i högre grad värderas utifrån önskad utveckling än dagens användning. Ett förtydligande av lokalisering av olika typer av industri och verksamheter och förhållningssätt är något som efterfrågas i enkäten.

Översiktsplanen behöver styra mer mot klimatanpassning för ett ekonomiskt hållbart Borlänge

Klimatanpassning är en nödvändig åtgärd för att säkerställa en hållbar och kostnadseffektiv samhällsutveckling. Tidiga investeringar i anpassningsåtgärder inom stadsplanering, byggande och infrastruktur kan minska framtida kostnader för reparationer och återuppbyggnad. Kostnaderna för klimatanpassningsåtgärder beräknas ofta från den direkta kostnaden för en åtgärd medan nyttan kan värderas utifrån direkta och indirekta skador orsakade av extremväder, naturolyckor, fysisk skada på tillgångar, förlust av liv, hälsoeffekter och ekologiska förluster. Vanligen är det mer kostnadseffektivt att investera i förebyggande åtgärder och klimatanpassning än att hantera konsekvenserna av klimatförändringarna i efterhand⁸¹.

Översiktsplanen från 2014 innehåller inte de krav på klimatrelaterade risker som krävs i dagens mening, även om den till viss del inkluderar planeringsinriktningar och rekommendationer. Om Borlänge kommun inte arbetar förebyggande genom klimatanpassning finns det risk för stora framtida kostnader till följd av att anpassningen till ett förändrat klimat inte varit tillräckligt stor.

Svenska Miljöinstitutet IVL har rankat och bedömt kommuners klimatanpassningsarbete utifrån The Adaption Support Tool. Av 180 kommuner placerades Borlänge år 2021 på plats 80⁸². I rapporten från 2023 har Borlänge kommun fått en betydligt lägre placering, plats 150⁸³. Det har därmed skett en kraftigt relativ försämring av Borlänge kommuns klimatanpassningsarbete.

The Adaptation Support Tool

Figur 5. Klimatanpassning 2021 - Så långt har Sveriges kommuner kommit Källa: IVL (C601)

⁸¹ Kostnad och nytta för klimatanpassning | Klimatanpassning.se

⁸² Klimatanpassning 2021 - Så långt har Sveriges kommuner kommit (ivl.se)

⁸³ Klimatanpassning 2023 (ivl.se)

2021 fick Borlänge 16.5 poäng av totalt 33 maxpoäng. Kommunen fick noll poäng gällande uppföljning och utvärdering och val av anpassningsåtgärder. Resultatet innebär att kommunen saknade följande år 2021:

- Utvärdering av anpassningsåtgärder.
- Avvägningar och synergier. Anpassningsåtgärder kan skapa negativa bieffekter inom andra områden om arbetet inte koordineras med övrig verksamhet. Synergieffekter med andra områden kan också uppstå.
- Prioritera anpassningsåtgärder. Baserat på utvärderingen behöver anpassningsåtgärderna prioriteras, till exempel med hjälp av multi-kriterieanalys. Relevanta intressenter kan involveras.
- Strategiskt dokument och politiskt godkännande.
- Uppföljning av anpassningsstrategin, bland annat för att utvärdera om de kommer nå uppsatta mål. Indikatorer kan vara viktiga att utarbeta för uppföljning och utvärdering av olika processer. Framförallt är mätbara indikatorer attraktiva då de ger kvantifierbara uppföljningsresultat.

Gap i översiktsplanen gällande planeringsstrategier för klimatanpassning samt risk- och sårbarhetsanalyser

Borlänge kommuns handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor, 2022⁸⁴, beskriver värmeböljor, skyfall och översvämning, ras och skred som risker som berörs av klimatförändringar. I Borlänge kommuns risk- och sårbarhetsanalys från 2020 beskrivs det hur klimatförändringar kommer påverka Borlänge kommun. Nedan är en sammanställning av de områden där Länsstyrelsen Dalarna beskriver det som angeläget att genomföra klimatanpassning:

1. Ras, skred och erosion
2. Översvämningar
3. Höga temperaturer
4. Brist i vattenförsörjningen
5. Biologiska och ekologiska effekter som påverkar hållbar utveckling
6. Påverkan på inhemsk och internationell livsmedelsproduktion och handel
7. Ökad förekomst av skadegörare, sjukdomar och invasiva främmande arter

I översiktsplanen saknas det en beskrivning av vad för byggda miljöer som riskerar att drabbas av klimatrelaterade risker och ställningstagande kring hur kommunen avser att hantera dessa risker.

Vid granskande av riskområde för höga temperaturer framgår det hur översiktsplanen beskriver att ökade temperaturer, innebär behov av att kunna kyla byggnader och förändrade krav på byggnadsteknik och byggnadsmaterial måste bevakas tidigt i byggprocessen. Det beskrivs även att parker och grönområden är betydelsefulla för att jämna ut höga temperaturer sommartid. Översiktsplanen beskriver däremot inte närmare hur kommunerna ska bedöma och arbeta för att säkerställa en motståndskraft för värmeböljor genom utformning av offentliga platser och byggnader. Detta kan jämföras med att Länsstyrelsen i Dalarna betonar att lösningar som möjliggör minskad inomhustemperatur bör vidtas snarast, något som indikerar ett tydligare planeringsunderlag i översiktsplanen.

⁸⁴ Borlänge kommuns handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor, 2022⁸⁴, Diarienummer 2022/43

Bilden av att det finns brister i översiktsplanens styrning gällande klimatanpassning stärks av de enkätsvar som lämnats av tjänstepersoner⁸⁵. Tjänstepersonerna framhåller att önskvärt planeringsunderlag innehåller:

- Samhällsplanering utifrån anpassning till ett förändrat klimat
- Risk- och sårbarhetsanalyser, bland annat utifrån klimatförändringar
- Ekologisk kompensation

Gap i översiktsplanen gällande samhällsekonomiska konsekvensanalyser med hänseende av social och ekologisk hållbarhet

Riksdagen antog 2018 ett politikområde Gestaltad livsmiljö ”Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön”. Detta mål ska uppnås bland annat genom att hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden⁸⁶.

Propositionen beskriver att om kortsiktiga ekonomiska aspekter får överordnas andra hänsyn, finns risk att såväl sociala och ekologiska som långsiktigt ekonomiska värden förloras. Investeringar i god kvalitet lönar sig för individen, samhället och ekonomiskt genom lägre förvaltningskostnader i den byggda miljön⁸⁷. I dagsläget utgår kommuner ofta från traditionella investeringskalkyler som underlag för beslut om stadsutveckling och stadsbyggnad. Denna typ av beslutsunderlag synliggör inte samhällsekonomiska långsiktiga effekter av planeringsalternativ och frånsär samhällsekonomiska vinster som uppstår genom socialt värdeskapande⁸⁸. Även om beräkningsmetoder av sociala värden är inkompleta, och det finns dolda sociala och miljömässiga värdena, är det bättre att använda dess analyser som underlag än att frånsä sådant beslutsunderlag⁸⁹.

Utifrån beskrivningen ovan, gällande behovet av att ekonomiskt beräkna sociala och ekologiska nyttor, kan den samhällsekonomiska dimensionen av hållbarhet i översiktsplanen anses som alltför smal. Definitionen av ekonomisk hållbarhet i översiktsplanen lyder:

- FalunBorlänge är en region för miljödriven ekonomisk tillväxt genom satsning på förnybar energi och energieffektiva produktions- och förvaltningsmetoder.
- Satsning på grund-, gymnasie- och högskoleutbildning av hög kvalitet.
- Investering i kompetensförsörjning av arbetskraft.
- Helhetssyn i optimering av nya investeringar i förhållande till tidigare gjorda investeringar i samhällsresurser.

Ekonomiska konsekvenser av bebyggelseutveckling frånses i definitionen likväl som prioriteringar och utformning av infrastruktur. Översiktsplaneringen för Borlänge kommun behöver relatera till kommunens övergripande vision om ekonomisk hållbarhet och synliggöra hur olika planeringsriktningar och huvudstrategier ger sociala, ekologiska och ekonomiska effekter på lång sikt. Där ekonomiska effekterna inkluderar monetära värderingar av sociala och ekologiska nyttor.

⁸⁵ Enkät för uppföljning av Översiktsplanen skickad till tjänstepersoner skickad till tjänstepersoner i Borlänge kommunkoncernen maj 2023. Totalt antal svarande: 67 personer. Se beskrivning under 1.1

⁸⁶ Politik för gestaltad livsmiljö - Boverket

⁸⁷ Politik för gestaltad livsmiljö - Boverket

⁸⁸ Kunskapsöversikt boendeseigrationsutredning, 2023

⁸⁹ Kunskapsöversikt boendeseigrationsutredning, 2023

Översiktsplanen behöver stärkt strategi om utveckling av kollektivtrafik och prioritering av gång- och cykeltrafik

Resultaten under avsnitt 5.2 strategi 4 visar att utveckling av kollektivtrafik och prioritering av gång- och cykeltrafik varit relativt svag. Att prioritera investering i gång- och cykelbanor i och omkring tätorter är generellt samhällsekonomiskt lönsamt tack vare att fysisk aktivitet kan motverka kroniska sjukdomar, minska sjukfrånvaron produktionsbortfallet, vilket bidrar till att undvika stora kostnader för samhället. Innebär ökad gång och cykel en minskning av biltrafiken innebär det än större samhällsekonomiska fördelar⁹⁰. Enligt en bedömning av Naturvårdsverket var det 2005 en kostnadsminskning för samhället på 2 600 kr/år per nytillkommen cyklist⁹¹.

Otillräcklig styrning med strategi om utveckling av kollektivtrafik och prioritering av gång- och cykeltrafik innebär därmed, utöver sociala och ekologiska konsekvenser även negativa konsekvenser för kommunen och regionen. Se även avsnittet ovan, gap i Översiktsplan för FalunBorlänge gällande styrning för förbättrad folkhälsa.

Gap i Översiktsplanen gällande implementering av fyrstegsprincipen för fastighetsbeståndet

Kommunens miljöstrategi beskriver att kommunkoncernen ska arbeta utifrån fyrstegsprincipen i förvaltning av fastighetsbeståndet:

1. Tänker om
2. Optimerar
3. Bygger om
4. Bygger nytt

Fyrstegsprincipen innebär således att kommunkoncernen ska optimera användningen av det befintliga fastighetsbeståndet, genom omformning av befintliga fastigheter och gemensam syn kring nyttjande av koncernens fastighetsbestånd. Syftet med fyrstegsprincipen är att säkerställa att fastigheterna används optimalt så att det inte krävs nybyggnationer i onödan. Översiktsplanen och den fördjupade översiktsplanen behöver styra för en ökad applicering av fyrstegsprincipen utifrån de ekologiska och ekonomiska nyttor detta innebär för Borlänge kommun.

Översiktsplanen behöver i högre grad styra för kompetensförsörjning

Företagen i Borlänge har stor brist på kompetens, och det finns ett stort rekryteringsbehov och bristfällighet vad gäller kvalifikationer som matchar deras behov⁹². I relation till andra kommuner i Dalarna har Borlänge en bra bredd gällande antalet branscher som företag i kommunen är aktiva inom⁹³. Kommunens låga medelålder är även en styrka för dess framtida möjligheter till kompetensförsörjning, samtidigt som den höga arbetslösheten är en utmaning som innebär att efterfrågan och utbud av kompetenser behöver matcha bättre⁹⁴. För att säkerställa en god kompetensförsörjning i framtiden behöver frågan i högre grad vara inarbetad i översiktsplanen.

⁹⁰ Faskunger, Folkhälsomyndigheten, 2008 och Trafikanalys, 2019, Mer hälsa för pengarna?

Slutrapport i fördjupning av de transportpolitiska målen – hälsa och livsmiljö

⁹¹ Naturvårdsverket, 2005

⁹² Näringslivsstrategi för Borlänge kommun

⁹³ [Sårbarhetsanalys av näringslivet i Dalarna \(region-dalarna.github.io\)](https://github.com/region-dalarna/sarbarhetsanalys-av-naringslivet-i-dalarna)

⁹⁴ [Sårbarhetsanalys av näringslivet i Dalarna \(region-dalarna.github.io\)](https://github.com/region-dalarna/sarbarhetsanalys-av-naringslivet-i-dalarna)

6.6 Sammanfattade analys och slutsats om uppföljningen av Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 samt FÖP-tätort, 2018

Översiktsplan FalunBorlänge från 2014 aktualitet påverkas av många nya lagar, mål, planeringsunderlag och ställningstaganden på både lokal, regional och nationell nivå.

Det finns många bra ställningstaganden i ÖP, 2014 och rullande processer värda att bevara och utveckla vidare, inte minst samverkan med Falun i flera frågor, t.ex. gällande infrastruktur och näringslivsfrågor. Även om uppföljningen inte på något sätt ska föregå den politiska processen inom ramen för planeringsstrategin, har det under uppföljning blivit allt tydligare att det finns behov av att uppdatera flera delar i ÖP, 2014.

Enligt kap 6.5 är det tydligt att det finns flera gap mellan målstyrning och nuvarande ÖP gällande hållbarhet. Det är därför av stor vikt att Borlänge som har en hög ambitionsnivå i den gröna omställningen får möjlighet att fullt ut implementera de mål, strategier och verktyg som behövs kopplat till politiskt antagna beslut på ett systematiskt sätt, redan i översiktsplanen. Borlänges höga ambitionsnivå i klimatneutralitet lockar fler etableringar och skapar förutsättningar att vara en ledande kommun i industrins gröna omställning, tillsammans med flera andra kommuner i regionen exempelvis Ludvika och Smedjebacken.

Behovet av kompetensförsörjning är avgörande för regionen i stort och inte minst i Borlänge. Elektrifiering och energiförsörjningen är två stora frågor som behöver få ett utökat utrymme i översiktsplaneringen och som har en tydlig koppling till näringslivet. En egen kommuntäckande översiktsplan skapar förutsättningar för Borlänge att anpassa strategier för vår kommun i nära samverkan med övriga aktörer i kommunen och regionen. Vidare finns det behov av att implementera en politisk vision för hur Borlänge ska utvecklas långsiktigt i översiktsplanen, vilket blir en viktig del i arbetet med att ta fram en ny översiktsplan.

De nya kraven på digitalisering av detaljplaner och översiktsplaner ger kommunen både en utmaning och möjlighet att forma sömlösa övergångar i hela samhällsbyggnadsprocessen. Både ÖP och FÖP behöver utformas i digitala verktyg som är anpassade utifrån Borlänges behov.

Det finns en tydlig intention från lagstiftaren om syftet med att ta fram en planeringsstrategi, bland annat att den politiska majoritetens ställningstagande ska synas i översiktsplaneringen. En process som är betydligt mer komplext när två kommuners politiska majoritet ska hanteras i en och samma process. En annan viktig aspekt är att kommunen redan vid framtagande av en ny översiktsplan har möjlighet att skapa en tydlig struktur kring uppföljning med mål och mått. Även strukturer för vad, när och hur översiktsplanen ska följas upp och hur det ska integreras i samspel och efterföljande processer. Om Borlänge tar fram en egen kommuntäckande översiktsplan ges förutsättningar för tydligare och bättre implementering och kontinuitet, vidare skapas bättre förutsättningar att den politiska majoritetens ställningstagande framgår tydligare i översiktsplaneringen.

FÖP-tätort, 2018 bedöms som aktuell i dess helhet. Många delar av FÖP:ens strategiska arbete, som att ta fram nya planeringsunderlag är redan genomförda, och behöver hållas aktuella. Vissa delar kommer att behöva integreras i ÖP/FÖP övertid.

7. Definitioner och begrepp

Säkerställer betyder att vi i den efterföljande planeringen ska se till att tillräckliga resurser finns eller skapas för att något ska kunna ske eller hindras. Detta innebär att en avvägning mellan konflikerande intressen och mål är gjord i översiktsplanen.

Resiliens är kapaciteten hos ett system, att hantera förändringar och fortsätta att utvecklas. Det handlar både om motståndskraft och anpassningsförmåga samt om förmågan att vända chocker och störningar, till möjligheter till förnyelse och innovativt tänkande.

Klimatanpassning är åtgärder som genomförs och som syftar till att skydda miljön och människors liv, hälsa och egendom genom att samhället anpassas till de konsekvenser som ett förändrat klimat medför för mark, vatten och bebyggelse.

Gap betyder stor skillnad⁹⁵. Begreppet används i rapporten för beskrivning av planeringsinriktningar, rekommendationer eller huvudstrategier som det finns ett behov av men som i dagsläget saknas.

Implementering syftar till att beslut går i linje med översiktsplanens strategier, planeringsinriktningar och rekommendationer.

8. Bilagor

Bilaga 1: Länsstyrelsens underlag inför Planeringsstrategin

Bilaga 2: Enkät 2023 om Översiktsplan FalunBorlänge, 2014 och Fördjupad översiktsplan för Borlänge tätort, 2018

Bilaga 3: Kolada rapport sammanställning

⁹⁵ [gap](https://www.gap.se/) | [SAOL](https://www.saol.se/) | [svenska.se](https://www.svenska.se/)